

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
В. И. Б. 4839

Босанско-Херцеговачки

И С Т О Ч Н И К.

Мјесечни духовни часопис за црквено-просвјетне потребе српско-православног свештенства.

Власник и издаваоц:

АЕМ. Конзисторија сарајевска

Уредник:

ЂОРЂЕ ПЕТРОВИЋ,

свештеник и конзисторијални савјетник.

ГОДИНА V.

Библиотека
ЈОЦЕ ВУЈИЋА
у Сенти

САРАЈЕВО.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића.
1891.

Поклон
ЈОЦЕ ВУЈИЋА из Сенте
УНИВЕРЗИТЕТ. БИБЛИОТЕЦИ
У БЕОГРАДУ

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Садржај

Бројеви значе стране на којима почињу чланци.

Окружнице, наредбе, објаве и препоруке

Окружница српско-православ. народу, свештенству и црквено-школским општинама Дабро-Босанске Епархије, којом се јавља и наређује: да се не емије сакупљати милостиња у сврхе побожне, просвјетне, добротворне и т. д., без предходне дозволе духовне власти и благослова архијерејског 3

Донис патријарха васељенског Дионисија V. у ком јавља Митрополиту Дабро-босанском: да је примно један примјерак св. Евангелија штампаног у Сарајеву, и да је исто послано на преглед у Халку 77

Окружница свештенству Дабро-Босанске Епархије, којом се наређује да сви парохијални свештеници дају надлежним протопрезвитерима и надзиратељима по 1 фор. од сваког вјенчаног пара 78

Донис патријарха васељенског Дионисија V. у коме шаље благослов и дозволу ради издавања црквених књига 125

Окружница свештенству Дабро-Босанске Епархије, којом се наређује: да не вјенчава стране па ни домаће особе без нужних докумената и без дозволе политичке и војене власти 217

Окружница свештенству српско православном народу и општинама Зворничко-Тузланске Епархије, којом администратор архимандрит Алексапдер Симић јавља: да је постављен за привременог управитеља речене Епархије ушљед дигнућа митрополита Дионисија 218

Окружница свештенству Дабро-Босанске Епархије, којом се позива да сваки парох у својој парохији склопи пододбор ради скупљања прилога за споменик Сими Милутиновићу, Сарајлији 317

Наредба (71) земаљске владе за Босну и

Херцеговину о предажењу овоземских припадника из једнога вјерозаконa у други у Босни и Херцеговини заступљен вјерозакон 318

Препорука школске књиге: „Приповијетке из Старога завјета“ за школску младеж. 358

Препорука српско-православним црквено-школским општинама у Босни и Херцеговини, којом се препоручује позив са књижицом српско-православне општине у Блажују, ради сакупљања добровољних прилога за градњу српске цркве и школе у Блажују 359

Окружница свештенству Херцеговачко-Захумске Епархије, којом се позива да сваки парох у својој парохији склопи пододбор ради сакупљања прилога за споменик Сими Милутиновићу, Сарајлији 363

Препорука свештенству Дабро-Босанске Епархије, да набави књигу: „Учење васељенске православне цркве, прапраћено с разликама, које се налазе у другим хришћанским црквама“ од Владимира Гете-а, свештеника и дра богословије православне цркве 420

Чланци и дописи.

Споменица Његовом Високопреосвештенству АЕ и Митрополиту Ђорђу Николајевићу, оснивачу фонда српско-православне народне школа у Блажују 1

Нада. Превео с рускога Л. Б. 4

Наше мане и један предлог. Написао В. С. Поповић, протојереј 9

Проматрање живота и рада свештеничког. Писма оца сину. Посрбио Драгомир В. Остојић, богословац, српско-православни учитељ у Зворнику . 13, 80, 128, 221, 421

Некима, који су противни да се свештеничко стање у Босни и Херцеговини побољша

и у ред доведе. Написао један млади попо из једне старе богословије 16

Живот свештеника као црквеног пастира са практичног гледишта. Од П. П. 18

Босанска црква за вријеме краљева. По домаћим и страним изворима. Пише Монах Генедија 28, 98, 134, 331, 436

Што треба разумијевати под изразор: Спасвајућа вјера, по смислу светог писма. Из „Црквеног Вјесника“ превео Т. Алагић, прото 32, 79, 126, 219

Цариградска патријаршија, македонско питање и Бугарске епископске 40

Свештеници и учитељи као наставници пољопривреде. Пише В. Ђорђевић 50, 150, 272

Отворено писмо. Као одговор на критику г. Милорада Јелића, свештеника, на чланак: „Свештенство и проповједање.“ Од свештеника Т. Јунгића 58, 111, 182, 297

Просте народне молитве. Сабрао их Ђорђе Свитић, учитељ 63, 187

Народни Катихизис (О св. Тројици). Од Ђ. С. учитеља 68

Свршетак спора између Порте и Патријаршије 87

Нешто о хулним мислима. Превео с руског Т. Братић, богословац 93

Одговор на биљешке и питања г. В. Стакића. Од Димитрије Руварца, пароха земунског 103

Наши календари са црквеног гледишта. Од Б. Г. С. 115

Проглас за прославу стогодишњег и подизање споменика Сими Милутиновићу, Сарајлији, српском пјеснику 116

Нешто о сумњи. Од Косте З. Поповића, богословца 139

Одговлачење посвећења бококоторскога епископа г. Герасима. Прилог к историји српске цркве у аустро-угарској држави. Од Димитрије Руварца 146

Из парохије „Крушевачке“ у требињском протопрезвитерату. Пише протонон Сава 154

Кратки извод досадањег рада сједничкога српско-православног свештенства у протопрезвитерату сарајевскоме 163

Српско-православно црквено појање 174

Мала цртица старинскога обичаја о суђењу о разводу брака у Гацку. Од Н. Н. Херцеговца 175

Прилог историји српске православне цркве и школе. Од Косте С. Поповића богослова и учитеља 177

Српска црква у селу „Шљивну“ и свечаност при освећењу звона. Описао П. С. Иванчевић 180

Потреба историјског представљања. Од Косте С. Поповића, срп. учитеља 184

Записник треће главне скупштине, крајдарског штедног друштва прав. Српкиња у Сарајеву 192

Светосавска прослава у српско-православном богословском заводу у Рељеву 1891. год. 194

Светосавска прослава у Чајничу 197

Изјава српско-православне црквено-школске општине из Чајничача 212

Још једно питање, управљено пречасном господину Димитрију Руварцу, пароху земунском. Од В. Стакића 515

Највећи гријех. Приказано онима, који не поштују Бога. Написао Јосиф Л. Кочовић, богословац и српски учитељ 228, 322, 367

Недјеља осма по Пасхи, недјеља свете педесетнице. С руског превео Милан С. Анђелковић, ученик петроградске семинарије 246

Разлика између римске и православне литургије. По рускоме од Милоша С. Анђелковића, ученика петроградске семинарије. 259

Вјером је све могуће. Од М. С. Анђелковића, ученика петроградске семинарије 262

Апостолски мужеви. С руског превео Л. Богдановић, парох у Чепину 275, 327, 426

О прослави стогодишњице Симе Милутиновића. Сарајлије Од српског учитеља из Подриња 280

Осветљање темеља српско-православне школе у Блажују 284

Писма с Леденица, Браћи г. г. Андру и Славомиру Ђурковићима. Од Дионисија Миховића јеромонаха манастира Бање. 288, 397

Статистички преглед српско-православне архидијецезе Дабро-Босанске у 1890. години 342 и 343

Из парохије „Раковачке“ у маглајском протопрезвитерату. Осветљање цркве. Описао С. Б. 346

С пута Његовог Високопреосвештенства господина Митрополита Ђорђа Никола-

- јевића, приликом освећења цркве у Петровцу дне 20 јула 1891. Од К. н. б, пр. 354
- Одговор госп. В. Стакићу. Од Димитрије Руварца пароха земунског 359
- Велика Божија књига, из које читају и неписмени. Од М. С. Анђелковића, ученика петроградске семинарије 364
- Опис парохије Грахова, обзиром на старине и развитак исте. Од С. Б. Маркова учитеља 386
- Освештање српско-православне цркве у Петровцу 20 јула 1891. Написао К. Н. 389
- Освештање српско-православне цркве у Буковачи 21 јула 1891. Написао Н. К. 394
- Просте српске народне молитве. Приближежио Петар Ст. Иванчевић 406
- Главна садржина досадашњег рада у сједницама српско-православног свештенства протопрезвитерата чајничког. Доставио П. Ј. К. 410
- Васељенски патријарх Неофит VIII. 421
- Неђеља православља у Русији (Бацање анатеме.) Написао Лазар Т. Перовић, Херцеговац, студент д. академије 440
- Учитељ у народу. Црта из пастиреког и моралног богословља (с религиозног гледишта). Написао М. С. Поповић 444
- Вертеп — божићњи обичај. Написао Р. Калембер 447
- Освештање и отварање српско-православне основне школе у Блажују 13 октобра 1891. 452
- Освештање српско-православне нове цркве у Варешу 15 августа 1891 год. Описао П. Ј. Р. 459
- Опис светковине „троношања“ новосазидане српско-православне цркве приједореке, — са летимичним погледом на Приједор и постанак I. цркве у њему. Описао један од присутних зборача 462
- Сирека црква на крају пропасти. Превео Л. Богдановић, свештеник 474
- Проповиједи и бесједе.**
- Слово на св. Саву. Говорио митрополит Зворничко-Тузлански Дионисије, приликом каноничке своје посјете у Брчком 14. јануара 1890. године 6
- Прво пастиреко писмо православног епископа далматинско-истријског Никодима. 43
- Ријеч, коју је говорио у новој српској цркви прота и професор рељевске богословије Томо Алагић, — на опијелу проте и конзисторијалног савјетника Стев. Прокопића. 52
- Три бесједе проте Стеве Давидовића. I. О страшном суду. II. О посту. III. О језику. 53
- Говор на светосавској вечерњој забави у Градачцу 1891. год. Говорио Васа Поповић протојерј 85
- Говор Саве Л. Цјешчића проте, приликом откривања и посвећења споменика покојном Митрополиту Леонтији Радуловићу у српско-православној мостарској цркви. 88
- Ријеч на св. Саву. Говорио приликом освећења водике у учитељском конвикту у Сарајеву. Петар Ђенић свештеник и вјероучитељ 14. јануара 1891. 97
- Проповијед на Васкре. Говорио Л. Богдановић, свештеник у Чепину 24 априла 1888. 130
- Бесједа девете недјеље. Говорио митрополит Зворничко-Тузлански Дионисије у Доњо-Тузланској катедрали 18. новембра 1890. 132
- Ријеч о чистоти душе. Говорио у Рељеву 3-ће недјеље поста проф. Т. Алагић 161
- Проповјед на дан св. великомученика Георгија. Говорио Л. Богдановић парох у Чепину 1885 163
- Говор над прахом Саве архимандрита кувеждинског. Говорио му питомац његов Ђорђе Јовановић (Монах Генадије) у Кувеждину 25/II 1885 167
- Слово на дан 9. децембра 1890. Говорио Митрополит Дионисије у Доњој Тузли. 232
- Ускршњи поздрав православног епископа далматинског и истријског Никодима 237
- Поука о испиту брачних. Говорио Л. Богдановић парох у Чепину 1891 248
- Опроштајни говор, који је држао прото Ст. Н. Давидовић у бос. Градишци 7. јула 1891. 344
- Први поздравни говор парохијанима. Говорио Јеврем Станковић, свештеник у Чечави 23. децембра 1890. 350
- Опроштајна бесједа. Говорио Коста С. Чавић, свршени богословац српско-православног завода у Рељеву 16. јула 1891. при растанку Ђачком. 356
- Ријеч о цркви. Говорио К. З. Поповић, богословац и учитељ 376
- Бесједа. Народно образовање и његова средства. Говорио у Рељеву Никола М. Шкорпић, богословац 379
- Бесједа, коју је Његово високопреосвештен-

ство АЕ. и Митрополит г. Ђорђе Нико- лајевић говорио 1. септембра 1891. у Приједору при освештању цркве . . .	404
Говор, којег је при освећењу звона у селу Шљивну држао Петар С. Иванчевић учитељ	406
Бесједа о васпитању дјеце. Говорио Јосиф Кочовић свршени богословац	431
Говор при освећењу споменика Митрополита Леонтија Радуловића у Мостару 14. окто- бра 1890. Говорио М. Р. М. учитељ	466
Говор на парастосу о стогодишњици Симе Милутиновића, Сарајлије. Говорио у Са- рајеву 5. октобра 1891. Ђорђе Петровић, свештеник	472

Старине.

Црква (сада џамија) и гроб св. великому- ченика Димитрија у Солуну. (Из путни- јех билежника од 1882. год.) Од Н. Ду- чића, Архимандрита	36
Писмо рмањских калуђера из прошлога вијека. Саопштио Димитрије Руварац	38
Старе књиге. Старински службеник штамп- пап у Руенји 1657. Описао М. Ђ. Н.	108
Стари босански натписи. Намијењено Др. Ђ. Трухелки кустосу музеја у Сарајеву, од Вида Вулгића-Вукасовића	142
Писмо св. цариградског Синода. Приопћио Дионисије Миковић	153
Воведенски манастир Гомпоница. Описао га Герман, јеромонах манастира Моштанце а пређе монах гомпонички	250, 336 и 371
О св. Арсенију патријарху пећском ерском просвјетитељу. Написао: Пахомије Нико- лајевић, протосинђел и парох Височки	256
Опис Антимирса. Описао Д.-Б. М. Ђ. Н.	265
Нешто о манастиру у селу „Липнику.“ Саопштио Петар С. Иванчевић	349
Српске старине. (Старе књиге). Пише М. С. Поповић	382
Неколике старине. Написао Коста Поповић свршени богословац	442

Пјесме и искрице.

Нова година. Од Монаха Генадија	34
Србадији. При отварању нове српско-право- славна школе у Воведенском Манастиру Гомпоници. Од Монаха Генадија	”
Поздрав српском свештенству. На 1891. го- дину. Од Родољуба	35

Духовник. Посвећено митроносном Србину Ђорђи Николајевићу од Родољуба	35
Серафиму Перовићу АЕ и Митрополиту херцеговачко-захумском. Од Ђорђа Попо- вића, учитеља	94
Неким Србима. Од Монаха Генадија	95
На посао. Од Светислава	”
Лијек први. Од Михајила Милановића	96
Искрице. Прибрао их Светозар	”
Српском добротвору Ђорђу Николајевићу АЕ и Митрополиту дабро-босанском. Од Б. Черовића	169
Српском књижевнику и добротвору Митроп. Ђорђу Николајевићу. Од Монаха Гена- дија	170
Пред чудотворном иконом пресвете Бого- родице у Чајничу. Од Јосифа Л. Кочо- вића богословца и српског учитеља	171
Митрополиту Ђорђу Николајевићу, српском добротвору, приликом његовог пошљедњег родољубивог дјела. Од Јов. Л. Д.	172
Божја воља. Од Т. Нев.	”
Источнику. Од М. Милановића	173
На гробу свог стрица Стефана Перазића, проте и пароха рисанскога, и почасног члана епископске ковзијеторије. (О годи- шњици). Од синовца Дионисија Миковића	”
Српском добротвору, господину митрополиту Ђорђу Николајевићу. Од Нед. Милад.	301
Српски аманети. Од Б. Черовића	”
На гробу старог свештеника. Посвећено праху блаженопоч. проте Саве Поповића. Од Недељка Миладиновића	”
Српском добротвору: г. Ђорђу Николаје- вићу, АЕ и Митрополиту дабро босанском. Од — д —	351
Молитва. Од Светозара Ђоровића. (Свети- слава).	”
Слаткопјевцу Гаври Бољарићу. Од Монаха Генадија	352
Ђ. Јовановићу (Монаху Генадији). Од М. Милановића	”
Пред задужбином. Од Родољуба	353
Поздрав свештенику. Од М. Милан.	407
Љубите вјеру. Од М. Милановића	408
Српска слога. Од Недељка	”
Стефану Баковићу умировљеном проти у Сарајеву. Од Мих. Милановића	”
На гробу незаборављеног друга † Јове Пе- ровића, срп. учитеља. Од Родољуба	409

- Његовом превосходитељству, Владимиру Карловићу, Саблеру, управитељу синодалне канцеларије у Петрограду. Прево Милош С. Анђелковић, студент 410
- У славу Симе Милутиновића, Сарајлије, срп. пјеснику и јунаку. (Говорио приликом стогодишњице рођења му на бесједи 4. октобра, 1891. год. г. Мита Клицин, тајник ерског пјевачког друштва „Слоге“ у Сарајеву.) 434
- Нова суза. У спомен Јеротеју Ковачевићу, Архимандриту — Митрофору, престављеном у св. Аранђелском манастиру Крци, 26. септембра 1891. Спјевао Дионисије јеромонах манастира Бање 467
- Појмо Богу! — Слава Богу на небеси! — Божија милост. Спјевао Јово Тута, Мостарац 469
- Слава ерском добротвору! (Приликом освештања ерске школе у Блажују). Од Б. Черовића 470
- На гробу Симе Милутиновића, Сарајлије. Спјевао М. Ј. Илијћ 471
- О друзи моји! Од Родољуба 471

Разно.

- Рад главног одбора за подизање споменика Сими Милутиновићу, Сарајлији, у Сарајеву. — Светосавска слава у Сарајеву. — Добротвор народни. — Позив на светосавске бесједе у год. 1891. — Српско-православна црквено-школеска општина у Бос. Новом. — Поклон цркви. — Диван споменик. — Текелијанум. — Нова српско-православна вјероисповједна основна школа у манастиру Гомионици. — Освећење цркве. — Српско-православно црквено-пјевачко друштво „Слога“ у Сарајеву. — Манастири и калуђери у Русији. — Колико ријечи и слова има у библији. — Светосавска прослава у селу Кравици. — Дар ерској школи у Травнику. — Добротворка. — Добротвор. — Исправак. — Позив. 68, 69, 70, 71 и 72, 76
- Школска застава. — Добротвор. — Прилог цркви. — Велимир М. Протић. — Отјерале их жене. — Обичај на Кипру. — Лијеп примјер. — Босанско-Херцеговачки одбор у Биограду. — Исправак. — Изјава главног одбора за подизање споменика Сими Милутиновићу, Сарајлији 120 и 121, 124

- Хиљадугодишњица цариградскога Патријарха Фотија. — Царски дар ерској бечкој цркви. — Нови јерусалимски патријарх. — Народни добротвор. — Одбор за споменик Милутиновића у Биограду. — Добротвор ерске школе. — Вуков рјечник. — Исправак. — Исправак — Јавна благодарност општине зеничке. — Јавна захвалност братства манастира Папраће. — Захвалност Теодосије Поповића пароха. — Поклон цркви. — Радосна вијест са двери. — Исказ на овогодишњој светосавској слави у босанском Новом, у којем школског фонда 200, 201, 202, 203 и 205
- Развалина старе православне цркве. — Освештање црквеног темељног камена. — Прилог цркви. — Срби ђаци у великој гимназији у Сарајеву. — Римокатоличка пропаганда у Србији. — Надгробни споменик. — Напредак православља у Америци. — Народни добротвор. — Једна многобројна породица. — Прелазак у православље. — Освештање црквеног дома. — Ђозеп Вилнет. — Народни добротвор. Енглеска милостиња. — Српска забава на Илици. — Нови добротвор. — Одпуштање Зворничко-тузланског Митрополита Дионисија Илијевића. — Српско-православно црквено-пјевачко друштво „Слога“ у Сарајеву. — Лијеп примјер. — Архимандрит манастира Високих Дечана Рафаило. — Свршавајући ученици ерско-православног богословског завода у Рељеву. — Члан утемељач ерске читаонице у Бањалуци. — Дар цркви. — О гламочкој цркви. Збор старокатолика у Бону и Бечу. — Изјава Николе Симеуновића из Горње Слатине. 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 316
- Српска добротворка у Чајничу. — Дар ерско-православној цркви у Чајничу. — Православи војни капелан за Босну и Херцеговину г. Гавро Змијановић јеромонах. — Примљени питомци у ерско-православни богословски завод у Рељеву у 1891/92 школској години. — Дар цркви. — Митрополит Серафим Перовић у Чајничу и у Рудом. — Дао оставку. — Освећење парохијалног дома у Трнову. — Дар школи. — Митрополит Серафим у

Рељеву. — Дар цркви. — Вјечно признање и захвалност. — Главни одбор за подизање споменика Сими Милутиновићу Сарајлији у Сарајеву 414, 415, 416, 417, 418, 419 и 420

Нови васељенски паријарх Неофит VIII. — Стогодишњица Симе Милутиновића Сарајлије, српског pjesника, књижевника и јунака. — Одликовања у српској православној цркви у краљевини Србији. — Избор српских владика. — Дар српско-православној цркви у Чајничу. — Јерусалимска патријаршија. — Прва српска штампарија и књижара у Мостару. — Споменици. — Нова црква у Никшићу. — Бурађ Кастриот Србин. — Поп Глигор Митровић. — Српкиња добротворка. — Освештање српске школе у Блажују. — Митрополит Серафима у Чајничу. — Зашто траписте чуте. — Глувонијемски школки Завод у Митровици, у Сријему. — Врла Хришћанка. — Прилог српској школи у Лијевну. — Сто хиљада динара на српске народне просвјетне цијеље. — Српска читаоница у Чајничу. — Књижница у Фочи. — Свечаност освећења цркве у Сасама. — Прилог цркви Прњаворској. — Једна примједба. — Дар цркви. — Питомачки настојатељ. — Распис наградe на књигу о степенима сродства. — Додијељен. — Војнички капелан за бос. херцег. чете. — Здравница при ручку приликом освећења Лепеничке цркве 29 септембра 1891 год. — Јавна благодарност. — Јавна захвала. — Иказ доброволних прилога за Милутиновића споменик. — Позив на претплату. 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 497, 498, 499, 500

Књижевне вијести и прикази.

Српски Сион. — Српски књижевници. — Српске народне приповијетке. — Невоља га дотјерала. — Мајсторија косе пасе. — Стр. 75 Карловачко владичанство. — Извјештај српско-православног богословског завода у Рељеву. — Војнички бјегунац. — Ружа. — Други годишњи извјештај

учитељске школе у Сарејеву. — О постању српског патријархата. — Привредни Вјесник. — Шематизам православне епархије далматинске и истријске. — Повртарство. — Шематизам православне епархије Бокототарске Дубровачке и Спичанске. — Граничари. — Хиљада и и једна ноћ. — Ускршњи поздрав православног епископа далматинског и истријског Никодима. — Добротвор. — Позив на претплату на другу књигу Карловачко владичанство 206, 207 208

Књижевни радови Нићифора Дучића архимандрита. — Коло. — Хања. — Српске народне приповијетке. — Главни списак књижаре браће Јовановића у Панчеву. Из Црне Горе и Херцеговине. Владика горњо-карловачки Теофан Живковић. — Венеција. — Извјештај о српској вишој дјевојачкој школи у Новом Саду. — Требник. — Октојих. — Прогонство краљице Наталије. — Бошњак. 313, 314, 315
Карловачко владичанство. — Збирка српских народних умотворина. — Српско-православно цјеније у један глас у ноте. — Ручни рјечник руско-српског језика. — Учење васељенске православне цркве. — Гласник земаљског музеја у Босни и Херцеговини. — Ручни рад у мушкој школи. — Извјештај о православном богосл. заводу у Задру. — Велики Тишик. — Најновија издања као Божићни дарови издање књижарнице и штампарије А. Пајевића у Новом Саду 493, 494, 495 496

Рукоположени.

Страна 72, 209, 413, 490

Одликовани.

Страна 122, 358, 413

Наименовани.

Страна 209, 309

Премјештени.

Страна 73, 310, 490

Читуља.

Страна 73, 74, 122, 209, 210, 211, 310, 311, 312, 360; 361, 490, 491, 492

Натјечаји.

Страна 76, 216, 316

WWW.UNI

УНИВЕРЗИТЕТСКА

Мјесечни духовни часопис за црквено-просвјетне потребе српско-православног свештенства.

Свеска I.

Сарајево, јануар и фебруар 1891.

Год. V.

Власник: АЕМ. Консистоарија.

Уредник: Ђ. Петровић, свештеник.

Његовом Високопреосвештенству

господину, господину

ЂОРЂИ НИКОЛАЈЕВИЋУ,

архиепископу сарајевском; митрополиту добро-босанском; ексарху Далмације; посједнику Великог крста Фране Јосифа I. са лантом; златног крста Фране Јосифа I. за заслуге; кавалеру руског ордена Св. Ане III. разр.; прилијажоцу царског брилијант прстена за књижевне труде; члану „Српског ученог друштва“ у Биограду; члану ушмељачу „Друштва Св. Саве“ у Биограду; члану „Српске Матице“ у Новом Саду; члану „Далмашинске Матице“ у Задру; члану ушмељачу „Свештено-удовичке фундације“ у Задру; члану ушмељачу „Српске дјевојачке школе“ у Задру; члану „Друштва добротинења и узајамне славјанске помоћи“ у Цариграду; фундатору од 12.000 фор. а. вр. за „више образовање двојице ђака“; добротвору „Задруге Српкиња“ у Дубровнику; члану ушмељачу „Српско-православног црквеног пјевачког друштва „Слоге“ у Сарајеву; члану ушмељачу „Шведског друштва православних Српкиња“ у Сарајеву; фундатору од 12.000 фор. а. вр. „за удавање сиротних дјевојака“ у Јаску; оснивачу од 3000 фор. а. вр. „Свештено-удовачког фонда добро-босанске митрополије“, добротвору „Српско-православног учитељског конвикта“ у Новом Саду; и т. д. и т. д.

И данашњим завјештајем од петнаест хиљада форината а. вр.

Оснивачу фонда и највишем добротвору
српско-православне народне школе у Блажују.

У врло озбиљном времену, притекао си, Високопреосвештени Пастору и добри наш Оче, нашем сиромашном Српско-православном народу, парохија Осјечко-Блажујске и Сарајевског Поља, *Твојим великодушним и замашним завјештајем*, те си тијем поново дао *дјелом* нов доказ Твојег српског родољубља, које је неисцрпно, јер си положио темељ, помоћу којег ће се ширити и утврђавати она љубав према св. православној вјери, српској народности и светињама Србиновим, у нашој дјечици — том нашем потомству, и будућој узданици Српства у овим парохијама!

Великодушни Пастору и Мили Оче! У име нашег српско-православног народа, у име наше невинне Српчаци и потомства нам, ми Ти овијем, као својем *највишем добротвору*, на великом дару, на осјећају, из којег је поникао, *најшолије* благодаримо изливом синовске, чисте, српске љубави и високог поштовања! Ми Ти, добри и будни Оче, желимо од Господа Бога, да још дуго у крјешку здрављу и задовољству поживиш у нашој средини: на дику Српства и његових аманета, на понос наше св. православне вјере, како би дочекао успјешне и по Српство и Православље корисне плодове Твојег великог дара!

Слава Ти, Оче! Слава! Живио!!

Српско-православна црквено-школска општина

у Блажују, на дан Светог Савве 1891.

Чланови одбора:

Подпресједник:

Мићо Станић с. р.

свештеник Сарајевског-Поља.

(м. п.) **Јово Шпиритић**,

старјешина општине Црнотине.

(м. п.) **Ристо Митрић**,

старјешина општине Д. Бутмира.

(м. п.) **Никола Станојевић**,

кнез општине Дрозгометве.

Аћим Кешељ с. р.

кнез општине Раковице.

Пресједник:

Стево Трифковић с. р.

свештеник Осјечко-Блажујски.

(м. п.) **Никола Куљанин**,

кмет еснафа тежачког за Сарајевско-Поље.

Алекса Михајловић с. р.

почасни члан општине блажујске.

Јово Гргић с. р.

дјеловођа и старјешина општине Хаџића.

(м. п.) **Коста Босиљчић**,

тежак за општину Расницу.

(м. п.) **Мићан Мићић**,

тежак за општину Г. Бутмир.

* * *

Српско-православни народ парохија Осјечко Блажујске и Сарајевског Поља, под руковођењем својег ваљаног и опрезног пастира, часног г. попа Стеве Трифковића, жељан да му дјеца не остају „слијепа код очију“, а за рад очувања чистоће православне вјере, српске народности и обичаја; и да би очувао свој народни карактер, те спремио своју дјечицу

бар најнужнијим знањем за данашње доба: преко пароха поднио је својем Архипастору писмену молбу у којој је истакао у живим бојама своје стање, своје жеље и усљед околности неопходну потребу чисте српске народне школе, и замолио да својем народу моралном заштитом притекне у помоћ.

Искрени родољуб, стари борац за вјеру и народност српску, својим будним оком

увидио је, а бистрим умом схватио важност и корист те народне замисли, те са њему својственом готовошћу, не само да се одазвао, као добри отац својој дјечици, него је из личне побуде и из својег толико пута *дјелом* посвједоченог родољубља завјештао по гласу споменице **15000 Фордината**, као неприкосновени фонд српско-православној народној школи у Блажују, од којег ће се корист употребљавати на школске потребе.

Захвални народ преко својих одборника, поред љубави у срцу, дао је данас и видљива израза своје најтоплије благодарности и високопоштовања својем највишем добротвору.

Сав одбор на челу двојице пароха, дошао је и представио се личној старини и обљубљеном Митрополиту господину Ђорђу Николајевићу.

Том приликом свештеник Стево Трифковић, као пресједник и парох општине

Блажујске, у импровизаторском поздраву, пуну осјећајних израза, захваливши се у име народа, предао му је на најсвечанији начин, у присутности цијеле конзисторије, у српским бојама израђену дивну споменицу, увезану у вјенац вјештачке лаворике са тробојним тракама и златним натписима с лијева: „Дижимо школе дјеца нас моле“! а с десна: „Благо томе ко до вијек живи, имао се рашта и родити“!

Завршном усклику говорника сви присутни сложили су се у глас: „Слава ти оче, слава, живио!“

Високопреосвештени фундатор до дна своје родољубне душе, мило потрешен, уз захвалу на исказаној му благодарности, препоручио је одбору: да поздраве његов народ, којем уз благослов жели да за увијек остане сталан у својој православној прађедовској вјери, да чува аманете св. Саве српског највећег свеца и просветитеља.

Број 1825.

Окружница.

Георгије милошћу Божијом српско-православни Архиепископ сарајевски, Митрополит дабро-босански, Екзарх све Далмације, и т. д.

Свему милом нам српско-православном народу пречасном свештенству и славним црквено-школским општинама наше Богом спасајемо епархије: благодат, мир и љубав од Господа и Бога нашега Исуса Христа да се умножи!

Дешавало се више пута до сад, да су по неки људи мирски, па и свештене особе пролазили кроз нашу дијецезу, и купили милостињу на цркве, школе и т. д. без нашег Архиепископског знања и дозволе. Било их је и такијех, који су на име цркава, купили по народу прилоге а у своју корист, и тијем управо варали побожни народ, измамљујући му дарове и прилоге, које су употребљавали на своје личне ствари.

Овом треба на пут стати, како се народ не би и даље варао. Стога овом нашем Архиепископском окружницом забрањујемо од сад купљење милостиња, ма у

коју било сврху, без претходне дозволе и благослова ове духовне власти.

Сваки онај, који би рад био сакупљати милостињу у сврхе побожне, просвјетне, добротворне и т. д. треба да најприје затражи дозволу, и наш благослов, па по добивеној писменој дозволи смије пречасно свештенство пропуштати проситеље кроз своје парохије, иначе не; јер ће се сматрати сукривцем у недозвољеном дјелу. То исто важи и за славне српско-православне црквено-школске општине наше дијецезе.

Овом приликом упозоравамо пречасно свештенство и славне српске општине на

наредбу Високе земаљске Владе од 9 марта 1889., број 14.440/L, и на прописе одних параграфа, као и на пошљедице 7. исте наредбе (Д.-Б. Источник год. III. стр. 125. — 126.)

Ова наша наредба ступа у крјепост даном проглашења.

Уз топле молитве за срећу и напредак, мир и братеку љубав од Бога Оца

и Господа нашег Исуса Христа у благодати Духа светог, шаљемо нашој милој пастви — српско-православном народу и драгом свештенству наш Архиепископски благослов и очински поздрав.

Сарајево, 25. Децембра 1890.

Смирени Архиепископ и Митроп. Дабро-босански:

Ђорђе Николајевић.

На да.

Нада је покретач живота људскога. Она управља с нама на сваком кораку. Нада покреће човјека на рад и труд, од кога се нада добрим плодовима. С надом се здрав човјек предаје сну и спокојно лијеже, надајући се, да ће сјутра дан устати жив и здрав. С надом погледају родитељи на дјецу своју, желећи у њима имати утјеху и помоћ у старости својој. А како богаство и висок и почастан положај често бивају предметом наде у људи! Па и наступајућу годину срета та иста нада, која је у многих пуна различитијех планова, подузећа, неувјенчаних успјехом у прошлој години.

Већим дијелом, и ако баш не увијек, уздамо се ми у саме себе, или у друге људе, или у спољње околности, у мртве предмете и вријеме.

Тим је мање више сваком познато, како је нестална, варљива та нада! Како се често човјеку дешава, да га она разочара. Доста је томе примјера у свакога пред очима. Зар немамо често прилике слушати о изненадној, напрасној смрти људи потпуно здравих, који нису претпоштављали да ће се тако брзо растати са животом? Зар се не дешава често, да се такве наде човјекове као н. пр. богаство, сретан и спокојан положај, породична срећа и задовољство, промјену и човјека

стрмоглављују у понор жалости и суза од драгих губитака и лишавања? А живот осталијех људи готово цио и бива низом губитака, разнијех напасти и биједа! Па гђе је ту мјесто надежди? Такви људи бивају пуни малодушности и очајања, и по личном искуству познају сву несталност земаљске наде. Како се често при тој варљивој нади догађа незадовољство и са самим животом с таквим жалосним посљедицама, као што је морална пропаст подобних људи, а у крајњем развићу и нападај на свој властити живот.

Таква судба земаљске наде у људи са слабом вјером у Бога, а тијем више у невјерника, неизбјежна је у човјечијем животу. Са таквом надом тешко је живљети човјеку. Но ми смо тако на њу навикли, да смо готови не растати се с њом, док се не сударимо с биједом. Тада ћемо ми само спознати сјенку (призрак) наше наде.

Тврда и спасоносна је нада једино тамо, гдје је предметом њезиним сам Бог, Господар неба и земље, Наш Промислитељ. Она је с тога и тврда, јер почива на непоколебивој и вјечној основи — на Богу. Вјерујући човјек полаже сву своју наду на Оца небескога. У Њему налази он мира и утјехе у сред валова животнога мора. Њему он умилјато поје

Права нада вазда је сједињена с тврдом вјером у Бога и пуном преда-ношћу вољи Његовој.

ријечима св. цркве: „*Ти си моја крјепост Госпoде, Ти — моја снага, Ти — моја радост*“ . . .

Прави Хришћанин зна, да сва његова блага, — живот, здравље, богатство и др. а тако исто и свака судбина човјекова, не искључујући ни разних несрећа, болести и невоља — све је то од Премудрога и Преблагoга Промислитеља нашега Бога. Он зна, да је милосрђе Божје према нама, особито ради бесконачних заслуга Искупитеља нашег Исуса Христа — *нада наша* (I. Тим. 1, 1). неорганичено и стога не сјетује до малодушности у грјеховном паду, и сијеши милосрдному Оцу небесному с молитвом покајања. Сам Бог устима Језекиља радо има тугујућег грјешника, говоpоћи: „*Нећу смрти грјешникове, но да се грјешник врати с пушта својега и буде жив*“ (33, 11.) Ако си сагрјешно, Хришћанине, принеси молитву к Богу за опроштај твојих грјехова, и он ће ти опростити! Но не употријеби на зло милосрђа Божјег! Безумна је и дреска нада, која изгледа опрoштаја и милосрђа, а не настоји чинити добро и борити се са злом.

Прави Хришћанин, подобно пророку Давиду, зна да је *близу Господ онијема, који Га призивају, да жељу оних који се Њега боје Он испуњава, да плач њихов чује и спасава их*“ (Псал. 144, 18, 19), и стога Га свагда у тешким часовима живота призива у помоћ. Сам Бог оснажује наду човјека на Њега кроз пророка Исаију: „*Зар не може рука Господња спасти?*“

При тврдој хришћанској вјери права нада сједињава се с пуном преданошћу човјека и свега онога, што он има, и што се с њим догодити може, у руке Божје. Покоран вољи Промислитељевој с тихом

радошћу срета он у животу повољне му и недовољне догађаје с надеждом на Бога, сматрајући у њима или казну за своје грјехе, сазнавање своје недостојности, и кушање од стране Бога својега постојанства и наде на Њега.

Ево како опредјељује апостол Павле велику силу и важан значај хришћанске наде: „*Хвалимо се надом славе Божје, не само пак шим, но хвалимо се невољама, знајући, да од невоље произилази шриљење, од шриљења искуство, од искуства нада, а нада неће посрамити*“ (Римљ. 5, 2. 5.) „Како је благотворна, по објаснењу тијех ријечи апостолскијех покојним митрополитом Филаретом, нада, када она тако обилно испуњаје душу чувством унутрашње среће, да ју св. Апостол при својственој му скромности и смирености не може сакрити, но проказује ју, *хвалити се надом!* Како је силна нада, када Апостол одважно увјерава, да она неће посрамити, т. ј. никада неће обманути човјека у његовом благочастивом очекивању! Како је побједоносна нада, кад она пружа могућност не само без роптања подносити невоље, но шта нише и хвалити се њима! Колико велико благо мора бити закључено у нади, кад се Апостол није поклебао објавити тако велику цијену, којом се она задобија и стјече, и на име искуством, трпљењем и невољама“.¹⁾

И тако Хришћанине, предај себе вољи Божјој, чему те позива сам Господ ријечима своје молитве: „*Ошче наш; иже јеси на небесјех! . . . да будеш воља Твоја јако на небеси и на земли*“ . Та нада неће те посрамити: она је тврда и непоколебива. „*Благо оном*“, вели Псалмопјевац, „*коме је помоћник Бог Јаковљев, у кога је нада на Господа Бога његова*“ (Псал. 145, 5).

Превео с рускога Л. Б.

¹⁾ Слова м. Филарета III. том. 426.—7 стр.

Слово на св. Саву.

Говорио Митрополит зворнички **Дионисије** приликом каноничне своје посјете у Брчком 14. Јануара 1890. године.

Светога оца нашега Саве, првога архиепископа васколиког српства свету успомену — љубезна моја у Господу чада — данас славио. Велика је то прослава и од замашног значаја за нас Србе, те се је зато зар и сав наш овомјесни народ, који се иначе слабо у цркви по несрећи виђа, стекао изванредно данас у светом храму као трудољубиве пчеле у пуној кошници око своје благословене матице светог оца Саве, гдје се умиљне пјесме поје и тимјан благоуханија диже до престола Вишњег Творца у част и славу великана међ' Божијим у роду нашем угодницима. А рекао би да се је промислом Божијим и престабио наш велики светитељ на оданију Богојављенског нам празника, као да је хтјео Бог и тиме сјет дати Србину: да га једино Вјера у ваплоћенога Спаситеља Христа Бога и усрећити и спасти може и то тим више, што свети отац наш Саво сав свој архипастирски труд уложио и сву своју очинску бригу водио је око ерпек просвјете своје пастве, у складу са божанственим начелима рад' којих је Син и Слово Божије приклонивши небеса ваплотио се да их усади у срца заблуђелог човјечанства. Али ја се нећу данас ни најмање занимати са појединостима светог живота и рада нашег великог просвјетитеља. О том су многи наши научењаци много лијепо ствари писали, које су већином и сваком од вас већ познате; него ћу се само са гледишта народне заједнице нешто с' вама поразговорити, а то и јест главна сврха нашег светог Саве у животу била.

И заиста ништа узвишенијега и љепшега нема на овом свијету од народне заједнице. Па да бисмо то боље схватити и разумјети могли, доста ће бити да се сјетимо: да је Спаситељ наш Исус Христос у најмучнијем часу живота свога, по човјечанској природи, неколико т. ј. тренутака пре нег што су га издали, молећи се свом Оцу Богу, о том великом добру, најтоплије се је молио; молио се је то јест да и ученици његови као и они, који буду по њима вјеровали у Њега: „сви једно буду“. Љубећи из свег срца заједницу васколиког човјечанства као цјелину љубљеног братства под једним општим Богом Оцем, молио, вашијао је: „да сви једно буду,

да и они у нама једно буду, да и свијет да си као ти Оче, што си у мени и ја у теби; ме ти послао“. (Јоан. 17, 20—22). И да видите какав значај одава тој заједници, то је чудо! држи њу, т. ј. свјетску заједницу као највећу убједљивост о својој божанственој Мисији. И јест заиста заједница у Христу вјерујућих људи најубједљивији, више сваког краснорјечија, више сваке појезије, више сваке философије, доказ: да је Христос заиста Син и Слово Божије, који је послан за спасење рода човјечанског.

Свима је нама познато, браћо, шта је човјек. Он има своје страсти, своје самовољство, своје јогунство и тврдоглавштину, своје фалинке и фелере, свој егоизам, свако свој интерес. Ријетко кад да се човјек и сам са собом сложи; тако рекући: човјек носи у себи самом раздор, сакрива у себи рат. Непрестано се у њему бори једна жеља противу друге, мисао противу мисли, намјера противу намјере, и то тако: да се воља његова нападнута оштро од самих противности, таласа као лађа усред бурног мора. Овака пак борба кад се једном заподене, протеже се она међу два, три па и више њих људи. И онда вам је видити како противурјече и свађају се и грде се и сражавају и боре до крајности, те нападају муж на своју жену, дјца на своје родитеље, браћа међу собом, сродници на сроднике, пријатељи на пријатеља, сусјед на сусјед и грађанин на свога суграђанина, па и људи цјелог једног друштва један на другог у пакленој међусобној борби, а и сами народи један противу другом; и ево вам сад посриједи посљедица и плода сваког нечовјечног међусобног подрпања, а то је општа несрећа и уништење свега оног што чини човјека правим и сретним створом Божијим! Кад дакле знамо: да је човјек онаки као што смо га описали пун т. ј. страсти и самовоље, ако у каквом друштву опазимо искрену, братску и нелицемјерну заједничку везу у мислима, у осјећајима, у намјерама, у раду, у животу, у заузимању око свега што је добро и по друштво корисно, тада увиђамо за цјело: да овака заједница приказује нешто надчовјечно, божанствено, и да такву заједницу вочеловјечијега Бог могао је да оствари; и онда већ подпуно разумијевамо због чега је

Спаситељ наш, молећи се Богу Оцу за оваку међу људима заједницу, рекао: „да и свјет вјерује да си ме ти, Оче, послао“. И заиста као што то сама повјесница људског рода доказује: овака међусобна заједница вјерујућих у Исусу Христу људи била је велики бедем, на ком ударајући безумно сакрушила се је сва сила негдашњих господара цјелог готов свијета, римских Тесара, и велики магнет, којим су се привлачили у вјеру Христову незнабожачки народи.

Паштећи се и данас још да одбијемо ударце војујуће противу Христове вјере модерне знаствености; старајући се и данас да подпиримо у нашем народу стару праћедовску љубав и наклоност како према вјери Христовој, тако исто и према просвјети народној, никаквим другим средством до своје цјељи доћи не можемо, до ли једино заједничким заузимањем и радом. „Јелици“ дакле, „Вјерни“, т. ј. што год је нас вјерујућих у Христу Богу сваког сталежа и занимања људи, мало и велико, мушко и женско, једном ријечи: од највећег па до најмањег; Јелици, велим, Вјерним којима лежи на срцу вјера Христова и просвјета народна, морамо себи за лозинку узети слиједеће свете ријечи: заједничко заузимање и заједнички рад. Заједничко заузимање је рећи јака снага и велика сила, а заједнички рад значи постижење циљеви. Свуда се и вазда обистинјава стара мудра изрека: у заједници је сила и моћ. Општепозната и најубједљивија о заједничкој сили и моћи је прастара свима готов на свијету народима позната басна: о умирућем оцу, који у посљедњем часу живота свог препоручио синовима својима заједницу. Донесите ми, рече им, један сноп прућа, и донесите му; сломите га, и не могоше; одријешите, рече онда, сноп, и узмите један по један прут и ломите, и поломише сво пруже. И рече отац: тако и вас чада моја, уједињене нико неће моћи сломити и сатрти; али подјељене и разцијепљене моћи ће и најмања снага уништити; будите дакле сједињени вазда. Поука ове басне учи нас дражесно о истинитости ствари, коју свуда и вазда пред собом виђамо. Напримјер: једна само сунчана зрака веома мало топлоте даје; али кад се много њих средством стакла (сочива) у једно прикупе могу угријати добро, па још и запалити. Колико може важити само једна кап воде? Али много капи падајући као киша сачињавају велике потоке, силном и бујном току, којем ништа се одупријети не може.

Посве је незнатна сила једног усамљеног човјека, али много њих уједињених људи саставља, у велике војске, које побјеђују велике народе и врше велика дјела. Дакле ујединење што више природних и моралних сила, ма оне засебно и најслабије биле, и мудра над њима управа, то вам је велика сила, која може изградити велика дјела. Сјединимо дакле сви све тјелесне, природне и моралне наше силе, да би смо их могли управити једним и истим правцем на једну и исту цјељ за религиозно т. ј. унапређење и просвјету народа нашег. Има ли већег од овог добра дјела на овом свјету? Сајединимо се дакле својски да би могли постигнути ту нашу велику цјељ и намјеру. Почетак пак и примјер тога најузвишенијег заједничког заузимања и рада треба да даду, ако хоћемо право, први људи у народу. Далеко дакле од данас разцијеп и изазивање. Погазимо тог великог Сотону, који раздор сије међу нама. Одрецимо се страсти наших и самовоље за љубав народног добра. Зашто ти, а не ја први? Ја или мој љубимац треба да смо први, а не тко други. Ја треба да се питам за свашто, ја; и да се само моја ријеч слуша и врши, а не ког другог'. Па ако то тако не буде, ја онда кварим колико могао будем свачији посао; не ариј одла ни за цркву, ни за школу, па и за народ сами. Никакав народ, никакву цркву ни школу не видим тамо гдје ја по својој самовољи не заповједам, и гдје не важи моја ријеч као свето Јеванђеље. Тако наопако зборе страсти људске у човјечијем срцу, и отуда је нама сва несрећа и невоља. О браћо моја, под овим самовољничким проклетим „ја“ управ и лежи као иза бусије велики, анатематега било, Сотона, који раздор сије из потаје и наговара на оваке небратољубне мисли. Сврвимо под ногама нашим ово грјешно и проклето „Ја“, па смо смрвили саму главу тог Сотоне, и онда смо одмах саједињени и припремни за сваки добар заједнички рад на корист свете наше матере цркве и народне просвјете.

Чини ми се да неко рече: тако је то, те за то волио би и ја да смрвим под ногама тога мога „Ја“, тога егојистичког љутог звјера. Али не знам, брате, може ли се то учинити? јер ово је у мени најјача страст, која ме непрестано мори и скаче и шкргуће зубима у мени и бјесни. Треба дакле томе средства и начина, а ја то не знам; а мислим да је тако право као што ме

страст заноси, те зато и чиним тако. Лако је то брате, само ако се хоће. Имамо — фала драгом Богу — у нама дух вјере и љубави, дух Јеванђеља Христовог, у ком је немогуће егојизму да се одржи, шта више и нестаје га, као што риба умире чим је извућеш из воде и бациш је на суву земљу под притиском ваздуха. Удавимо дакле звјера егојизма нашег у духу християнске наше вјере. Овај звјер је сами Сотона усељен у човјечије срце, које је створено да буде свети храм и престол Божији. Напоље дакле са Сотоним егојизма, а унесимо у срца наша Бога љубави. Али како се може то израдити? Ево брате како: једна ми мисао вели: или под мојим господарењем да буде које добро у нашем друштву, ако може бити, или нека иде до врага онако добро, које ја нећу наредити. Друга пак ми мисао противно тој каже: нека само буде добро, па ма то ишло преко кога му драго. Воља ми се сад слаже са том добром мисли, а оној првој хрђавој противи се говорећи: иди одале, мислиш, да те не познајем? Ти си она звјерска мисао. Други пак пут долази ми сљедећа мисао: зашто ја, који сам учевнији и способнији међу нашим, него ли ко други био он у осталом раван мени или већи од мене у имању; зашто, вели, ја да нисам први у народу и да ја не заповједам и не управљам свима црквено-народним стварима, него да сам други, трећи или последњи, па да морам још судјеловати с другима за бољитак народне ствари, а други да се шири, да заповједа и да се слуша? Нећу, ни да знам, ни да чујем за ништо, шта више морам радити да им све иде наопако и да не могу никад они у свом заузимању успјети. Али и против те наопаке мисли долази ми друга добра и поштена мисао и почне говорити у мени: да није први у правом смислу онај, који има велико звање, него онај, који ма да је мало мањи у звању, али је много већи у глави и у способности; а велики човјек рачуна се да је онај, који, ма да је достојан првог звања у друштву, ипак је он готов и срцем и душом, да буде посљедњи за добро своје народности и домовине кад увиди, да тако мора бити због несхваћања већине. Паметан, дакле, добар и поштен човјек држи се вазда оваких мисли и сматра их као божанствене. Али ево гдје ми у другим неким приликама долази још једна хрђавија мисао: ти си заиста безуман, вели ми она, кад изостављаш своје приватне послове од којих живиш и

ти и сва твоја кућа, па идеш, те се мучиш и трошиш бадава вријеме за опште ствари од којих се неки други користе, и беру славу и глас у народу, када ти као награду свог труда и сурадництва добиваш сумње њихове, зазирање, интригирање, оговарање и подсмјивање. Не, то не, виче противећи се свему томе друга лијена у мени мисао: прави интерес сваког појединца лежи у заједничком својеком заузимању за опште добро, и управ безуман је онај, који то не разумије и не може да схвати. Само пак посве проста и ниска душа може захтијевати: да се користи и награђује славом и пофалом од свију за заједничко своје заузимање и сурадничество у општенародним стварима неувиђајући: да слава и похвала за заслуге у народу вазда долази касно, више пак пута много касније, нег' што би се мислило, али је она баш зато вјечита и неумрла. Шта ћемо, кад тако иду вазда и свуда оваке ствари у овом свјету: „завист бо невјест предпочитати полезноје“ што је рећи: завист незна да предпоставља корист, пјева наша црква противу издајнице Јуде, који је самога свога добротвора Спаситеља Христа продао за тридесет сребреника, па је послје сам себе објесио од ужаса.

Довољна су, мислим, та три примјера да докажу: којим се начином може изгнати из човјечијег срца егојизам и уселити у њег Бог љубави. Али да би могао човјек вазда на чисто бити, треба да увијек у памети држи само добре мисли, да би хрђавим мислима затворен био пут у његово срце; и треба да се одважи један пут за свагда јуначки одбити од себе хрђаве мисли и само добрим мислима слободан пут у себе дати. Добре су мисли учење св. Писма, те зато треба да се човјек поучава у њему. Прије неколико година упитао је један страни великаш садању енглеску краљицу Викторију: како то да сте ви Енглези најеретнији и најбогатији народ на свијету? а краљица му одговори: за то што ми Енглези једини читамо свето Писмо као што треба и поучавамо се из њега. И заиста свето је Писмо наука над наукама и извор среће; који се невјерује нека сваки дан чита помало у њем, па ће се екоро увјерити. Није св. Писмо као што неки криво мисле само богомоља; у св. Писту може свака наћи све што му треба, свако т. ј. знање свјетско и божанствено. Као што су дакле добре мисли учење св. Писма, тако исто и сила човјечије воље произлази од Божијег духа и добива

се преко свакидање богомоље и уредног похађања свете цркве. Молите се, дакле, Богу непрестано гдје год будете, и похађајте сваке недјеље и свакога празника уредно свету цркву с' топлом вјером и надом у Бога, па ћете разумјети, да је тако.

На страну дакле са раздором и кривом суревнивошћу; скрхајмо овим начином Сатону самовоље и нека нам одјако буде лозинка: уједињење и сурадништво свију нас за једну те исту цјељ за опште т. ј. наше добро и напредак. У том пак красном и богоугодном дјелу треба да предњаче као што рекосмо, најзгоднији и најугледнији људи у народу. Јер кад неби се могло у народних првака заједнице наћи, та гдје ће се онда моћи наћи такво што, без чега неможе нам никако сити? Без тога што рекох вазда ће међу нама растројство владати и све ће наше из дана у дан више и више пронадати. Најбоље ћете пак свијету доказати моћи: да знате цијенити као прави ерпски синови братеку заједницу за опште добро, ако на мој архипастиреки позив дођете сви сјутра послерије подне у школу: да се заједнички договоримо о нашим црквено-просвјет-потребама. Нетражим од вас велике жртве не нишћем од вас велике новце, већ по могућству оно, што се на вама неби ни познало. Ово ће вам бити код Бога најпријатније добротинство и најзгоднији Јерусалим. Нетреба вам веће славе и пофале ни на овом ни на оном свјету. Шта је неколико новаца? али кад свако по мало даде опазимо за чудо велику хасну. Оне новце што ћемо на општу корист дати ви бисте их опет и без тога потрошили без икакве хасне; али давајући их на општу цјељ опет ћете их себи дати, и покрај тога имаћете награду од Бога, а од свјета славу и пофалу. Опетовно вас дакле позивам: одазовите ми се сви и мали и велики и мушко и женско; одазовите ми се молим, свако по свом могућству и срцу; нек се и у овом случају

још једном види и докаже: шта је кадар Србин учинити, само кад хоће сложено. А и приморани сте, небојте се, од самих данашњих културних околности одважити се на то; јер треба да знате: да је данас црква и школа мјерило у рукама свију просвјешћених сила, које се старају за добробит сваког краја Европе. Чујте шта ти фактори кажу и како мјере: ако дођеш, веле они, у какво не познато мјесто, па видиш да се црква и школа налазе у хрђавом стању, онда знај: да тамошњи људи не заслужују никакве људске помоћи за побољшање свог стања и положаја. А ако напротив нађеш то двоје т. ј. цркву и школу у лијепом реду и снабђевене са свима потребама, то је онда рећи: да су ти људи зрели и заслужни, па такима и треба потпомоћи и морално и материјално. Управ овако дакле суди данашњи просвјешћени свијет, као што и сам Спаситељ каже у светом Јеванђељу говорећи: од онога, који се вазда жали да нема, па недаје, одузеће се и оно што има, а ономе, који драговољно даје гдје треба, да ће му се много и много више нег' што има.

Јелици Вјерни, дакле у заједничкој вјери у Христу и за љубав цркве и народне нам просвјете: пођите за гласом нашега архипастира, који је из срдачних осјећаја, и са добром вољом и жељом дошао да прослави с' вама у заједници данашњу велику светитељску славу. Знајући пак добро унапријед вашу доброту и праве ерпске осјећаје, ни најмање несумњам: да ћете се одазвати као што се и доликује правим чадама православне наше вјере и цркве и добрим ерпским синовима. У то име призивам на вас и све ваше Божију благодат и милост да вас вазда прате и руководе у свако добро и по цркву и по милу нашу домовину корисно дјело, молитвама данас славимо га светог нашег оца и просвјетитеља Саве, чије свето име значи: ерпско правослађе и ерпску просвјету. Амен.

Наше мане и један предлог.

Прије двије-три године покренуто је код нас мишљење да би требало и да је нужно да свештеници бар по протопрезвитератима (т. ј. сваки протопрезвитерат засебно) држе своје свештеничке сједнице и састанке ради свога духов-

ног усавршавања, претресања и уређења нужних свештено-црквених питања и најпосле и ради поправке материјалног стања и осигурања.

То је замишљано, а од стране свештенства захтјевато, па је и у дјелу приведено. Њихова

високопреосвештенства г. г. Митрополити то су као потребно примили и одобрили.

Пословни ред АЕМ. Конзисторије у Сарајеву даје право на држање свештеничких сједница, јер у § 23. „*IV. рефераш о вршењу духовног звања и судбености у дисциплинарним одношајима*“ тачка 9. гласи: „Састанци свештенички, који сваке године по један пут бивају под предсједништвом протопрезвитера дотичног окружја у име знанственог изображења духовне пастве“, итд.

Зато је АЕМ. Конзисторија у Сарајеву својом окружницом од 23. Октобра 1889. године број 1835/Ш. дозволила да свештенство сарајевске епархије, свако у свом протопрезвитерату, држи своје свештеничке сједнице свака два мјесеца; дакле *шест пута* годишње.

Њег. високопреосв. господин Дионисије митрополит зворнички својом окружницом од 16. Новембра 1889. год. дозвољава да свештенство зворничке епархије држи такве сједнице *два пута* у години, а по потреби и дозволи Њег. Високопреосвештенства и више пута.

Тако је и у Мостарској епархији (није ми позната окружница).

Таке сједнице држи сада свештенство по све трима босанско-херцеговачким епархијама, и на њима се прилично корисних и нужних питања износи, претреса и закључује, те г. г. Митрополитима на увид и одобрење подноси.

Зато се и опажа сада код свештенства већа живахност и рад, надметање, натјечање и већа јавна дјелатност.

На тим сједницама износе се мане и погрјешке, које су се временом код свештенства и народа увукле; траже се начини и средства како да се то, што је рђаво одбаци и бољим замјени и т. д.

Између осталог има једна махна код нашега свештенства о којој нам је баш и намјера да овдје речемо, а то је да наше свештенство многе обреде и свештенодјејства у форми њиховој *неједнако* — *разнообразно* — *обавља*.

Но опет нека је овдје *примјечено*, да та разнообразност ма колико да је велика, она је опет само спољашња и формална разлика и нека нико не мисли да је чак и са унутарње или тајанствене стране обреда и тајана то погрјешно и неправилно.

И прије је било вријеме да се на ту спољашњу и формалну страну у свештенорадњама

није код нас пажња ни обраћала; него је довољно било да се само сваки обред по реду, као што је у књизи, обави; све молитве редом да се читају; с побожношћу да се то спроводе, и онда је добро.

А је ли овај или онај свештеник овако или онако махао кадионицом, је ли кретио руком или крестом овако или друкчије и т. д. на то се није назило ни гледало. У побожности и скромности својој и народ и свештенство нијесу на то ни помисљали.

Али данас када многи Хришћани, који дошавши у цркву на молитву, хоће и да буду „публика“ и радознали гледаоци, те да поред молитве још и уживају у формама и церемонијама, те и у томе изражују, што но се рече, и длаку у јајету; то због тих различних и разнообразних формалности и вршења свештенорадњи, они према свом схваћању претпостављају овога свештеника онемо; ред ове цркве оној па чак постају према реду и формалностима ове или оне цркве, односно овога или онога свештеника, — одвратни, и према обредима црквеним у опште ладни и немарни; усљед чега може не само у будућности него баш и у садашњости штете само цркви и вјери православној бити.

Зато се је код свештеника и породило мишљење да се те неједнакости уједначе и у једнообразност доведу, те тако и сваки приговор односно тога да се отклони.

Ми овдје нећемо износити, које су то различности и погрјешке, него само велимо да их има, и то доста.

Па како су створене и од куд су дошле те различности?

Има томе много узрока у прошлости, али ми ћемо их овдје само неколико, или управ онолико колико знамо навести, и можда их и више има.

Прво, у старије вријеме ми смо имали старе црквене књиге: требнике и литургије, тако зване „Србуље“ према којима су свештеници свештерадње обављали. Али пошто је нестало старих српских штампарија, то је временом и тих књига нестало, а мјесто њих дошле су садање са руско-словенским језиком.

Оне, т. ј. „Србуље“ и ове данашње богослужбене књиге у многим овијем упуствима разликују се.

Многи свештеници из тих старих књига упамтили су по предању и она упуства, те се

њих и сада држе, а други опет држе се ових садањих богослужбених књига.

После тога и грчке владике донијеле су и своје Цариградеке уставе (типике) и своје церемоније, те њих се држали и по њима служили, па многи свештеници то су од њих примили.

Осим тога свештенство наше није учило у каквој богословској школи, у којој би сви подједнако научили; него један је свештеник самоук, други је учио код неког попа као његов ђак, трећи у манастиру и т. д. те усљед тога различна способност, различно схваћање, различно и обављање.

Посље још и незнање црквено-словенског језика учинило је по неке разлике, јер кад прочита упуство у требнику или литургији, он то да боје на српски преводи. Погрјешно преведе, погрешан смисао — погрјешно и врши.

У данашњим требницима и литургијама на више мјеста нема никаквог упуства, а свештеник у недостатку упуства сам га ствара, и то по своме разумијевању један овако а други друкчије — и ето ти готова разлика.

По неки свештеници нарочито варошки да би задовољили жељи својих варошана, а и да би се истакли као способни и научени, то су се усиљавали да проводе неке церемоније и формалности па су пали у погрјешке, јер је по себи самовољно, како је он сам измислио све то и произносио.

Други опет свештеник видио је како се служи кад је владика у цркви т. ј. кад је архијерејска служба, па вели сигурно је онако најбоље и најправилније, а и незна да има неких разлика кад владика служи и кад сам свештеник служи. И зато ћете видети гдје многи при ријечима: „Двери, двери премудростију воишам“ не само завјесу, него чак и двери — врата отварају, а то је због тога јер су видели при архијерејској служби.

Ето како су постале те различности.

Усљед тих разлика често се може чути да по неки од виђенијих људи (кад први пут неког свештеника види) свештенику рече: „Хоћу баш да видим како и ти вјенчаваш“ или „како служиш“.

Из тога се види да је он то код разних свештеника на различне начине видио, па хоће и код овог ту разлику да види.

А као би било код свију једнако неби се то тако ни говорило, јер би сви једнообразно обављали.

Мало више рекосмо да су све ове различности и погрјешке само формално и спољашње природе, али опет то су махне, којих не би требало да буде.

Јер и ако су те погрјешке ситне, и ако не крпе унутрашњу и тајанствену правилност обреда, опет би какви *Симеон Солунски*, који хоће баш свашта да протумачи, и који хоће сваком покрету и сваком погледу да неко значење даде — он би велим против тога најосудније устао и протумачио би да су то грдне и прегрдне погрјешке, које свему и погрјешан смисао дају итд.

А збиља, зашто да ми и трпимо ту неједнакост?

Зашто баш да допуштимо да због тих (и ако ситних) разноликости многи преко тога вичу, па чак и у цркви гунђају и примјећују?

Знамо ли да то само може бити на штету цркве и похађања цркве?

И зашто баш да трпимо да се због тих различности, које се лако могу поправити, у правилност и једнакост довести? Зашто, велим, да допуштимо да се тако говори о *православном црквеном благољетију*, због кога су прије 900 година и Руси чак у Цариград потекли? И баш то „*благољетије*“ православне цркве толиким је плодом уродило да данас видимо близу 100 милиона Руса у православној цркви.

Све ове мисли и овака питања и довеле су свештенике да почну о томе бринути се. И зато су на својим свештеничким сједницама почели те неједнакости претресати, неби ли тим заједничким претресањем дошли до *правилне једнакости*.

То је заиста и добро и лијепо да се мане отклоне; али сад је питање, хоће ли се то на тај начин т. ј. на свештеничким сједницама поправити и у *правилну једнакост довести*? — Може се сигурно одговорити и рећи да неће; него ће бити и остати као и до сад.

А ево зашто?

Наши свештеници, и ако могу бити добри Срби, добри родољуби, побожни и ревни свештено-службоци; опет не значи и да могу бити добри „обрадослови“, а доказ су нам зато досадање мане и разлике.

И зато на свима тим сједницама, које не држи сво свештенство заједно, него сваки прото-

презвитерат засебно, то ће свештеници овог протопрезвитерата овако, а други по своме разумијевању друкчије рећи, протумачити и закључити, као што је већ и до сада у једном протопрезвитерату на такој сједници закључено: *да се од данас држе само требника* т. ј. како у требнику пише онако и да врше, а што не пише оно неће ни чинити. Е, али ми мало прије рекосмо да у данашњим богослужбеним књигама нема баш свију упуштава, а и која имају можда се погрјешно преводе. Ето на примјер: при вјенчању сви свештеници састављају руке *брачницима*, а то у требнику не пише. Па и ако не пише, опет то треба и остаће.

У другом опет протопрезвитерату закључено овако: „свештенство ће од данас у својим сједницама прегледати и претресати сво обављање обреда и тајни, те како нађу да је најправилније онако ће закључити и потписати, те г. Митрополиту на преглед и одобрење поднијети, и како г. Митрополит као наша највиша духовна власт одреди онако у будуће и вршити“.

Е, али питање је: да ли може Владика у томе својом архијерејском влашћу ријешавати и одобравати, јер то није какви грјех, или какво „сроство“, који се по његовом архијерејском благослову може „опростити“ или допустити и дозволити, него је то питање, које треба да се по прописаном од цркве реду и правилу врши, нетражећи зато ничијег благослова нити „произвола“.

А друго, дако може бити да практична страна обреда, пошто је ван рада владикина, да је и ван знања његова.

Ово све рекох да се види да ће разни протопрезвитерати и сједнице различна мњења донијети и опет разнообразност остати.

Још и то: ово није питање, за које су нужна претресања и гласања од стране свештеника, јер то није никакво питање друштвено, него је то питање гдје ничији (ни посебни ни општи) глас не врједи, и само је ту мјеродаван глас, или управ досадања правила и прописи црквени о обредима и реду вршења обреда, и нико други више.

Па кад је тако, зашто онда због тога дангубити и на сједницама вријеме трошити, кад и других послова има на тим сједницама, које ми можемо претресати, и који баш од нашега гласа зависе,

Ми треба, и ми можемо угледати се у томе на практичније и способније свештеника, те колико толико уједначити и поправити се; али главно претресање и крајне закључене оставимо још способнијим.

Из свега овога појављује се и извирује једна велика *потреба*, а та је потреба једног *упуштава у свима свештенорадњама*, које би један специјалиста (стручњак) написао.

Но поред упуштава у свештенорадњама, требало би да ту дођу и друга упуштава у ствари, које су свештеницима у њиховом раду нужна.

Зато мислим да би најбоље било овако: Ми имамо наша три босанско-херцеговачка Митрополита. А пошто њима лежи на срцу сваки ред и свако добро цркве и свештенства, то они треба да потраже и нађу *извора*, па ако не ни откуд, а оно *из својих срестава* нека објаве преко „Источника“ *награду* за једну *ручну свештеничку књигу*, која би се са свим популарно и разумљиво написала, и то тако да се са њоме сваки, и са најмање знања, свештеник послужити и користити може.

У ту књигу *на првом мјесту* дошле би и изложиле би се *тајне и обреди* православне цркве. И то би се опширно разложило и са практичне стране описало, како треба правилно да се врши и обавља. Овај *обредословни* дио ове књиге разликовао би се од обредословља (литургије) тиме што се ту неби обраћала пажња само на *шумачење*, него нарочито на практично вршење обреда, и на све правилне начине и форме при томе вршењу.

У *други дио* те књиге треба да уђу (макар и у кратко — главни садржај) ове досадане *наредбе вис. зем. владе*, које се односе на цркву школу и свештенство; даље све досадање *околунице* свију босанско-херцеговачких Митрополита и све што се на цркву и свештенство односи, и чега има да се свештенство придржава. Ако има каквих султанских фермана нашој цркви, и они треба да овдје дођу.

У *трећи дио* ове књиге треба да уђе *свештеничко писмоводство* т. ј. упуштава у формуле како треба да свештеници воде своје канцеларије при парохјалним (уредима) званијама; како да измирују завађене брачнике; како да састављају записнике брачних парница и друге записнике; како да воде све црквене матице и парохјалне књиге, као и отправљање службених писама итд.

Тако исто упуства како се воде протопрезвитерске канцеларије, при протопрезвитерским уредима, у колико је то разлика од парохијалних уреда.

Овдје се само излаже нужда и потреба, а писац стручњак знаће како треба и у каквој ће системи то све поређети.

Нама је овде само цијељ да се услед свега доведе реченог истакне и увиди потреба такове једне „ручне свештеничке књиге“ и да се због те потребе овај предлог од стране њихових Високопреосвештенстава госпoде наших Митрополита прими и усвоји.

Оваку би књигу један стручњак који би проучио наше махне и *потребе* за *добру награду* саставио и написао, а сваки би ју свештеник,

богослав и учитељ радо купио и платио, јер би у њој сваки за се поуке у пракци његовој нашао.

Г. г. Митрополити би таку књигу прегледали и одобрили — награду писцу издали, и онда би та књига *шако одобрена* код нас као закон вриједила.

Овако би се дошло до правилности и једнообразности.

Радио би на томе један, који разумије, а одузео би се узалудни труд и бакћање око тога свију оних, који то потпуно не разумију — па готова посла.

Ово је код нас *потреба*, која треба да се попуни, и о којој треба да се *мјеродавни* промисле.

В. С. Поповић,
протојереј.

Проматрање живота и рада свештеничког.

Писма оца сину.

Други дио.

Шесто писмо.

У првом дијелу ових писама изложио сам ти, сине, у кратким потезима живот свештеников, показао сам ти, шта треба у главном њега да краси и одликује, какав треба да буде његов живот и шта се захтјева од оног, који жели да се прими тог звања. Сад ћу опширније с тобом посматрати живот свештенички.

Почећу с питањем: шта значи живити? Живити значи радити, дјелати на основу правила религије и морала у корист своју и ближњег; сваки је човјек дужан радити, да би се одужио томе позиву. Тај рад је врло различан јер су многобројни и степени моралног савршенства у појединаца, а различни су услови и околности, који окружује људе. Ипак сви људски радови дужни су да преставаљају собом хармонију, сагласност у сваком друштву, удружењу и скупу људи. У опште друштвени живот састоји се у заједничком и једнодушном раду свију чланова; ра-

дови појединаца су врло различни, али су и тако чврсто међу собом везани, да је тешко тачно одредити им границе и круг, у коме се крећу; радови почињу чак од оног просто механичког и чисто физичног труда па све до највишег степена човјечијег мишљена. За то свако добро уређено друштво дијели се на више класа, од којих свака има своје особине, по коме се и могу да разликују људи међу собом. Човјек се састоји из душе и тијела, па је и његов живот по томе душеван и тјелесан (физички), а и рад друштва јавља се за то у два облика: умном и физичком. Умни рад свршује се средством мисли, које су обучене у ријечи, а физички материјалним трудом. Али пошто ни један материјални посао не може постојати без мисли и обратно не може бити без мисли, без материјалног рада и дјелања, то се и не могу људи у друштву тачно раздијелити на оне, који мисле

и који раде; класе у друштву дијеле се према умној способности и мислима.

Она класа људи, у чијим се радовима једва примјећује мишљење, јест најнижа класа, прости народ; друга, средња класа је она, гдје је мишљење необходимо средство простог механизма, и трећа, највећа класа, гдје је механички посао само нужна пошљедица човјечијег мишљења. Или: у нижој класи мишљење се побија механизмом, у средњој мишљење се изазива механизмом, а у вишој мишљење изазива механизам и одушевљава га. У првом случају нижа класа представља собом тијело човјека, средња животну силу, а виша класа умну, мислену његову силу. Али како човјек има у себи још и неко особито чувство, које оцјењује његов рад и које га упућује на добро а то је цензор — надзорник свег дјелања, рада човјечијег — савјест, то и у добро уређеном друштву људском јест такође једна класа, коме је повјерена цензура над људима — а то је духовенство. — свештенство.

У сва времена, у свију народа, ма какве религије они били, постоји та класа, којој у дио спада, да надзире над моралним животом човјечијим. Не треба да ти описујем историју ове класе, јер је она тако стара, као што је и свијет стар, само велим, да би морал у људству на хрђавијој подлози стајао данас, да није ње било. Важна је и велика цијель духовенства — свештенства. — Историја нас учи, како је Божији народ, изабран за образац вјере свију народа, живио и био на висини достојној правог и чистог морала, док су левити, — свештеници били чисти и док су савјесно одговарали своме позиву; чим старозавјетно духовенство паде морално и постаде недостојно свог звања, с њим је пао и народ тако, да је он и Христа распео; пошље је тај народ изгубио и политичку своју

самосталност, те се разишао по цијелом свијету. С доласком Христовим на земљу и духовенство се подигло, њему је од Бога дана власт да веже и разрјешава човјечију савјест и дарована му је од Бога велика благодат, која кријепи пастире цркве у њиховом мучном послу и раду. Из тога излази да се свштеников живот мора јављати у моралном усавршавању свом и ближњег, непрестаном изнашању здравих и поучних мисли у својим бесједама и проповједима. Укратко свештеник је служитељ живе ријечи. Његов живот је врло потребан међу људима, а примјер његова живота и владања има великог утицаја на његове ближње. Само је добар уплив његов на ближње од уплива неких услова и оних околности, у којима се буде налазио. Ти услови јесу: мјесто које треба да му се допадне, људи с којима он тако често долази у додир. То су предмети, на које треба и ти да обратиш пажњу. —

Мјесто, које тако упливише на свештеника, јесте парохија; људи, који у њој живе, јесу парохијани, који долазе свештенику — пароху, да би добили по средством њега дарове Божије благодати, или да би чули од њега коју благу ријеч, или пак да би задобили проштење гријехова својих помоћу оне благодати и власти, која је свештеницима дата. Тако, у свештеника је као нека ризница, сокровиште блага, која он даје својим парохијанима. Али да се неби та ризница испразнила дужан се он трудити и морално и физички; његови трудови јесу молитва, размисљање, читање и вјжбање. На тај начин он може попунити своју ризницу, да не би оскудјевала у оном, што је потребно парохијанима. Сваки посао има своје границе; те се границе означају према сили оног, који врши дотични посао; посао се дотле може вршити, докле човјек

има у себи снаге. Људи се разликују међу собом по величини снаге физичке и моралне, па за то и они кругови, у којима се човјек мора кретати, јесу врло различни и не једнаки. Ко има више снаге, тај боље може и вршити послове и обротно, а ако покуша, да пређе преко границе свог посла и рада, он неће бити у стању радити, јер ће уништити или бар ослабити своје силе. Према околностима и мјесним условима парохије су у нас врло различне по величини и броју кућа и душа. — Далеко би лакше било и за свештеника и парохијанина, да је парохија тако уређена, да се свештенички дом налази у средини парохије; но то је не могуће уредити. Парохије су не једнаке, јер су мјеста и положаји земљишта не једнаки и не удесни за то.

Познато ти је, да су главни извор за подмиривање свештеничких потреба тако већи добровољни прилози и дарови парохијана, по том што је већа парохија, већи су и приходи и дохоци дотичног свештеника. Али гдје је доходак већи, захтјева се више и рада. Сваки а особито младићи наклоњени су удобнијем животу, а на против гледају, да се што већма удале од тешког посла, који још поред тога није достојно плаћен. За то сваки и тражи такво мјесто, гдје ће моћи живити љепше и угодније, тражи мјесто, које доноси већи приход, а и не пада му на ум, да је с тим мјестом скопчана већа дужност и одговорност. —

Ја ти савјетујем, да тражиш први пут мјесто, које није врло пространо и у коме житељи принадлеже ако је могуће једној класи у погледу њихова моралног и интелектуалног стања, а особито још ако у

дотичном мјесту нема припадника другим религијама и религиозним сектама, јер тада се можеш лако и брзо упознати са свима парохијанима и боље се можеш старати о њима, а то је и потребно свештенику.

Не буде ли парохија твоја врло пространа и велика, има ћеш мање и посла има ћеш више времена за читање корисних књига. Надзиравање над људима, познавање њиховог спољашњег и унутрашњег живота непоходно је нужно свештенику, без тога не може он бити душевни љекар и добар пастир. Са простим народом мораш и ти простије поступати, да би те они могли боље схватити; можда у твојим првим годинама не ћеш знати понашати се према твојим парохијанима како треба, али то ћеш лако научити од ког старијег твог друга и у Христа брата, који је у близини твојој, у судеједству.

Побрини се сине, да будеш близу таквог свештеника, да би ти он у сваком случају био на руци и да би ти дао добар и лијеп савјет. И прије сам ти говорио, па ти и опет велим сад: жалосно је, ако човјек у животу своме тражи само звање, које ће му добре приходе давати, а не гледа, не пази, како ће у том звању приносити и добра, користи општој ствари и ближњима својим; свештеник, који с таквом цијељи долази на своје мјесто, на првом кораку показује се недостојан свог звања и положаја. Изабереш ли ти у почетку себи мјесто, које ти је згодно за испуњавање твојих дужности и не обзирујући се толико на приходе, који ће ти од њега долазити, бићеш добрим пастирем, Бог и правда Његова неће те оставити и напустити, а љубав твога народа биће свагда с тобом. —

Некима, који су противни, да се свештеничко стање у Босни и Херцеговини побољша и у ред доведе.

У 7. и 8. свесци „Босанско-херцеговачког Источника“ од 1890. године под насловом: „Зашто попина проповијед нема значајнога утицаја на народ?“ и у „Босанској Вили“ у бројевима 16. и 17. од пр. год. у чланку под насловом: „Кроз сито и решето“, као и у неким бројевима новог српскога листа „Напредка“, приговара се нашем српско-православном свештенству, што је подигло свој глас за побољшање свога материјалнога стања у Босни и Херцеговини.

Ја као један дјелић тог свештенства сматрам за дужност, да о тој ствари проговорим неколике искрене и истините ријечи.

Прије свега ја се управо морам чудити, шта је поштованој господи писцима онијех чланака жао и тешко, што се свештенство тужи на своје чемерно стање у овим земљама? Свештенство наше и ако је подигло свој глас, да му се материјално стање побољша и поправи, није с тим учинило никакве издаје народу своје српскоме, јер оно ако је велим тај корак из крајње нужде предузело, оно је у споразуму са народом то учинило. Народ је сам увидио биједно стање свога свештенства, што се види из оне народне преставке, коју су наше свјесне општине српске преклањске године Високопречасној Конзисторији односно земаљској влади поднијеле.

Ваљда та господа нијесу читала те преставке, у којој општине желе, да се свештеничко стање побољша и да се један пут учини крај оној несугласности и просјачењу наших српских попова. Свештенство и народ наш, тражили су то још и прије окупације, па су се у име таквијех ствари и састајали у Сарајеву, гдје је између осталог и тако звана „тарифа“ скројита, по којој свештеници имаду своје свештеничке заслуге наплаћивати. Па и ако се то све није остварило, него остало што по реку црно на бијелу, опет се види, да је ту нужду за побољшање свештеничког стања народ увиђао и истицао ју прву на дневни ред. Па да свега тога није ни било никако, опет свештенство није у том своје праведном захтјеву ни мало погријешило. Данас нема никога — ама баш никога — па ни једнога од госпode чланкописаца — који ће у

корист народну, пустити оно, о чем живити мора. Кад има право ћерати свако своје, зашто онда да је свештенству то забранито? Па и свештеници су људи, којима треба живити исто онако, као и трговцима, чиновницима, уредницима и свима другима члановима друштва људскога. Кад би сви ови у корист народну, пустили своју задругу, онда би се тек и од свештенства могло то захтјевати. Зар нека господа хоће, да се ко некако удобре народу и покажу неку своју великодушност спрема народа српскога са свештеничком заслугом? Или ваљда мисле, да ће народу помоћи кад му кажу: недајте поповима ништа јер нам они нијесу од потребе.

Питам: О чем они живу? Да ли им готова мана божја са неба пада? или можда и они народним зијем окупани хљебац једу? Оно што они у својим чланцима захтјевају, то би тек могао захтјевати онај, са чијех се плећа рани како поп, тако и трговац, уредник и сваки други а не онај, који се из поповске торбе одранио. Господин Н. Н. Херцеговац описао је сво свештенство босанско-херцеговачко у особи једнога свештеника (из Мостара или можда из Сарајева) са којим се ваљда нешто спорјечкао, те је гледајући у тога једнога нацицао (искитио) цјелокупно свештенство наше, представивши га свијету као да оно поред највећег богатства, раскоши и сјаја у најкрајњој неморалности и деморализацији плива. Читајући овај његов кукавни чланчић, мора се човјек и нехотице запитати: да ли је овај високоучени господин имао иће ништа писати и у свијет турати осим ово неколико одрапанијех вицева, којима хоће да понижи и оцрни свештенство православно? Или је ваљда испразнио све буџаке своје богате књижевне архиве, па се латио тога крајњег срества, да се на књижевном пољу прослави? Он као да не зна или неће да зна, за оно свештенство наше, које по вас божи дан са машљином (будаком) у руци практикује капонишко право млатећи и вадећи пањеве, гдје ће бацити по коју оку жита, па да тим осигура своју и дјечице своје егзистенцију; он као да не види или неће да види оно свештенство, које по цијели дан оре и копа, да би лакше прехранило себе и своју худу породицу, која је највећем сиромаштву

и оскудици изложена; он као да не зна за оно свештенство, кога госпоја попадаја од раног јутра до по дана, тражи оку брашна у зајам или боље рећи „алах-ич-ун (на пут божи), да спреми ручак малијем господичићима поповекијем синовима и ћерима; он као да никад није чуо за оно свештенство наше Босне поносне, које ни једне кравице пред кућом нема, да помузе и омрси своју драгу дјечицу и родбину, која кроз цијелу седмицу једне шкране мрса у својој кући видила није; он као да није вјешт оном свештенству наше Крајине (жуте и отрцане) пртене хаљине, које му је цијели годишњи приход 8 (словом осам) вријећа јечма кошанца и седам вријећа зоби, па 17 фор. и 40 новчића а. в. готовине пара, за сва годишња крштења, опијеља, вјенчања, водице и друго. — Све је он то прескочио, описавши само једнога попу, тамо неће код њега у Херцеговини *који се са нечим другим обогатио а не никако из својих паролјалних доходака.*

По томе је та биографија свештенства босанско-херцеговачкога од Н. Н. Хер. врло слаба и лакна (а и жалосна), јер по једној особи не оцјењује се никад цијели народ, нити по једном богатом попу — трговцу цијело свештенство.

Даље нам се приговара, да је народ сиромашан, па да га попови хараче. Господа чланкописци не виде, да су многи други узроци, да народ пропада материјално а не онај попов варићак жита, што га он у име своје заслуге од народа узимље. — Нека ми допусте висекопоштована господа, што ћу им овђе казати, да има доста узрока сиромаштву народа нашега и то не због попова, него због онијех истијех, који се као највећи пријатељи народни истичу а овамо *ши исти* чифутски су у неким стварима спрам народа владају. Ја их знам врло добро, који ће за свој интерес — за свој блажени џеп одерати худоме тежаку све до коже а овамо *ши исти* истичу се ко тобож као неки пријатељи и вође народне, само да би лакше свој интерес могли протурти. Такови се хоће, да су највећи пријатељи цркве и школе, хоће да су они главнокомандујући и у олтару код часне трапезе а овамо *ши исти* јавно говоре народу да нема Бога, и да нам попови нијесу од потребе. Него о томе ћемо другом приликом говорити — говорићемо ако Бог да о таквим пријатељима цркве, школе народа итд. а данас ћемо пријећи на ствар о којој почесмо писати.

Криво им је што свештенство притјече влади и од ње помоћи тражи, али ја питам: ко данас не притјеће влади? Влада ту и јест за то, да се стара, како за трговца, да његово наплати, тако и за попа и за свакога другога.

Признајем, да је народу тешко, али море ли му свештенство тај његов терет скинути с леђа моја господо дописници?

Свештенству се данас са свију страна налаже да се не мијешају тако рекући ни ушто. Да су неки због тога и пострадали и то вам је познато, па опет ви захтјевате од њега, да и народно стање исправља. „Ко потоке може уставити, да сињему мору не хитају“ вели велики српски пјесник, те ко ли ће и народно стање исправити. Народу је било свагда криво и јесте му криво и биће му криво до вијека. Али шта ћемо де? То неће исправити ни сви Марковићи, Пелагићи, Нанчићи, Томићи, а до ли ће свештенство наше у Босни, које је и онако убијено у главу од памтивијека а и ви га још и данас убијате, понижаваате, и опрпљујете, гдје вам се год за то дадне прилика. Кад би ја знао, да би попуштањем оно свога нешто бира помагао народу нашем — вјерујте ми, да би га драге воље пустио, па макар како тако живио, али сам увјерен да народ не пропада због попова бира, него као што сам већ казао због другога нечега. Па не само то него и ово да вам очитујем: кад би ја знао, да би и уништењем самога свештенства данашњег помагао народу, те би овај коракнуо у побожности и моралу и у своме материјалном стању то би ја први међу онима био, кад би данашње свештенство, када би ми то у руци било, не само прогонити, него и уништити допустио.

Па и друкчије мени се ваша школа не допада, јер ви с једне стране хоћете да подижете у Босни и Херцеговини српство и православље а с друге стране рушите му свештенство његово, које је било до сад а сигурно ће ако Бог да и од сада најбодрији чувар српства и православља бити.

Мени се чини висекопоштована господо, да ви замјерате, кад попо носи цијелу и не подерану мантију (а овамо ви исти вичете на свештенство, када је одрапано и дроњаво). Јест ви замјерате, који се хоћете као неки апостоли православља и српства у Босни и Херцеговини, али питам вас: да ли тако раде и римокатолици, чије је материјално стање у свештенства много боље од нашега? Јест, јест, њихово је стање много боље, да паче

њихово је материјално стање веома добро и изобилно, па се њихови свештеници и не брину шта ће јести и чим живити, док наше худо свештенство стара се како ће узорати и ускопати и друге потребе своје намирити. И ви опет не можете одољети срцу своје јуначкоме, него почесте викати против свештенства српскога у Босни — почесте да га омразите са народом његовијем. Али вам ја дајем тврду и поштenu ријеч, да то никад — ама баш никад постићи нећете моћи, јер народ српски воли свештенство и за њ' би главу своју жртвовао, а свештенство воли опет народ свој. Воли и опет велим да воли, а оно што сте ви разгласили, да је између свештенства и народа пукао некакав јаз, то вам могу слободно казати, да је измишљотина и обмана са којом ви као неки посредоватељи између свештенства и народа хоћете, да се истакнете. Јаз је пукао само између свештеника и појединаца, који као што рекох, хоће и у олтару да диктирају, а не никако између народа и свештенства.

Ми никад нијесмо за то били, да се наметне „намет на вилајет“, па да се из тога свештенство наплаћује и живи у изобиљу, него смо ради (а још и данас молимо), да се наше стање побољша из оних ерестава из којијех се и до сад наплаћивасмо. Само та заслуга свештеничка треба да има неки правилни ток и ред, по ком би се свештенику оно што га спада уручивало као човјеку, а не да он купљењем својим понижава и себе и народ свој српски. Дакле ми ако захтјевамо, да се наши дохотци уреде и да их Влада потврди и одо-

бри, па се о њима стара и бригу води н. пр. како ће се свештенству уручивати, нијесмо с тим ни мало погријешили. Свак данас има право појединога упорнога дужника пријавити суду, па зашто и свештеник неби могао бар тако што учинити, да своју зараду добије, кад се већ друкчије неће то њихово несретно стање да уреди?

Разумије се, да се у таковијем приликама неће никад доћи до ријечи са својим народом, него само са појединим личностима. Тако се данас чини свагдаје и за свашто, па богме кад се тај гријех море укабулити код другога, нека се употребити код наплаћивања и свештеничких дугова. Кад душе трговачке, механџиске, државних чиновника и другијех могу то трпити, моћи ће ваљда и поновске Како се мора мухамеданском свештенству њихова заслуга наплатити и то још да хоћа и не дође на суд, него његов пуномоћник тако звани „мутевелија“? Јест, али мухамедовци знаду уважавати и поштовати своје законоше, док ви високоблагородна господо на своје се блатом бацате. Ви правите јаз између свештенства и народа и понижавате свештенство српско. Него ми од сада нећемо да се осврћемо, на ваше крњаве приговоре јер ви не мислите, да представљате или заступате народ. Не, ми вас за то не држимо, нити ћемо држати, пошто сте ви само поједине личности, који хоћете само да вичете, неби ли ко хоја стим на глас изишли, те да вас сматрају као какве знамените људе, који велику улогу у народу играју.

**Један млади попо
из једне старе богословије.**

Живот свештеника као црквеног пастира са практичног гледишта.*)

У нашем извјештају од прошле године учили смо се цјелисходним, да на темељу података, што су нам при руци били, изложимо главне предуслове за избор свештеничког звања, а сад нам је намјера, да у том важном предмету пођемо мало даље, пак да према задаћи, коју смо себи ставили, обиљежимо бар у неколико и сами живот свештеника као пастира. Извршујући ово, ми држимо, да ће чланак оваковог садржаја добро доћи оних свештенцима, који су у овим зема-

мама рукоположени били, а нијесу при том имали срећу, да се за то претходно спреме помоћу оних наука, које би их руководиле у свима одношајима њиховог свештеничког живота.

По узвишеном дакле и светом звању, које свештеник на себи носи, и с погледом на то, да пред Богом заступа своју паству, а пред људима да представља божјег служитеља — свештеник се не може оправдати пред лицем Бога Судца, ако га у животу не руководи и прати божја благодат,

*) Из извјештаја срп. правосл. богослов. завода у Рељеву за 1889/90. год.

која кријени добре и праведне служитеље божјег олтара и народа.

Да би пак ова божја благодат могла руководити и пратити свештеника у његовом животу, пријемо је и неопходно нужно, да он у свима својима дјелима, радњама и поштуцама има свагда у памети Бога, који га је на тако велико и узвишено звање изабрао и подигао. Његов ум, његова душа и срце, ваља да је свагда обраћено к небу и да једнако тежи к небесној слави и вјечности, а да о стварима и угодностима овога свијета не мисли, знајући по ријечима мудрог Соломуна, а и по своме искуству, да је све на овоме свијету прелазно, варљиво и сушта сујета, а да је само у вјечном Богу опште добро наше, пошто нам од Њега доиста и долази свака радост, срећа и благодостање у животу.

Проникнут тијем мислима и осјећајима, свештеник ваља да се у свом животу строго придржава онијех правила, која га упућују да се Бога боји, јер: „*Који се Њега боје, њима нема оскудице*“ (Псал. XXXIII., 9); ваља да Његове свете заповијести без икаквог изговора тачно испуњава, пак да према томе буде више но икоји други одан Богу; да Га више но икоји други воли и љуби; више но икоји други поштује и уважава; више но икоји други хвали и слави; више но икоји други, да се Њему са молитвом обраћа и више но икоји други, да се држи Његове свете правде и вјечне истине, која лијечи душу и срце, управља жељама, исправља мане, кротки нарав, облагорођава човјека, као да се из нова родио.

По овоме, када свештеник у свом животу чини које добро дјело, треба да га увјек чини у славу божију, јер Бог заповиједа добро чинити. Исто тако, ако се свештеник у животу свом клони од какова зла, треба да га се клони Бога ради, јер Бог не навиди зло и заповиједа нам уклањати се од зла са ријечима: „*Клони се од зла и чини добро*“ (види горњи Псал. ст. 14). И када се свештеник у животу свом клони од зла и чини које добро дјело, дужан је то свагда помоћи божјој приписивати, а никако својој заслуги, јер је то познато, да се ми сами собом без божје помоћи не можемо никако сачувати и уклонити од гријеха, а још мање сами собом без божје помоћи учинити које добро дјело. За добра пак дјела, која свештеник у животу свом учини, као и за зла, од којих се клони, дужан је он у животу свом благодарити Богу и једино на Бога и заслуге Исуса

Христа полагати надежду свог спасења, јер се сви на земљи спасавамо кроз благодат Исуса Христа и божје милосрђе, а никако по самијем својим заслугама и приликама.

Уз ово треба свештеник да се у животу свом стара и моли Бога, да би га укријепио и утврдио у живој, истинској и срдачној вјери у Исуса Христа и Бога Духа светог, који све оживљава, пак да ту вјеру своју поткријепи својим добријем дјелима, јер тек онда може да живо дјелује на душу и срце свештеника. Така тврда и постојана вјера у Бога, када је и с добрима дјелима скопчана, подржава свештеника у божјем страху; одвраћа га од свјетске сујете, части, богатства, славе и још к томе побуђује га, да високо цијени и уважава страсти Христа Спаситеља; да се побожно, смирено и страхопоштовањем преда молитви и расуђивању божје величине и небесне славе; да војује против сваког гријеха, јер гдје влада гријех ту нема мјеста правој и истинској вјери, него само притворној и лицемјерној, која никоме не помаже, као што потврђује св. апостол Јаков, када каже: „*Браћо моја, ако ко рече да има вјеру, а дјела нема, зар га може вјера спасти?*“ Даље говори: „*Вјера ако нема дјела, мртва је по себи,*“ пак за примјер наводи: „*Авраам отац наш не оправдава ли се Богу када принесе сина свога Исака на олтар? Авраам вјерово Богу и прими му се у правду и пријатељ Божји назва се*“ (I. Јак. II. 14, 17, 21, 23).

Надаље, свештеник треба да се озбиљно стара, да не би у погледу вјере и дјелања свог што против савјести своје учинио, јер кад би по несрећи то код њега било, потпао би не само под гњев и строги божји суд, него би шта више изгубио и ону праву и живу вјеру, коју свештеник треба једнако, да у животу свом гаји и да се о њој брине више, него ли о самом животу своје у толико, што се од свештеника више но од икојег другог захтјева и то, да према приликама и потреби жртвује и сами живот свој за вјеру у Христа Бога. А да би се свештеник могао оградити против свију искушења у вјери и дјелању његовом, нужно је на сваки начин, да се у животу свом придржава онијех врлина, које додикују његовом високом достојанству пак да по истијем приликама и поступа.

Између многијех врлина, са којима треба, да је украшен живот свештеника, прва је на реду чистоћа душе и срца, јер без ове душевне и ср-

дичне чистоће свештеник не може у животу свом да врши, као што ваља, оне дужности, које су му као свештенику намјењене, нит може да надвлада онај природни човјечији нагон душе и срца, који је више склоњен на зло, него ли на добро.

Нашем природном човјечијем нагону душе и срца потпомаже противу нас ђаво са својијем ласкањем, са својијем злијем духовима и саблазнима покваренога свијета; потпомаже гријех и порок, који се као отровна гуја усели у душу и срце човјека, те му мира и станка не да, док му из душе и срца не истријеби и искорјени сваку — од највеће до најмање — добру клицу. Ушљед тога наравно је, да човјек постаје увјек робом ђавола; робом његовијех злијех духова; робом покваренога свијета, порока и гријеха свог.

Но, ако по слабости и немоћи своје људске природе може обичан човјек да у том у неколико падне и подлеже; код свештеника то не може и не смије никако да буде, јер је свештеник по свом узвишеноме звању над обичнијем човјеком. Њему је — као од Бога позваном у свето и највеће звање — повјерено: „**ВНИТИ ВО ВНШТРЕНЕЕ ЗАВЪКСЫ, ВО СВАТАА СВАТЫХЪ, И ДЪЖЕ ПРИНИКНЪТИ СВАТИИ АГГЕЛИ ЖЕЛАЮТ**“; дано му је право: „**ЗРЪКТИ САМОЗРАЧНЕ ЛИЦЕ СВАТАГО ВОЗНОШЕНИА, НАСЛАЖДАТИСА ВОЖЕСТВЕННЫА И СВАЩЕННЫА ЛИТЪРГИИ.**“ (Преб. мол. при освећ. масала). Он приноси бескрвну жртву; мири човјека са Богом и дана му је у томе власт, која превасходи сваку другу на земљи. По томе, да ли ко хоће, да ли ко не ће — свештеник на сваки начин мора, да се једнако и све дотле бави са својијем природнијем нагоном, док га сасвијем не савлада. Да је та борба тешка, о томе нема двојбе; али је и побједа сигурна од стране свештеника само ако има душу и срце чисто.

О нужди и потреби свештеникове чистоће душе и срца ево шта св. Јован златоуст говори: „Свештенство свршава се на земљи, али припада у ред небеснијех уређења и тако мора да буде, јер ни човјек, ни анђел, ни арханђел, ни друго које створење није установило њихову службу и побудило људе, који још пребивају у плоти, да подражавају служби анђела, него је то одредио и установио сам Утјешитељ. За то свештеник је дужан бити тако чист, као да би стајао на небу посред анђеоскијех сила“. (Ш. слово о свешт. св. Јована Златоуста превод Ј. Калоколова С. Петр. 74 стр.

40). На другом пак мјесту опет о томе предмету сам пита и одговара: „Онај, који се моли за цијелу варош . . . за сав свијет и умилоствљава Бога за гријехе свију, не само живијех но и мртвијех, тај какав треба да буде? . . . Он (свештеник) приступа и обраћа се Богу тако, као да би повјерен био њему васцијели свијет и као да би свима био општи отац; он моли да свуда престану војне (ратови), да се утишају буне; проси да настане мир, та земаљски усјеви добријем и обилатнијем плодом уроде, да се сви избеаве тешкијех и несноснијех биједа, које трпе и које свима у опште или сваком засебно са злијем пријете. Дошљедно, он је дужан у свему тако превасходити све оне, за које моли и проси, као што заштитник и бранитељ један мора да у одважности својој превасходи своје заштићене. А кад призива светога Духа и свршава страшну жртву, те долази кроз то у додир са Владиком свима општијем: то онда кажи ми гдје ћемо му мјесто назначити; какову чистоћу, какво благочастије од њега да захтјевамо? Промисли какве су му дужне бити руке, које служе таквом тајанству? Какав је дужан бити језик, који изговара онакове ријечи? Није ли, да душа онога, који прима таку моћ и силу Духа, мора бити чистија и сјајнија од свега на свијету? . . . Душа свештеника мора се свијетлити као свијетлило, које освјетљава васцијели свијет“ (горњи; сл. IV., стр. 123).

Још к томе, свештеник мора да има благо и мекано срце, које ће га побуђивати, да се у животу свом стара и живо ради и о користи и напретку другијех људи, а нарочито онијех, који су његовом старању повјерени, јер је и то једна од најглавнијех врлина, које условљавају свештенички живот. Он дакле треба да сматра све људе, као синове божије, као рођену браћу своју, пак да све без разлике једнако љуби, јер се не да претпоставити, да би свештеник могао ваљано и као што треба љубити Бога, кад не би у исто вријеме љубио и ближије своје односно друге људе, јер љубав к Богу и љубав к ближијему у тијесној свези стоје измеђ себе, а о томе се најбоље увјеравамо из онијех ријечи, са којима је Христос Спаситељ закључио Своју заповијест о љубави к Богу; отпочео ону о љубави к ближијему пак их за тијем у свези довео истакнувши: . . . „Ово је прва и највећа заповијест. А друга је као и ова . . . и, о овима двјема заповијестима виси сав закон“. (Мат. XXII., 38—40). Овако сложена и сачтављена

заповијест о љубави к Богу и к ближњему искључује дакле сваку помисао и двоумљење, да би могла постојати и користити души човјечијој једна љубав без друге.

Но, није довољно за свештеника, да у свом животу само љуби своје ближње — друге људе, него се још захтјева, да свагда буде готов помоћи им. Ова помоћ састоји се у том, да их примјером живота свог руководи к вјечном спасењу; да их упућује на добра хришћанска дјела; да их једнако одвраћа од свега онога, са чега би могли изгубити своју душу, свој значај, име и поштење; да свакоме у невољи га руди буде; да сваког у оскудици потпомаже са својијем могућијем прилозима; да се особито стара и бригу води о сиротама, удовицама, кљастима и једном ријечи о свима онима, који нијесу способни за какав рад и промет. На све ово треба свештеника да побуђује с једне стране живи примјер Христа Спаситеља, који је људима пружио не само духовне пиће и хране, него се и иначе за њих старао у толико, што је свагда готов био гладне нахранити, болне излјечити, хроме и вргчене исправити, проказане очистити, слијепцима вид дати и т. д. — С друге стране треба да га побуђује и само настојање апостола, да доскочи свима стварнијем потребама убожнијех људи, пак да се и он, као свештеник, а пријемник апостола, по њиховом дјеловању влада, ради и управља помажући својијем ближњима при свакој прилици и умно и стварно.

Поред наведеног, свештеник треба, да у животу свом користи људима још и са својијем знањем и науком, јер му то налаже његова дужност и служба као учитеља и проповједника. А да би према времену, у којем превлађује умјетничка и знањствена израженост, свештеник могао радити и у томе смислу са јачом снагом и бољијем успјехом: нужно је, да се у животу свом не запушта, већ да све то више настоји обогатити свој ум са наукама, које му пружају људска знања и изражења; јер би доста жалосно било, кад не би као свештеник, који је постављен да друге учи, темељно знао бар оно, чему треба да друге поучава.

Много има наука, којима се свештеник мора да бави у животу свом ако жели и хоће, да добро и ваљано одговори евоме задатку; али ипак измеђ свијех тијех кориснијех наука за његову струку и односни задатак, свештеник мора да предност даде св. Писму. За свештеника ваља да је свето Писмо управо његова ручна књига, јер садржи у

себи само божју ријеч, коју свештеник мора да има на оку и у памети својој непрестано, како дању тако и ноћу. При том, из исте књиге или св. Писма свештеник учи оно, што је његова дужност да научи и зна. Постојанијем пак изучавањем и практичнијем познавањем св. Писма, свештеник облагорођава своју душу и срце и оно благотворно упливише на сваку његову ријеч, на сва његова дјела, на његов глас, на његов изглед као и на његове обичаје, те да цијела његова спољашност служи само на добар углед и за поуку људима. Ради тога у књизи Исуса Навина и препоручује се читање св. Писма са ријечима: „Нека се не раставља од уста твојијех књига овога закона, него размишљај о њему дан и ноћ, да држиш и твориш све како је у њему написано; јер ћеш тада бити срећан на путовима својијем и тада ћеш напредовати“. (I., 8.). А на другом мјесту св. Писма стоји: „Благо онима, који чувају откривења Његова и свијем срцем траже га“. (Пс. СХІХ. 2.)

Пошто се пак правилност свештениковог владања и чистоћа његовијех намјера највише показује у његовом опхођењу са људима, а нарочито пак у опхођењу и одношајима његовијем са лицима другога пола, то је свештеник дужан у животу свом придржавати се опрезности, која захтјева од свештеника, да је не само свагда при себи, да на сва што мотри и да у сваком свом послу мудро и смишљено поступа, него још к томе хоће и тражи, да свештеник својим понашењем, својијем добродјетелима и разбором предупреди и сваку врсту сумње, да одбегава све оно, што би могло дати повода и самијем што каквијем хрђавијем претпоставкама о њему и да се особито чува, да не би сам изазвао ове претпоставке радећи у самој ствари сам собом у прилог истијех.

У овом погледу свештеник треба, да увијек пази на то, да код једнијех људи задобије и стече повјерење, а код другијех, да га не изгуби. Ово ће постићи само онда, када му је савјест чиста и ако, рачунајућ на свој углед, на своје достојанство, буде избјежавати сваку прилику, која би га могла довести у тај несрећни положај, да се једнако на раскришћу налази у борби са поганијем тежњама.

Као што се од свештеника захтјева и тражи, да у животу свом буде опрезан, тако се исто од њега захтјева и тражи, да је у опхођењу са другима пристојан, умиљат и углађен, а никако суров и напрасит, јер би тијем показао, да га у његовом светом звању не руководи благородна циљ и на-

WWW.UNILIB.RS

мјера, него глупа и проста идеја надмоћија над другијем, што је својствено само простом и невапитаном човјеку. При том, свештеник треба, да у својој пристојности, углађености према другима буде и озбиљан, јер не доликује његовом звању, да под плаштом своје пристојности, углађености и умиљатости ма пред ким било, пузе улагива се и удварава, него да у првome реду, он сам високо штудје и уважава своје звање и достојанство, пак да и према тако узвишеном свом звању достојанствено и приказује се људима, како у свом опхођењу с њима, тако у свом говору, дјелану, ходу пак и у самом ношиву, дочим и сама ношња или одјећа свештеника упада у очи људима, ако није према његовом достојанству пристојна и чиста. Ова пак не треба да прелази границу, пак да се свештеник облачи у богате, кићене и шарене хаљине, јер би тијем показао, да је раскошан, сујетан и горд, а никако смирен, као што доликује његовом светом звању.

Свештеник, који хоће да вијерно служи свом задатку, не треба да у животу свом буде занешен за добитком ни да је користољубив, јер она страст помрачава ум свештеника и порађа у њему порок среброљубља, који је штетан и по душу и по тијело сваког уопште човјека, а нарочито пак свештеника, који је упућен на то, да мисли и осјећаје своје обраћа к небу и небесним створовима. Свештеник треба да зна и пред очима увјек има, да његова служба и пословање није као служба и пословање војника, који за новац служе; није као посао и радња трговца и обртника, којима је цијел спекулација и материјални добит, већ да је његова свештеничка служба и пословање најблагородније, најплеменитије и најузвишеније дјело, те убијеђен о томе, нека се задовољава само онјем, што му парохијани (нуријаши) могу у приликама да даду према прописаној тарифи. Никако пак да их ради себичне користи уцјењује и прецјењује у исплаћивању обреда и службаба, које је за њих обавио, јер би у том случају изгубила своју важност и сама служба и пословање свештеника и сматрало би се као извијестан извор или средство кличном материјалном унапређењу дотичног свештеника на уштрб другијех. Ушљед тога св. Апостол Павао препоручујући Тимотију, да се са мањим задовољава ако жели у служби својој ићи за правом побожности, вјером и љубави — каже: „А кад имамо храну и одјећу, овијем да будемо задовољни. А који хоће да се обогате, они упа-

дају у напасти и замке, и у многе хуе шкодљиве жеље, које потапају човјека у пропаст и погибао. Јер је коријен свију зала среброљубије, којему неки предавши се зађоше од вјере и на себе навучоше муке велике (I. гл. VI. 8—11.)

Треба уз то признати, да је сваком на земљи тешко и управо не могуће служити два господара, пак тако не може ни свештеник у једно исто вријеме да служи Богу и мамони, односно Богу у својој похлепној страсти за добитком, јер би онда по ријечима св. Писма, на једнога мрзио, а другога љубио, али једноме волио, а за другог не би марио. (Мат. VI., 24). Наравно је, да би свештеник кроз то довео себе у опасност, којом — преко пророка Осије и Малалије — пријети Господ нерадљивијем свештеницима у смислу и духу цркве, божијег закона и св. свог звања са ријечима: „Кад си ти одбацио знање, и ја ћу тебе одбацити да ми не вршиш службе свештеничке; кад си заборавио Бога својега, и ја ћу заборавити синове твоје“ (Ос. IV., 6.) „Ако не послушате и не ставите у срце да дате славу имену мојему . . . тада ћу пустити на вас проклетство“ (Мал. II. 2.) — Ето тако пријети Господ онијем свештеницима, који забораве на Бога, а раде и служе при том у прилог својијех стварнијех интереса држећи ваљда, да су земаљска добра за њих пробитачнија и кориснија, и да их само усерећити може злато и сребро, а не оне врлине, које од њих захтјева ап. Павао, и по којима се сваки прави свештеник мора да равна у животу свом.

Држећи се тијех прописа св. ап. Павла, морамо још и то истакнути, да свештеник у свом животу не ваља да је славољубив и честољубив, јер је ова страст ненаситима, као и страст користољубија. Славољубив и честољубив човјек увијек више себе прецјењује, него што је у самој ствари оцјене достојан; он претпоставља своју славу свакој другој слави и готов је ради привидне славе и слијепог честољубија свог удварати се, ласкати и понижавати пред већима од себе, пак више пута и бесрамно лагати, опадати и криво свједочити противу свог ближњега. Овакове неподштине нипошто не служе на дику и понос једног разумног и увиђавног човјека, као што мора да буде свештеник у животу свом знајући по св. Писму да: „сваки онај, који се сам подиже понизиће се, а који се сам понизује, да ће се подигнути“ (Лук. XVIII., 14.)

Према томе свештеник у животу свом мора

тежити само за тијем, да славан и велик постане над самијем собом, над својијем страстима, манама, у послушности и својој оданости према Богу и божијем закону; а ако случајно дође до какве веће славе и части, коју није сам собом тражио, но одају му је други људи по његовијем заслугама, нека се том славом и чашћу не поноси, него нека га једнако и све више побуђује на то, да и даље не икњи други буде радом својијем користан људима и да по примјеру Исуса Христа, који је узео на себе вид раба, буде увијек понизан слуга повјеренијех му душа сматрајући врхунац славе и части своје у смирености и понизности, коју нам је син божији, Исус Христос, у довољној мјери показао самијем Својијем примјером. Што свештеник у животу свом добра ради, нека то ради за то, што признаје, да је његова дужност добра радити, а не да се прослави, и што жели, да се онијем његовојем добријем дјелом слави Бог, који ће га за добра његова дјела наградити и прославити вјечном небесном славом, која превасходи сваку земаљску славу, хвалу, част и достојанство.

Од свештеника — коме је задатак, да у кругу повјерених му људи измирује завађене и шири међу њима љубав, мир и слогу — захтјева се још, да у животу свом и сам мирољубив буде. Ова мирољубивост треба да се састоји у том, да се свештеник у приликама не љути све и кад би имао узрока љутити се и да се са људима, међу којима живи, не свађа и не замеће кавгу, него да сваког без разлике, био богат или сиромаша, учен или прост, високог или ниског рода, једнако пристојно предуцрета и воли; да сваком једнако пристојну част даде; да у свакоме једнако поштује оно биће, које је по својој природи и опредјељењу свима исто-вјетно; да је према свакоме добро расположен и да се најпослије са свакијем једнако љупко и пријатно опходи и поступа, јер је то најбољи начин, којим може свештеник стећи себи љубав и повјерење код људи, а у срцу свом драгоцјени мир и спокојство.

Св. апостол Павао препоручује таку мирољубивост свима у опште, а нарочито свештеницима кад каже: „Ако је могуће, колико до вас стоји, имајте мир са свијем људима“. (Рим. XII., 18.) На другом пак мјесту опет у том смислу савјетује овијем ријечима: „Свака горчина и гњев, и љутина, и вика, и хула, да се узме од вас“ и „Не дај се злу надвладати, него надвладај зло добријем“. (Ефес. IV., 31., Рим. XII., 21.)

Овијем пошљеднијем ријечима св. ап. Павао хоће свештенику да каже, да зло злијем не враћа, јер би кроз то изазвао немир и раздор, који је увијек са хрђавијем пошљедицама скопчан, него — држећи се божијег мира, који нам је дат — да благијем и убједителнијем ријечима одбија од себе свако зло и нападај, који би против њега и његовом звању уперен био. Ако би међу тијем то зло и нападај против свештеника тако далеко ишло, да му сасвијем обори углед и достојанство: тад је свештеник позван, да у обрану свог увријеђеног угледа, части и достојанства притече средствима законско дозвољенима, пак да од дотичног, који би га случајно на правди Бога напао, увриједио или му зло какво нанио, тражи задовољштину ма и преко суда то било, ако се т. ј. иначе не би дала задовољштина извести. Али и онда свештеник треба, да је при себи, да се не љути и свађа, него да достојанствено представи у чему је ствар, за коју је принуђен био задовољштину тражити, пак ако примјети, да се покајао онај, који је за тијем ишао да га увриједи, омаловажи, напане или друго му које зло учини: тад је као свештеник дужан благијем ријечима посавјетовати га, да други пут онако не ради, а за тијем треба да му благодужно опрости по ономе: „Будите један другоме благи, милостиви праштајући један другоме, као што је и Бог у Христу опростио вама“. (Ефес. IV., 32.)

Међу пороцима и страстима, које св. ап. Павао не трпи у свештенику и које не доликују његовом светом и узвишеном звању, јесте још пијанство. Од овог порока свештеник треба да се у свом животу особито чува и клони једно с тога, што је пијанство смртни гријех и што се кроз исти гријех губи напљедство царства небесног по ономе: „Пијанице царства божијег не ће наследити“ (I. Кор. VI., 10.) Друго с тога, што пијанство навлачи човјека на свако зло. Пијан човјек изгуби свијест и добре наклоности срца свог, те је увијек готов да се свађа, да замеће кавгу, да се бије, да грди Бога, да исмијава светињу и т. д. и т. д. Све се то може лако појавити и код свештеника, када би се по несрећи одао прекомјерном пићу вина и ракије. У том случају наравно је, да би се показао недостојан свог високог звања у толико више, што према стању своје помрачене душе од пијанства не би имао разума, ни свјести ни вјере, које се од њега као од свештеника захтјева, и то би онда не само скрз нес-

пособан био вршити оне свете и многостручне дужности, на које је позван и благовремено и безвремено, и за које мора да даде одговор самоме Богу, него би служио и на велику саблазан људима над којима је постављен, да их примјером живота свог побуђује на свако добро и племенито дјело, дошљедно и у самој добродјетељи, умјерености у јелу и пићу.

Одржавши тако живот и поступање свештеника према Богу, људима и самоме себи, преостаје нам још да споменемо коју и о омијем још другијем одношајима, у којима се свештеник налази у животу свом, пак да према истијем одношајима кажемо, како треба да се свештеник влада, поступа и управља.

Свештеник по звању свом обавља дужност свештенослужитеља и у том погледу прво мјесто његове службе јесте црква или храм божји, који је повјерен његовом искључивом старању и бризи. Ушљед тога, свештеник је дужан добро пазити на украс и чистоћу цркве и строго настојати, да се у њој налази ред и благопристојност. Ово мора да је свештенику најпрва и најсветија дужност, а што се тиче уважавања и поштовања цркве од стране онијех, који послужују у цркви или који долазе у цркву, свештеник је дужан у томе да њима за примјер служи. Свештеник пред народом представља божјег служитеља те се понашати мора тако, како би се народ могао угледати на његов добар примјер и како би добром примјеру његовом могли шљедовати. Због тога и ваља, да је живот и поступање свештеника у цркви обиљежено на свакоме кораку и при свакоме покрету са душевнијем изразом саме дубоке смирености, побожности и богожаљивости.

Да би могао свештеник то у довољној мјери показати, захтјева се од њега, да се са знамењем светог крета побожно и смијерно поклони чим дође до црквеног прага; да исто тако ради кад пређе црквени праг; а пошто дође на сред цркве, да се поново смијерно поклони и тада нека га обузму веће мисли и осјећаји о величанству и слави божјој с једне стране, а с друге о маленкости, недостојности, слабости и ништавину свом пред свевидљивим Богом Творцем, те увиђајући ту своју маленкост, недостојност, ништавило и слабост пред Богом и према Богу, нека се побожно у себи помолити Богу у краткијем, али пуно значајнијем ријечима: „Боже, милостиви буди мени грјешном; Боже смилуј се на мене по великој

доброти Својој и Боже, учини ми срце чисто и дух прави понови у мени“. (Псал. 50).

Кад за тијем дође и стане пред иконостасом, а нарочито пред царскијем дверима, тад свештеник мора да је особито задахнут чувством душевне побожности и страхопоштовања. На тако расположење треба да га побуђује лик Христа Спаситеља, који умнијем очима нашим представља образ и подобије оног Богом изабраног духа, који је на себе примио вид раба и који — одговарајући вољи предопредјељењу свог небеснога Оца — својевољно бијаше принио себе на жртву, да страдањем, крвљу и смрћу својом изрази спасење цијелом роду људском, који је нао био под проклетство и праведно божје осуђење са немоћне своје људске природе.

Даље треба, да на тако побожно расположење душе и срца побуђује свештеника пред иконостасом и лик небесне царице божје матере, која нас на небу заступа; са топлијем својијем молитвама приближује Богу, и својијем посредовањем код Бога, израђује нам милост гријеховног опроштења. Најзад треба да свештеника подржају и кријепе у том и таквом расположењу душе и срца пред иконостасом и сами ликови другијех светитеља и божијих угодника, који су на иконостасу, дочим нам они изображавају и представљају образ и подобије онијех лица, која су својом постојаном вјером у Бога, својом побожношћу и врлијем хришћанскијем дјелима стекли и удостојили се велике славе и милости код Бога, да и за немоћне и слабе моле пред престолом Бога и да нам у животу, за углед служе.

Уз таки унутарњи побуд, расположење и осјећај, свештеник треба да на томе мјесту даде знака и својој спољашној побожности скромно кретећи се и клањајући се.

Када свештеник улази у олтар, који је најглавнији дио цркве, ваља да се мислима својима узнесе на небо; да заборави на све што је земаљско, те преображен тако у својијем мислима и осјећајима, да се прекрети и поклони пред побочнијем дверима, кроз која ће унићи, и онда, са највећим страхом, побожношћу и поштовањем да у олтар улази.

Пошто је свештеник у олтар ушао, постоји му најприје поклонити се пред св. пријестолом, који је најважније олтарско мјесто. За тијем дужан је у највећој побожности цјеливати један угао или крај св. пријестола. Ако би свештеник на дуље у олтару остао, дужан је то вријеме

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

проводити у побожнијем мислима о рођењу, страдању, смрти и васкресењу Христовом, јер ове мисли стају на пут свакој другој мисли, која не би одговарала мјесту ни односном свештеничком позиву.

У св. олтар није дозвољено свештенику уносити ствари, које се не односе на службу, која се у олтару обавља, а још је мање дозвољено свештенику, да на св. пријестолу оставља или полаже свој шешир, камилавку или што друго, које је изван службе. На св. пријестолу треба да је само св. Јеванђеље, антиминос, крст, дарохранилница, књига и други сасуди изкључиво за богослужење нужни, а све остало треба свештеник да са св. пријестола уклони, јер свака друга ствар, осим назначених, упада не само у очи вијернима, него се сматра и као омаловажење св. пријестола од стране свештеника.

При изласку из олтара захтјева се од свештеника, да онако исто осјећа у души, срцу и мислима својима, као и при уласку у олтар, те да се смирено поклони св. пријестолу и цјелива га; а испред двери, на које је из олтара изишао да се опет побожно и страхопоштовањем поклони, прекрети и покаже тијем своју највећу радост и задовољство, што је удостојен био унићи у света светијех, гдје анђели желе завирити.

За вријеме црквене службе дозвољава се свештенику да сједне и одмара се било у олтару, било у цркви ако потреба и слабост захтјева, и то при читању катизама и при појању сједалнијех, но и у том свештеник ваља да је предосторожан и да пази, да не би они, који у цркви стоје, узели то његово сједење као просто комотизирање у толико, што је мало њих, који у обзир узимају постојану службу свештеника на ногама и који могу себи представити, да свештеник у вршењу своје дужности може ипак малаксати и сустати тијем прије, што је служба његова разноврсна и може да буде у свако вријеме — дакле свако-времена.

Друге природне своје слабости, као кашаљ, кијање и т. д., дужан је свештеник, колико више може, да их у цркви прикрива чувајући се да својијем јакијем кашљем и кијањем не би пореметио у цркви ред, мир и тишину, која мора у цркви да влада. Он први треба да у цркви за вријеме св. службе набљудава потпуну тишину, и да се чува сваке више и међусобног ма с ким било гласног разговора, јер све то смета изва-

ђању молитве и другијех обреда црквенијех у прописаној тихој побожности и са срдачнијем одањем. Ако свештеник има нешто, да у цркви или на служби или потражи од онога, који служи у олтару или који у цркви за цјевницом поји или чита, то свагда нека благопристојно и шапћући у тишини ради, како не би помео друге људе, који су на служби у цркви у њиховом благочестивом, побожном расположењу, молитвама и мислима о Богу, о светијем службама и обредима, који се у оно вријеме и час у цркви обављају. Строго је при том свештенику забрањено да у црквм или при каквој црквеној служби запођене сам собом какву кавгу или гласно препирање са ма којим било — и не само то, него му у свету дужност пада, да најодлучније стане на пут свакој међусобној зађевици или јавном у цркви препирању од стране присутнијех људи, појача, тудора, клисара итд. итд.

У цркви и на црквеној служби треба да је свештеник не само при себи, него да живо пази и на сваки свој унутрашњи и спољашњи покрет; да у срцу свом осјећа, да је он сушти пријемник апостола, којима је дана власт да приносе Богу бескрвну жртву и да у томе смислу раде оно, што је сам Исус Христос радио и свршио на тајној вечери. Према томе, када свештеник у цркви служи, треба да је што више може бити скроман, а када проповиједа или тумачи људима ријеч божју, тада се захтјева од њега, да не заврће очима; да не тапка и не маше рукама као по вјетру; да не лупа ногама по поду; да не криви уста; да на сва уста прекомјере не виче; да се нагло и често пута не прегине и нагиње тијелом, час на једну, час на другу страну, час горе, час доље, јер такви покрети тијела могу доликovati и доликују само јавнијем глумцима, а нипошто и никако свештенику проповједнику слова божјег, јер би кроз то изазвао код својијех слушатеља смијање, које би сметало и на пут стало њиховом правом и побожном убојењу о потреби оне науке, коју би им свештеник са онако неумјеснијем покретима свога тијела у цркви излагао.

Када свештеник у цркви обавља коју другу службу као н. пр. када крети и миропомазује дијете, тада треба да га крети онако, како ће побудити у срцима присутнијех људи осјећај благочестија према тако великој и важној тајни; да чита све молитве, које су у требнику

назначене, при обављању ове тајне, чисто лагано, скромно и побожно, како би га свако могао разумјети, јер кад би брзо и лакоумно читао оне молитве, не само да не би користио другима, који су вољни пазити на оне молитве, него би и самог себе изложио божјем суду и проклетству по ономе: „Проклет био ко немарно ради дјело господње“ (Јер. XLVIII. 10). При вршењу овакове црквене службе и тајне захтјева се од свештеника још и то, да се не упушта у разговоре и шалу са кумом или бабицом, него да их по свршеној служби достојанствено и сходно свом звању отпусти поуком како треба да се владају у њиховијем обвезама према ново-крштеноме и њиховијем родитељима и т. д.

Ако свештеник у цркви *исповједа* кога, дужан је не само он обратити мисли своје на Христа Бога, који прима исповјед кајућег се гријешника, него још к томе мора настојати, да обузму исте мисли и онога, који се исповједа. За тијем свештеник треба да се за вријеме исповједања понаша према ономе, који му је на исповјед дошао, онако, како би овај могао одма познати, да је пред благијем, милостивијем, снисходљивијем и у пуном смислу ријечи благочестивијем својијем духовнијем оцем и пастиром, који је и душом и срцем спреман да га утјеша и изведе са хрђавог пута на прави пут мира, правде, љубави и истине. На тај начин свештеник присваја себи душу и срце онога, који је к њему дошао на исповјед; приближава га већма Богу и побуђује га на искрено, тачно и незазорно признање и исповједање свијух својијех гријехова; а порађа при том у њему живу жељу, да се у животу свом исправи и искрено покаје, што иначе не би било т. ј. онда, када би се свештеник према исповједајућем показао суров, строг, нестрпљив, одвише љубопитљив и као обичан човјек, а не као благи његов душевни љекар и судија на земљи.

При *причешћивању* људи у цркви мора свештеник да помишља на саму сушност и величину св. причешћа пак да га вјерујућијем раздаје са највећом побожношћу и страхопоштовањем, а да међу тијем забрани и предупреди ма чије било наметање, да се час прије причести, јер то изазива у цркви неред и служи као знак слабе побожности. При том свештеник вала да се тихо и умилно моли Богу за опроштење гријехова свију причесника и да их својијем примјером побуди

на то, да побожно присуствују и умом својијем прате благодаритељне молитве, које се послјеге причешћа у цркви читају.

Кад свештеник у цркви *вјенчава* кога, треба и онда да је при себи у толико, што у тој тајни призивањем благодати Духа св. сједињава он и благосиља два лица, која ће, уз задатак образовања једне нове хришћанске породице, неразлучно једно с другијем живити кроз цио свој земни живот. Ушљед тога иште се, да свештеник покаже величину и важност ове св. тајне сам собом, својијем побожнијем и достојанственијем опхођењем при вршењу исте, те да сваку прописану молитву чита разговјетно и побожнијем душевнијем осјећањем, и да сваки поједини обред у тој тајни изврши тачно, смирено, ал уједно и величанствено, како би могао тијем побудити на побожност, ред и благопристојност и друге, који обично при таковијем приликама у већем броју у цркви присуствују. Пошто пак свештеник сврши вјенчање, захтјева се од њега, да као духовни отац и пастир поучи сходном бесједом младенце и покаже им у чему се састоје њихове међусобне дужности; да их опомене на постојаност и тачно испуњавање свијух црквенијех установа; на уважање и поштовање божјих и грађанскијех закона и на покорност, љубав и поштовање својијех родитеља.

Поред оваковог поступања при вршењу обреда и служба својијех у цркви, свештеник треба да је душом и срцем одан *молитви* и да на ову свету своју дужност не заборавља никада, а нарочито онда када је у цркви. Нужда и потреба свештеникове молитве исказана је у светом Писму старог и новог завјета и захтјева се, да се свештеник непрестано занима молитвом, колико ради себе и општег доброг примјера, толико и с тога, што је богомољство један од главнијех услова доброг црквеног, па и иначе свештеничког живота. По овоме свештеник је дужан, да се за сваки свој рад и службу црквену претходно молитвом спреми; а кад на чију молбу обавља у цркви коју молитву, нека не мисли, да је он потпуно задовољно својој свештеничкој дужности ако је само просто прочитао над дотичнијем односно молитву, него треба да душом и срцем и учествује у оној молитви пак да то саучешће своје и спољно покаже ономе, коме чита молитву; јер је свештеник посредник између Бога и људи, који се

преко њега Богу обраћају у својијем потребама — сlijеди дакле, да је он дужан са својијем душевнијем и срдачнијем саучешћем поткријепљавати молитву, коју приноси Богу за друге; дужан се управо приближити Богу, како би његова молитва за друге била уважена и услишана. С друге стране, када се свештеник у цркви тако моли Богу за друге и када људи у цркви виде и познају, да свештеник баш од срца и знацима свог особитог саучешћа прати њихове молебне потребе: тада ће и они боље уважавати свештеникову молитву, побудиће се на већу побожност и укријепиће се још јаче у њиховом убојењу и вјери, да су њихове молбе и прошенија, са којима се обраћају Богу преко свога свештеника, доиста приступачне Богу, те ће кроз то све више и више тражити од свештеника, да се за њи у разнијем њиховијем потребама и приликама Богу моли.

Осим у цркви, свештеник је више пута принуђен да неке свештене службе сврши у парохији или нурији, која му је повјерена од више духовне власти. При таквијем случајима свештеник ваља да се понаша и влада онако, као што се од њега у самој цркви захтјева, пак да буде скроман, побожан, богобојажљив и да својијем добријем примјером у томе побуди и друге, који би се око њега онда нашли. При свакој такој прилици свештеник је дужан поучавати своје парохијане, а међу тијем дужан се чувати, да се не би с њима упуштио у што које разговоре, које би их могли саблазнити. Поред тога, свештеник ваља да је усталац и да је на позив својијех парохијана, да крсти болесно дијете или исповједа и причести болника — одмах готов и спреман отићи у парохију па му то и ноћу било, јер кад би свештеник пренебрегао то учинити на вријеме, показао би тијем, да му ни мало не лежи на срцу спасење повјерених му душа; а показао би уз то, да је равнодушан према оној великој одговорности и тешком гријеху, који пада на душу свештеника ако би случајно са његове кривице, са његовог нерада, лијености и немарности умрло му у парохији дијете не крштено или болесник не исповјеђен и без причешћа.

Исто тако и за друге богомоље, на које би позван био у парохији, захтјева се од свештеника, да је спреман на вријеме у парохију стићи пак да их сврши на задовољство својијех пар-

хијана. Ако се при томе деси, да је свештеник запријечен другијем каквим послом када га парохијани позову за обављање некијех богомоља осим крштења, исповједи, вјенчања и причешћивања на смртној постељи: тад може свештеник у споразуму са својијем парохијанима у неколико и одгодити вријеме у погледу свршавања истијех богомоља као н. пр. за свећење водиче, молитве у благу и т. д., јер те потребе могу да трпе одлагања. У том случају нужно је, да свештеник на сваки начин опредјели дан и час, који би сходан био и за њега и за парохијане пак да се оног опредјеленог часа строго придржи и да онда без икаквог изговора обави дотичну богомољу, на коју је позван био.

По дужности својој свештеник је дужан или прије или послје обавити сваку потребу и службу, за коју би позван био у парохију и за то није лијепо ни сходно његовом узвишеном звању, да се он љути, инади и покаже незадовољан, када га ко позове у парохију за једну или за другу службу и потребу, јер би у том случају морао раздражити своје парохијане и довести их до тога, да постану равнодушни и немарни прама свакој свештеничкој служби и вјереком обреду,

Ако се свештеник нађе у својој парохији као нечији *гости* или просто као *посјетилац* у којој кући своје парохије, и онда треба да је при себи имајући у виду свагда своје високо звање и службу. Као служитељ цркве свештеник треба, да у вријеме гозбе какове избјегава оне куће у парохији, за које му је познато, да се одају сувишнијем и не свагда пристојнијем увесељенима; а да већијем дијелом похађа и буде гост онијех и кућа породица, у којима царује и влада благопристојност, умјереност и ред, како при домаћијем обичнијем гозбама и славама, тако и у породичном општем животу њиховом. При таквијем гозбама и састанцима свештеник је дужан пристојно се понашати и тежити за тијем, да његова добра и блага ријеч и кротко понашање уроди код присутнијех добријем плодом.

Најпослије у *породичнијем* одношајима живота свог, ваља да је свештеник као и у свему осталом примјер и образ другијем. Он је дужан старати се, да између њега и жене му влада потпуна слога, мир и љубав; да буду једно другом вијерни и снисходљиви, а уз то усталци и тродољубиви помажући једно другом у свачем у

савјетом и трудом. Не доликује никоме да буде према својој жени грубијан и суров, а једном свештенику још мање, јер је он не само глава своје породице, него је још и томе глава и управитељ цијеле једне пастве. За то свештеник је дужан благијем и кроткијем ријечима савјетовати, опомињати и исправљати своју жену ако би случајно на њој што и непријатно примјетио. У једно мора настојати и о том, да му жена буде узор побожности, стидљивости и умјерености како у говору, тако и у дјелу; јер колико може свештеник да у том смислу прикјером својијем допринесе добра или зла у кругу онијех, међу којима је постављен: толико опет може и његова жена, која је у прилици и згоди, да се више и чешће састаје са женама људи, у кругу којијех живи.

Ако свештеник има *дјецe*, то је он дужан заједно са женом својом бринути се о томе, да их још из малена науче примјером својијем поштовати Бога; укоренењу им у млада њихова срца страх божји; још из малена науче их да познаду и обљубе поштење, да се чувају лажки и пријеваре и једном ријечју, дужни су заједно старати се и за своју најсветију дужност сматрати, да дјецу своју добро и ваљано узгоје и даду им добро васпитање како се не би њих ради застидјели пред очима другијех.

Осим реченог, свештеник треба да у *материјалноме* смислу добро управља са својом кућом и породицом, а то ће бити онда, када се старао буде, да му све у кући и ван куће служи на углед другим како у чистоћи и потпуноме реду: тако и у скромном намјештају куће и односног покућства и скромном, али свагда пристојном, одјевању цијеле му породице.

Прави дакле свештеник треба да у животу свом има у свему и у свачему пред очима својима само божју славу; да се од никога ничему не нада, него на самог Бога да полаже своју наду; да је изглед побожности свакоме; да је великодушни посредник за оне, који у тајности и јавности трпе; да је скроман и смирен у спољном животу свом, а унутрашњошћу, да му је права светиња; да је готов сваког послушати и много што-шта у животу предурати; да о свакоме мисли и свакоме да чини само оно, што је добро; да је вијеран раздавалац онога, што му је повјерено, да је душа и срце онога, што је добро и честито; да је пријатељ мира и слоге, правичан у суђењу, мудар у свјетовању, умјерен у својијем налозима, слободан у својијем подuzeћима, строг у своме владању, бодар надзорник и мудар упразитељ своје породице и т. д. . . . Ето, такав треба да је у своме животу свештеник, ако жели да његов рад у винограду господњем буде успјешан.

П. П.

Босанска црква за вријеме краљева.

По домаћим и страним изворима, пише **Монах Генадија**.

И ако је црква Босанска у средњем вијеку још и сада тајанствена у српској историји, опет ме мој позив гони: да коју о њојзи рекнем да бар закресавам варнице небил се који јачи дигао, да те варнице у пламен расшири, те да се о Босанској цркви за вријеме краљева, већ једном расчисти, као што се расчистило: да је римска црква у Босни, тек код издишући краљева процвјетала и своју пропаганду утемељила.

Оно истина западни историци спомињу римску цркву у Босни одма после раздјелења римске и источне цркве

још године 1054, ал' кад се узме да су ти историци већином фратри и мисионари, онда нетреба се ни трудити да их побрјамо, јер њих побрја њихов фанатизам.

Да је римска црква у XIII. вијеку, поред свих својих религиозних ратова слабо напредовала, види се отуда, што папа *Глигорије IX*. у то доба налаже легату своме *Јакову* пренестинскоме, да постављеног владуку босанског са његовог достојанства скине и другог постави, јер је изневјерио римској курији¹⁾. Кад је римска моћна пропаганда чак 1233. го-

¹⁾ Fejer. Dipl. III. 341.

дине овако слабо дјеловала, онда католички прозелитизам у Босни за вријеме банава *Борића и Кулина* не можемо ни замислити. Неистинито су западни историчари римску вјеру у Босни у XI. вјеку документирали, а неки ју чак и идеалисаху за вријеме бана *Желимира* 940. године.

Ја макар да знам: да су Босну још у најстарија времена Срби населили, макар да знам: да је српски народ у Босни још за вријеме цара *Ираклија* православље примио, опет нећу из тога времена да потегнем стрјелу отровану, па да гађам у трошне пирамиде шовинистичних западних историчара. Ја ћу ево оставити стрјелу и тетиво, па, као што се мени и приличи потегнути књиге староставне из година краљева босанских, а из времена папе *Инокентија III.*, па даље до папе *Урбана V.* и до свију *Спљетских* и *Хварских* бискупа, мисионара и легата.

Ево почећу од оно доба кад се митрополити у Босни називаху *српским црквем Босанским*, а за то се, баш за то, непријатељи православље и ухватише, па цркву босанску назваше јеретичком, богумилском, а неки се досјетише па ју крстише и римском, јер се ето она сама није православном називала.

Да је Богумилска јерес у Босни највише цвјетала и најенергичније религиозне нападаје одбијала, свједоче нам толика факта по државним и градским архивама; само ја додајем: да су многа од тих факта мистичном копреном увијена. Са неких се већ копрена раздерала па провирила лаж, као са извјешћа папског посланика *Каземарског* из године 1203. којим је јавио папи *Инокентију III.*: да је и посљедњи епископ православни умро, те предлаже: да се поставе четир нове

бискупије¹⁾. За то извјешће доказано је, да је писано тек у XVI. вијеку, а ко једанпут слаже никад му се не верује. Православног *пошљедњег* епископа само су братри познавали.

То *Каземарсково* извјешће напоменуо сам због тога, што хоћу да обиљежим пасаж, са кога ћу да разбирам о истинитости и оних под копреном докумената, јер бих ја тврдио: да *Босанска црква за вријеме краљева* није била ни јеретичка ни римска, већ **ЧИСТО ПРАВОСЛАВНА**.

Но да та моја тврдња не буде опет енергично комеражирање, трудићу се: да колико толико докажем, и то баш са оним податцима које су западни историци о Босни написали. Потпомагаћу се *Миклошићевим* „*Monum. Serbica*“; *Пуцићевим* „*Споменицима*“ и *Орбинијевим* „*Il Regno degli Slavi*“, те њиховом помоћу и помоћу сачуваних повеља краљева босанских, говорићу о православној цркви за вријеме краљева.

Да не помисли опет ко, да ћу ја писати црквену историју Босанску, морам напријед рећи: да *ћу тек само пошаклијати мишање*, јер се не могу разметати никаким новим пронађеним аргументима, ни метеорима историчним. Ја се ево нећу разметати српским податцима као што се *Милош* задужбинама пред господом латинском хвалио, јер ја са српским споменицима морам патезати; но опет их се и не стидим, јер ћу баш на њима и да зидам ову моју барикаду о босанској цркви.

Преврћући књиге староставне, дознао сам: да се Богумилска јерес први пут у Босни спомиње године 1190. јер *Вук* краљ *Дукљански* и *Далматински* тужи се папи *Инокентију III.* на бана *Кулина* да прима себи јеретике које арцибискуп *Спљетски* протерива, и да исте држи као

¹⁾ Rainaldi. T. XIII. 100.

праве Христијане, само за то, што им је порекло из Грчке и што се називају кретјани.

Кад је дакле богумилска јерес тек у другој половини XII. вијека у Босну продрла, а дотле је у Босни постојала, као што државна акта доказују, дотле је у Босни постојала на чврстом већ темељу народна самостална црква босанска и вјера босанска, а ту цркву странци називају Богумилском.

Овај провинцијални назив мало је замршен, но опет нам не бржа амбиције, јер знамо да је Босна одма послјје оцјепљења од других српских жупанија, почела специјално култивисати се, па штитећи своју специфичну међусобну религиозну просвјету, чувала се свачијег уплива, па ма тај био и славенски.

Тако оцјепљења Босна сачувала се и од источних и западних јеретика, те и цркву међусобно, без великог теолошког знања, развијала, па не мјењајући у њој ни догмате ни обичаје, назвала је својом, Босанском.

Тако названа црква ишла је са кољена на кољено, те така остаје и за све вријеме краљева Босанских, све до друге половине XV. вијека.

Тако названа пролазила је она дакле, и кроз оно доба кад Богумили нађоше у Босни склонштва.

Така остаје и у оним годинама кад Босна бјеше у крви огрезла, због религиозних ратова римски првосвештеника.

Позитивно знамо да је Богумилска јеретичка наука била основана на дуалистичним начелима као и катарска. Те двје секте израсле су на једном стаблу. Босанска црква не спомиње, ни у једној сачуваној повељи, да је била богумилска, дуалистична.

Историци су анатемисали чак и неке краљеве босанске као челичне богумиле,

и то оне краљеве који су штитили босанску цркву и вјеру босанску.

Ја ћу гледати да докажем, баш по сачуваним повељама тих краљева јеретика, да су били вјере православне, јер су по истој формалности писане као и повеље српских краљева из Србије.

Као праве Богумиле историја нам је забилежила краљеве босанске *Твршка* I. 1367—1382.; *Штевана Дабину* 1393—1395.; *Твршка* II. 1405. и *Остоју* 1409. Као богумиле назвали су их западни историци сама за то: *што су рођени и умрли у босанској цркви.*

Ми дакле позитивно знамо да је богумилска јерес дуалистичних начела, а ове краљеве, босанска црква, учила је: босанској вјери, са догмама христјанским, и то овим истим догмама које православна црква у Босни и данас исповједа.

Још у најстарија времена имала је Босна дотицаја са сусједном јој републиком Дубровачком, па се босански краљеви морали републици редовно повластицама трговину обезбеђивати, те се и данас у Дубровачкој библиотеци налазе неколико тих повеља. Те повеље и ако нису бог зна како важне за историју српску, за овај чланак су бриљантне, јер расвјетљују мистицизам који босанску цркву за вријеме краљева, покрива. Те повеље су и за то важне, што се у њима изрично говори о *дједу босанском о старојницима, и крстијанима*, јер краљ *Остоја* праштајући кнезу *Павлу Клешићу* држави уврједу нанесене, вели: *Докал годје не вихъ обискао и обилшко право и цело и истинноо господиноомъ дедомъ цркве босанске.*¹⁾ Историци су потврдили да је дјед цркве босанске био архипастир јеретичке богумилске цркве.

Због тог тврђења ја ћу да изнесем формалности почињања краљевских повеља,

¹⁾ Monum. Serbica. 459.

из којих се јасно изтиче вјера православна, а које опет спомињу и *дједу* и *старијанике* и *босанску вјеру* и *цркву босанску*.

У тим се повељама спомиње, како је: Бог основао све што видимо и невидимо; како је утврдио васељену и како се стара о њојзи; како је пун милосрђа у облику човјека сишао на земљу, и падше сушаство човјеческо на небо узнио, и тиме погубише овце дома израјљева повратио, истином пастиру и Господу Богу; говори се о светој Тројици: Оцу Сину и Духу светом; о часном животворећем крсту; о светом Евангелију; о пречистој Богородици; о светим апостолима; призивају се светитељи да молењем својим код Христа Бога посредују за грјешнике; вјерује се у дан судни, у који ће се сваком по заслуги судити; поштују се свете мошти, јер у повељи бана *Твршка* из године 1367. пише: *присегосмо на моћех и на светомь свлићели кљивѣ се*. Ови догмати и ова заклетва и данас су у православној цркви босанској највеће светиње.

Још у почетку сам напоменуо читаоцима да нисам наишао на никакве нове, до сад непознате податке, о босанској цркви у средњем вијеку, ал' логично се може закључити, да је поред ових догмата *вјера босанска* и друге догме православне цркве исповједала, као почитовање икона и молитва за мртве.

За брак се зна да је у босанској цркви био канонизиран и законит, а тајну крштења спомиње *краљ Остоја* у своје писму дубровачкој републици, позивајући их године 1401. на свечаност крштења новорођеног свога сина¹⁾.

Ја због овога нећу порицати да богумилске секте у Босни није било, јер је историчан факт да је богумилска јерес

у Босни цвјетала, и да је продрла у Босну још у XII. вјеку и да су погђени као прави Христјани. Богумила је дакле било, само што им црква код владара босански није никад ауторитетична била. Што су их као Христијане и православне сматрали, узрок је што су ти славенски јеретици из сјеверне Македоније преко Србије у Босну долазили, и то баш у оно доба специфичне Босне, кад су босански првосвештеници најмање богословским високим наукама изучавали се.

Ето ја ни на уму нејимам да тврдим, да Богумила у Босни није било, већ сам само рад да се расчисти већ једном и докаже: да *босанска црква и вјера босанска, није била, вјера и црква богумилска*. Ја опет кажем да богумилска јерес у Босни није имала ауторитета као што је *Фарнаши* писао.

Папа *Евгеније IV*. пишући године 1445. легату своје у Босни, *Томи* бискупу Хварскоме, спомиње јеретике босанске како исповједају: да је само *привидно* воплоћење, страдање и ускрс Христов и да примају *два* првобитна начела, оба равномоћна, а женидбу *одбацују* као вражији посао.

Дакле јеретици који исповједају докетизам и дуализам.

Сад кад успоредимо *Дометијаново* писање у животу светог Саве, о вјероучењу катарском и богумилском, видимо да су босански јеретици Богумили и ако нешто опет различитији.

Богумили, са којима се већ морамо рачунати, спомињу се ето тек у XV. вијеку, јер *Караман* арцибискуп Задарски тврди: да је у Босни била једна црква све до бана *Штевана Коштромановића II*. до 1340. године, а од тада спомиње у Босни и римску цркву.¹⁾

¹⁾ Споменици 1858. IX.

¹⁾ Информационе. Зага 1750.

Та једна црква до бана *Стевана* зове се *Босанска и вјера Босанска*. Сад кад узмемо да се та црква и у доцније доба од римске разликовала, онда добијамо сјајан резултат: да је и остала босанском, православном, источном црквом, која је свој ауторитет у свима државним епохама за вријеме краљева уживала.

Погрјешно је дакле тврђење да је босанска црква бида богумилска, јер босански монаси називају се јеретичким именом, *крстијани*, још године 1203. кад је по Босни тек можда по гдје-који јеретички фанатик, бугарин или грк, довукао се. Папа

Инокентије не корећи босанске монахе због јереси, протестира само што се називају тим именом, *као да су само они христистијани*, а монаси обећаше: да ће се братством називати, а још обећавају: *Et nullum deinceps Manihaeum vel alium haereticum ad abitandum nobiscum recipiemus.*¹⁾

Зар није дакле смијешно тврђење западних историчара да су *крстијани Босанске цркве* били Богумили? Та ето ти исти крстијани јеретици, обећавају да се неће мијешати, *ни са Манихејима ни другим каким јеретицима*.

(Наставиће се.)

Што треба разумијевати под изразом: **спасавајућа вјера**, по смислу светога писма.*)

1. Заплешеност појмова о спасењу кроз вјеру; различита значења ријечи **вјера**.

Коме нијесу познате божанствене ријечи о томе, да нас вјера спасава, да у вјери налазимо оправдање, да кроз вјеру постајемо чеда божја? Но, да ли сви ми схваћамо, што значи ова истина? Да ли ми сви умијемо да је доведемо у склад са другим изрекама светога писма, које се чини људима, који не схваћају, као да потпуно против — рече овој истини, као што су на примјер ријечи апостола Јакова о томе, да се *дјелима оправдава човек, а не само вјером*¹⁾. Да, и осим ових ријечи, многи не могу да схвате, како код Бога може имати вриједности моје вјеровање у Њега, које не могу порећи ни бијеси, који су непријатељи Богу, и који Га ненавиде? На против, други хришћани слободно и постојано тврде, као да се не смије човек ни усљавати

у борбу са злим страстима, већ да се удуби само умом у истину вјере: једина вјера да ће га спасти без икаквих његовијех врлина. И ако је необично оваково суђење, ипак се стара, да нађе за се оправдања у ријечима апостола Јована: *сваки, који вјерује, да Исус јест Христос, од Бога, је рођен*²⁾, и: *ни један, који је рођен од Бога, не грјиши*³⁾. Како се ова противна мишљења позивају на ријечи светога писма, то држимо за дужност, да кажемо прави смисао божанственијех ријечи.

Нестаје са свијем разлике у схваћању, ако се просто узме на ум, да се ријечи: *вјера* и *вјеровати* употребљују у св. писму у разновреном значењу, и по томе, кад један апостол говори, да се оправдамо вјером без дјела по закону, а други нам казује од стране истог светога Духа, да нас вјера не може спасти без дјела, то оба проповједника истине не

*) **Церковни Вјесник**, бр. 47 и 48.

¹⁾ Јак. 2: 24.

¹⁾ Tejner: V. m. Slav. T. I.

²⁾ 1. Јов. 5: 1.

³⁾ 1. Јов. 5: 18.

противрјече један другоме, не говоре о једном и истом предмету противно, но говоре о различитим предметима, — један под ријечју вјера разумијева једно, а други друго.

Тако, *прво*, ријеч вјера значи кадгод просто вјеровати коме, на примјер у ријечима: *тада ако вам ко рече: ево овдје је Христос или ондје, не вјерујте*¹⁾, т. ј. не уздајте се у његово казивање. Разумије се, да така вјера не може се назвати *спасавајућом*, јер предмет њезин нијесу само религиозне истине, већ и сваке друге. *Друго*, ријечју *вјера* означава се *хришћанско уздање*, тако се вели, да је апостол погледао на хромога, *видјевши га да вјерује, да ће оздравити*²⁾. *Треће*, назива се вјером живљење у врлинама и послушности Богу, као, што је изобличавао Господ Фарисеје, што су *оставили, што је најпретежније у закону: правду, милост и вјеру*,³⁾ или као што се у апостолским дјелима приповиједа, како су се *цркве утврђивале у вјери*⁴⁾. *Четврто*, под вјером се не разумије свагда наше душевно расположење, него сами садржај истина, које је Бог открио, као што пише апостол Јуда брат Господњи: *љубезни називајуће се својом светом вјером, и молиште се Богу духом светијем, и сами себе држите у љубави Божјој*⁵⁾. Најпошље, *ишо*, под вјером се разумије, кад је човјек скроз проникнут јеванђеоским истинама и љубављу ка Господу Исусу Христу; у томе смислу назива се први мученик и архиђакон Стефан, човјеком *напуњеним вјере*⁶⁾.

Ето како се у разном смислу употребљује ријеч вјера у св. библији. Је ли паметно, што разне партаје, које су се боцијепиле од црквеног јединства, које је

предао Бог у шокварен ум, да чине што не ваља,¹⁾ што сви ти оступници од благодати толико заблудјеше у својијем мислима,²⁾ што су са свијем збркали сва та значења спасоносне ријечи, и што са потпуним неразумијевањем ствари тврде, да се тобоже из библије види, да је ради душевног спасења са свијем довољно, увјерен бити, да је Христос син божји? У осталом не треба да их коримо, браћо! Кад би ми сами у себи имали спасавајућу вјеру, а не вјеру мртву, кад би је ми показивали тако јавно, као стари римски Хришћани, којима је свети апостол Павао писао, да се вјера њихова гласи по свему свијету,³⁾ то најпошље, ко би пожелио да бјежи од нас и да тражи нове вјере? Бјежали би само јавни злочинци, пуке лаже и прељубочинци, слични онима, који се противише апостолима. Но ми видимо, да се сад дијеле од цркве људи доброг ерца, само ушљед простоте и незнања. У томе смо сви ми криви, браћо, који не живимо правијем животом по вјери, и који шта више не ћемо, да заронимо у прави смисао божанственога откривења, како би повратили заблудјеле на прави пут. Тако је и односно питања о спасењу, вјером или дјелима. Ми знамо, да се ријеч вјера у библији узима у разном смислу, да је вјера мртва без дјела, али што управо треба разумијевати под вјером, кроз коју се ми спасавамо благодаћу као даром божјим, како треба да се јавља у срцу човјечијем, чим показује своје присуство у човјеку, и до каквијех га пошљедица води, — о том ми распитујемо врло ријетко, и називајући се носиоцима вјере, на срамоту нашу не знамо, што се у библији разумијева под вјером, која спасава и правда човјека.

¹⁾ Мат. 24: 23.

²⁾ Дј. ап. 14: 9.

³⁾ Мат. 23: 23.

⁴⁾ Гл. 16: 5.

⁵⁾ Ст. 20.

⁶⁾ Дј. ап. 6: 5.

¹⁾ Римљ. 1: 28.

²⁾ Римљ. 1: 21.

³⁾ 1: 8.

Нова година.

И опет нам прође годишница стара,
И сво нам *новс* да нас падом вара:
Да нам срећу носи; да ће бити боља;
Да ће нам нестати старијех невоља . . .
А ми смо је свуда поздравили младу —
Прависмо параду.

Ал' док зима прође, па процвјета цвјеће,
Док зеленим лишћем окити дрвеће,
У гору ће онда и година заћи,
Па ко се *устируди* тај ће је и наћи;
Том ће испунити 'нако раздрагана —
Своја обћања.

А ко буде чеко срећу на дивану
Тај ће опет рећи: „Додија пксану!
Ова бјеше гора још од оне лане;

Та како ће људи да се хљебом хране“!?
Ал година даје оном ко је служи —
И ко је не ружи.
С' годином се овом ја одавно знадем;
Ја све њене тајне у цепу имадем.
Издајница нисам, нећу је прокасти
Како воле *лјене* баш да упропасти . . .
Она само даје оном ко је *служи* —
И ко је не ружи.

Па тек какве муње и громове вуче,
Да покара оне што *на Бога буче*;
Што свечане дане проведе у *сраду*
А у цркви Богу молитве не даду . . .
— Е таке ће људе сагорјети живе
Да Бога не криве . . .

Монах ГенADIЈА.

Србадији.

При отварању нове српско-православне школе у Воведенском манастиру Гомнионици.

Србадию моја, моје очи миле!
Данас су ме виле са срећом опиле,
Па све мислим да сам у небесном рају,
А анђели сами да ми гуле дају:
Да оцјевам ову славу Србинову,
Узданицу нашу, нашу школу нову.

* * *

Пет вјекова бјесмо у ропству, у тами,
Па учисмо школу међусобно сами,
Од давнина наши што су знали стари —
Учисмо се махати у руци с' ханџари;
Научисмо само: како треба мрјети
Кад нам душман кивни на вјеру попрјети.

* * *

А кад сијну зрачак слободе у тами,
Одбацисмо ханџар од себе и сами,
Па гледасмо небо слободно над нами.
Ох! Ал бјесмо сдјеши, не имасмо вида!
Да видимо шта се у слободи зида,
Како туђе знање све од нас закида! . . .

* * *

Одијеше нам пјесме од Косова славног;
Одијеше вам приче од времена давног,
Од заманде сузне тековине наше —

Па те српске сузе за новац продаше!!
А ми не знадосмо ни књиге ни слова,
Да скријемо благо, то, наших ђедова! . . .

* * *

А сад ево школе узданице наше,
Ево будне страже од које се плаше!
Где Српчићи мали са књигом у руци,
Са анџаром знања, од кога ће звуци,
Завекнути звоком, Боспом у будуће —
Кад нам почну трти наше укреснуће!

* * *

Укреснуће наше на просвјетном гробљу!
Ти српчићи неће живјети у робљу!
Школа ће им, браћо, дати снаге, моћи, —
Та књигом се може највише помоћи!

По књизи се данас сви народи цјене,
Па ко не зна књиге, тај народност смјене.

* * *

А где српске школе, једне школе више!
Где зеленог бора што српски мирише!!!
Мирише је своје разширио гране:
Да прикупи Српчад себи са све стране,
Миомиром да их напоји, нахрани,
Оживи им живот већ скоро скрхрани . . .

* * *

Та гле српске школе вјери на бранику!
А имену српском на вјечиту дику!!
Гле стражаре будне на жару од знања!

Да Србину чува пјесме и предања!!!
Очи моје драге, Србадијо мила,
Данас ме је срећна радошћу ошила!

Монах ГенADIJE.

Поздрав српском свештенству.

На 1891. годину.

Учитељи српске цркве,
Добротвори рода мог',
Сљедбеници светог Саве,
Вас изабра Творац-Бог.

*

Постави вас на првенство,
Да учите народ свој;
Е, да би тад веселије
Разлјего се српски пој . . .

*

Земља српска вас поштује,
Ви сте вође роду свом;
Гдје рјечете . . . Ми смо спремни.
Слава роду србинском!

*

С' часним крстом и путиром
Готови смо одмах тад' . . .
Сложно на рад приступити,
Нек с' испуни српски над.

*

Устреба ли жића — ево . . .
Не жалимо ништа ми —
Род и вјеру љубит треба.
То смо дужни вршит сви . . .

*

Учите нас светом вјером
Покаж'те нам српски сјај . . .
Камо? . . . „Гдје је српска слава? . . .
То је српски прави рај . . .

*

У црквама зацјевајте,
Духовите пјесме све; —
За род, вјеру и за име,
Треба зато свака да мре . . .!

*

Нек се свагда „српска слава“
Свуд по земљи на вјек зна.
Коме „слога“ није мила,
Тога биће вјечан срам.

*

Хватимо се сви у коло,
Будућности рода свог; —
„Љубимо се! . . . рад ће прави
Благословит озго Бог . . .

Прим'те искрен српски поздрав
Из дубине срца мог;
Буд'те вође — *праве вође* . . .
Српског рода премилог! . . .

Фоча 1890. год.

Родољуб.

Духовник.

Посвећено митроносном Србину Ђорђи Николајевићу.

Белија ниска, малена стоји,
Крај манастира године броји . . .
Од Немањића порекло памти,
Којих се име од давна злати.
А на све стране горѐ се шире,
Красотом неком пријатно мире.
Раваница уска манастир кружи,
У ком' се молитва од давна служи.

У белији ниској духовник сједи,
Књиге претура и у њих гледи.
По кад-кад стане и уздах пусти
И са уздахом нешто изусти . . .
— „Шта ли је? Боже! за чим уздише“? . . .
Престане . . . тада сузу убрише.
Лицем му бл'једо, а власи б'јеле,
Очи му црне . . . ал' невеселе!

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Нешто га мори, с' уздахом само, —
 Изусти — гласно: „*ох рано, рано!*“!
 За тим се чује тик бројаница,
 — Све више и више куцање срца.
 Самац у ћелији — никога нема.
 Како који часак, смрти се спрема,
 „Господи Боже! Смилуј се на ме“ . . .
 Ничице пада . . . Ти саслушај ме:
 „Ја сам духовник и слуга твоја,
 У твојој руци, душа је моја.
 Од давна овдје, код манастира
 Десница твоја мене благосиља;
 Па и даље Боже! благослови мене,
 Старачко моје олакшај ми бреме.
 Нека се из овог српског манастира
 Раз'лази мирис небесног мира . . .
 Нека се Србин Таби Творче моли,
 А вјера нек му народност соколи.
 Нек у задужбини старих Немањића,
 На вјеки гори небесна свијећа,
 Која 'но Србе из таме мрака —
 Води свјетлости сунчаних зрака . . .
 Србин сам и ја — за српство моје —
 Не жалим старачко тијело моје . . .
 Па ти молитву опет приносим,
 И име твоје пред свјетом узносим.
 На концу жића — старачког мога
 „*Оштупиши смиром слугу твојега!*“!
 Пошљедне рјечи тихо изусти,
 Па се на одар лагано спусти.
 Поглед му стаде, не чу се више
 Само при концу душа издише,
 А анђел мира крај одра стаде
 И душа старчева испуни с' правде.
 Свијећу пали, виш главе му меће
 И из ћелије лагано с' креће.
 У том га неста, ја се ту наћох
 Те покрај одра старчевог стадох.
 Цјеливах тјело из оданости
 И плачно рекох: „*Бог да га прости!*“!

На једном гласи и звука звона
 Огласише смрт старца узорна,
 Народ побожан са свију страна,
 Долазе манастиру у гомилама.
 Да задњу почаст — вјечиту хвалу,
 Одају оцу . . . вјереком' чувару.
 Да се закуну на гробу ледном
 Срдачном својом — Србинском жељом:
 „*Да ће на свагда Срби се зваши,
 И да ће свакоме на ошпор сташи*“ . . .
 Опијело с' чита, а пјевци поје
 Умилне пјесме и славопоје.
 Молитва права — тамијан мири
 По манастиру у вис се шири
 „*Вјечнаја памјаш*“ — посљедне рјечи
 По свом манастиру жалосно јечи . . . !

*

По гробу „*миро*“ од разнијех трава
 Вишњему Творцу на вјеки слава!
 Он је почетак свакоме створу.
 Свуда се слави на суву и мору

* * *

Духовник мирно у гробу спава,
 А зелен-трава по њему с' ваља,
 Кад сунце гране, гробак се сјаји,
 У коме почива духовник стари,
 Споменик златни виш' гроба стоји,
 Који у Србу три наде гоји.
 Те кад се сјети прошлости давне
 Тада му срце у груд'ма застане.
 А натпис везен — на гробу старца,
 Што му урезаше србинска срца:
 „*Овдје у гробу — духовник лежи,
 Који бијаше угодник Божији,
 Ту мирно стије, а душа свешта
 У дворе Вишњег — Бога одијеша*“ . . .
 Па гледа синке народа свога,
 За „Србе“ моли Свемоћног Бога
 Фока, на дан св. еванђ. Матеја 1890. год.

Родољуб.

Црква (сада цамија) и гроб св. великомученика Димитрија у Солуну.

(Из путнијех биљежака од 1882. год.)

Дошавши мисијом у Цариград 1882. год.,
 походио сам тада и Свету атонску гору и у
 њој српски Хиландар. Ко би желио опширније
 знати, какав је Хиландар, нека прочита моно-

графију о њему писца овијех редака у „Глас-
 нику“ 56, српског ученог друштва. —

Како је требало да се опет вратим из Свете
 горе у Цариград и довршим посао за који сам

био дошао, морао сам отићи у Солун, јер тада не враћаше под Свету гору ни један параброд у повратку из Солуна у Цариград.

Приспјевши у Солун, најживље ме привукоше у њему: негдашња православна црква и гроб св. великомученика Димитрија; црква, која је преобраћена у џамију још онда, кад су Турци освојили Солун. Рекоше ми: да код ње настава један дервиш, који по нашљедству од својих предака има право утврђено царским ферманом, да чува кључ од те џамије и прима приход с гроба св. Димитрија. Дошав пред џамију, нађох врата затворена; али спазих, како се дервишки „ћулај“ промаља кроз прозор из куће, која је спрoћу џамије. Дервиш дотрча с кључем у руци, запитавши ме врло уљудно: „*желите ли ући унутра, да видите џамију негдашњу цркву, и гроб великога хришћанског свеца Димитрија!*“ —

Одговорих му: „управо сам тога ради дошао овдје.“ —

Ушав унутра, разгледао сам с највећом пажњом све што је вриједно да се види.

Црква је (џамија) издигнута неколико ступња над површином; врло је дуга и сразмјерно широка без кубета, којих није никад било на њој; у облику је Нојева ковчега и стилу: василике. Олтар је издигнут три ступња над помостом. Од западнијех врата до олтара су по два реда мермернијех стубова паралелно с обје стране. У првом су реду мањи; у другом по ериједи већи; има их 164. Међу њима су 14 много већи од других, који су сазидани, јер на њима стоји највећа тежина сводова. Између стубова I и II реда и крајњег црквеног зида: свод је изнад њих од западнијех врата до олтара. На тијем су сводовима с обје стране: галерије, гдје су жене стајале за вријеме литурђије. Ти су стубови, изузимајући 14 зиданијех, од црнозелена мермера; само су 4 пред олтаром од црноцрвена. Онамо га зову: „*сумаки*.“

Свуда по цркви (џамији) виде се надгробне плоче од бијелога мермера равне с помостом; на неким стоје још и сада рељефно изрезани крстови и други знаци. Дервиш ме доведе на једну гробницу под архадом с десне стране, гдје су три плоче једна до друге од бијелога мермера, и на њима пупчасто изрезани крстови, говорећи: „*ово су гробови: Стандона, његове жене и његове кћери. Он је био у онај земан велики човјек. Много је добра чинио; за то је овдје погребен*“.

На дну џамије стоји један гроб високо у зиду с лијеве стране у правцу стубова с натписом старогрчким, који без стуба не могох преписати. Ну, тај је натпис давно штампан међу грчким старинама. Дервиш ми рече: „*ово је гроб Аглаин; отац јој је Лукас Пандонис, ктитор цркве*.“

Велика је црква окречена. На мјестима, гдје је креч отпао са зида, види се живопис. Дервиш прича, како су цркве велика и мала биле живописане, говорећи: „*наш закон не допушта шаке образе по зидовима у џамији; за то су закречени*.“ —

Кад ли ће опет пропојати у њој света хришћанска литурђија? —

Гдје сте потомци: великога Душана, храброга Обилића, мале Шпарте и великога Леониде? —

* * *

Гроб је св. великомученика Димитрија у црквици, која је при дну велике цркве с лијеве стране. Улазак је у њу доста мрачан. Насред црквице стоји надгробна плоча од бијелога мермера; на њој рељефно изрезан крст; а под њом у дубљини гробница св. великомученика Димитрија. Над гробом висе једно кандило, које, по Дервишеву тврђењу, гори и дан и ноћ: „*моја је свешта дужност, вели Дервиш, да уђем свако јутро и вече у ово свето мјесто: да улијем уља у кандило; промијеним жијак, и запалим; да се никад не тули*.“

При дну плоче наслане су воштане, жуте свијеће различне величине и тежине; до свијећа једно повјесмо памучнога конца. Дервиш одмах без питања запали двије велике свијеће, говорећи: „*помолите се Богу овдје на гробу овога Божјега свеца, који је цјелокупан у мермерној гробници под овом плочом дубоко у земљи. Ко се овдје моли Богу, мени је драг, јер је ово велики свештац*.“

Ја се, заста, смјерно прекретих неколика пута; побожно читах тропар светога великомученика Димитрија, и метанисах пред гробом. За тијем положих на тас за свијеће. —

У зиду више гроба види се полукругао камен од црнога мермера без икаква натписа. Дервиш ми на питање не знаде ништа казати о томе полукружном камену. Између спољашњег зида и унутрашњег свода има један црн прозор у порушеном стању. Дервиш не сачекав моје

питање, рече: „*кроз тај је прозор убодеи копљем св. Димитрије, кад су га овдје мучили.*“

Под гробном плочом види се на сриједи са стране: руница и унутра суха црна земља. Сагнув се, да боље разгледам, Дервиш врло озбиљно навали: „*узмите од те земље, понесите, нека вам се нађе; ова је земља света. Шта му драго да вас заболи унутра, метните мало од ње у чашу воде, попијте; одмаха ће вам проћи.* Многи од свијех вјера доходе, и узимају од ове земље, којом се, Божјом помоћу и овога свеца, помажу.“ —

Зaista, узех једне прегршти, и понесох, као спомен, с гроба св. Димитрија.

Дервиш са свијем чичеронски: „*видите ли овај памук? — жена, која с муком рађа, чим се опаше оввијем концем, без муке роди. Ја знам много жена: хришћанака, туркиња и од других закона, које су се оввијем памуком ослободиле од тешкога рађања.*“ —

Видећи Дервиш, да ја не хитам, да узем од тога памука, као што узех од земље, рече:

„*чини ми се, да сумњате у ово, што вам испричах о памуку.*“ —

Одговорих му: „Ја сам, поштовани чувару гроба овога великог свеца, драговољно саслушао све што сте ми причали, и за то вам лијепо захваљујем. Ко с таком вјером и поштовањем чува гроб св. великомученика Димитрија, и он ће њега од зла чувати, и добро ће му бити на другом свијету. Али ја немам ни жене ни дјецe; те ми тај памук не треба. Да га узем и без потребе носим, могао бих га гдје нехотично забравити, и тако се огријешити.“ —

Дервиш очевидно задовољан, подиже десну руку на чело, и рече: „*добро мислиш.*“ —

За тијем ме допрати до врата, и ја му на растанку пружих добре руке.

Кад погледа у руку — весело потрча за мнош вичући: *угур — аллах! угур — аллах!*“ —

Биоград 1890. год.

Н. Дучић,
архимандрит.

Писмо рмањских калуђера из прошлога вијека.

Саопштио Димитрије Руварац.

Знајући, од какве су историчне вриједности стара писма, и како се не ријетко из најобичнијег писма може да сазна нешто што је вриједно знати, држао сам за нужно објелоданити у овом листу једно писмо Рмањских калуђера, писато у манастиру Рмњу (Хрмњу) 20. децембра 1780., тадашњем горњокарловачком владици Петру Петровићу.

И ако је о манастиру Рмњу до сада писано и у Чапловићевом дјелу Slavonien II. 19., у коме је назван Chermlija, Szermil; у Фрасовој „Topographie der Karlstadter Militär-Grenze“ 41. 164, у којој је назван Ermain; у „Матици“ за 1867. 806. 830., у „Српском колу“ за 1882. бр. 1., у „Шематизмима православне митрополије и Архиепископске Дабро-босанске“, гдје је назван Ермањ; у „Годишњици Николе Чушића“

II. 259., гдје је назван Рмањ; у „Старинару српског археолошког друштва у Београду“, 1889. књ. I. 6., гдје је назван Рмањ: о манастиру Рмњу, Chermlija, Szermil-у, Ermain-у, Ермању, или као што се у „Гласнику“ VI. 82. назива Зерње, у „Гласу Истине“ за 1885. бр. 6. Ирмле, Хрмља, у „Истини“ за 1888. 297. Хрмља, у опису „манастира Лепавине“ од В. Красића Арми, Армија 78, а на страни 19. Рмна (манастира Рмна), у „Бетошису“ за 1880. књ. 123. III. Чрмље, а у „Славјанским извјестија“ за 1890. бр. 16. Чермлија, и Ваничековој, Specialgeschichte der Militär-grenze“ I. 77. Sermil, не зна се ипак ништа поуздано, ко га је и кад сазидало.

Како се и у Шематизму „Дабро-босанске митрополије“ наводи, да је Ермањ добио име од Хермана Цељског (Цили),

WWW.UNILIB.RS

које га породица све до 1445. своја имања и посједе са обе стране Уне имала, а пошто је у чланку „Нешто о Босни Дабарској и Дабро Босанској епископији и о ерпским манастирима у Босни“, Годишњица П. 245. доказано, да угарски краљ Жигмунд, завладавши Босном 1408, није један дио Босне дао Херману грофу Циљском, као бану Хрватске и Славоније, као што су Енгл, Феслер, Гебхарди и Шимек тврдили, позивајући се погрјешно на Крчелића, те по томе ни Рмањ (Ермањ) није могао добити име од Хермана Циљског, требало би бар у „Шематизму“ поменути навод измјенути и исправити.

У поменутој Фрасефој топографији наводи се, како је Рмањ 1788. од Турака са свим разрушен и како су се калуђери разбјегли по осталим манастирима. Последњи игуман рече да се је звао Василије Черноберња (164.)

Да нам није дошло до руке писмо Рмањских калуђера, које овдје у цјелости наводимо, не би знали, да се он није звао Черноберња, но Цернобња, и да је он 1780. био јеромонах.

Исто је писмо писано на 8 година прије коначног разорења и опустошења манастира.

Да л' је владика Петар Петровић дао и могао дати искану привилегију, ко би то могао знати! Можда би на то питање могли добити одговора од г. Мана Грбића, који је претурио плашчацску архиву.

Само писмо гласи овако:

„Високопреосвјашчењјши и словесњјши Г. г. епископ, Нами же благодјетељу и Архиастирју все милостиви.

Все покорњјше припадајушче и умилно молимо цјелујући вашу свјатују десницу, да би се на милост преклонили, нашој худости, који се находимо у свјатој оби-

тели свјатаго Николаја в мјестје Хрмање под власти и работом агарјанском.

Сего ради нас крајњаја нужда принуђава, ваше преосвјашченство најпокорније молимо, да се смиљујете сверху нас весма оскорбљених: Будући да је наш старац игуман Теофил Боровина от овога свјета престабио се минувшаго Септемврија, који при смрти нами велику скорб приказа да наша манастирска слобода плити рећи *превелечије* от цара написате и нами вручене, и нашему манастиру како ћемо се без повређења владати, ову споменуту слободу наш старац при смрти каза, да је дао на оставу и сохраније покојному г. епископу Данилу (т. ј. Јакшићу) за коју ишак најпонижније молимо, и ување имамо, да ћете В. П. поради Бога и своје душе на помоћи нами бити, такова писма поискати, које никоме од потребе није, и то разумјети можемо да су његова писма и по Карловцу ношена што ми сиромисн невозможни достигнути, обаче надјеемо се вашом милости таково получити, а за вјечни помен, а нашом јакости себе и обећавамо ваш труд у прилици по возможности повратити.

Ангели милост Божија и вашем Преосвјашченства таково нами добро и веселије обрјели и нас возвеселили, удостоите се јавити до попа Саве Личине на Пошени, тако бисмо ми у Планици дошли. При сем увајући се и вашу сватују десницу цјелујући и нас оскорбљених у високу милостју препоручајући и остајемо нашег преосвјашченства.

В манастирје Хрмању, Декемврија 20. 1780. всепокорњјши служители и богомолци

(М. п.)

смирени игумен

Нил Бубаловић,

Василије Цернобња,

јермонах и сви прочи у свјатој обители.

(Ово је писмо писано старим правописом)

Стављени печат на овом писму, са свим је онакав исти, као што је нацртан у „Старинару српског археолошког друштва“ у Београду, 1889. књ. 1.

Село Попино, што се у овом писму наводи, лежи у личком протопопијату и по Шематизму горњокарловачке епархије за 1883. био је у њему парох Милош Личина.

Цариградска патријаршија, Маћедонско питање и Бугарске Владике.

Цариград, 10. новембра 1890.

Маћедонско питање данас занима не само порту и источне народе, него и цијелу Европу. Највише пак занима Србе, Грке и Бугаре, који лијепу земљу Маћедонију траже за себе. На истоку је велика несигурност, а то по највише долази из Маћедоније, гдје се Бугари све више утврђују.

У последње вријеме Бугари су јако отскочили у маћедонском питању, а то тиме: *што су бугарске владике послављене у Маћедонију.*

Порта је пристала, да се сад испуни оно, што се обећавало, кад се бударски ексархат установио. Порта је пак за то сад пристала на бугарске захтеве, *да угоди онима који су подупирали бугарске жеље.*

Постављање бугарских владика јако је узбунило српски народ, који никад неће напустити своје право, да задобије срце Душанове царевине.

Но осим српскога народа још се неко подигао против Бугара и против Туреке, која је захтјеве Бугарске примила и усвојила.

То је цариградска патријаршија.

Покрет цариградске патријаршије особито је значајан, јер тога до сад није било, пошто је васеленски патријарх рјетко и устајао против оних, који су му његово право кршили. Али у овом питањуца риградска патријаршија се особито држала. Она је истина бранила право цариградске патријаршије на црквену јурисдикцију у Маћедонији и природно право грчког народа на један дио у Маћедонији, али тиме што је устала против Бугара, кад ови отимају, што је туђе — баш тиме користи и српском народу, који ће се лако у Маћедонији погодити с Грцима, само кад се сузбију Бугари.

Како се мушки бранила цариградска патријаршија — то још није познато читалачком свјету, јер акта о томе нису излазила на јавност. Цариградски патријарх поднео је оставку, забрањено је од духовне власти служити у црквама — а о свему томе се само мало зна.

I.

Протест и оставка Васионског Цариградског Патријарха Дионисија V.

Његовој висости, предсједнику Министарства!

Надао сам се, да ћу послје усмених мојих достављања и мог патријаршеског од 22. јуна т. г. Такрира, у ком набрајајући безаконо мјешање у пронунцијалном питању, којег се (министарство) тако јавно дрзнуло на уштрб неповредимих права цркве моје, доказивао сам са великом жалошћу парализирање реда у нашој цркви, — надао сам се, велим, да ћу изазвати испитивање и поправку оваког безаконог движења; надао сам се, да ће Ваше званично дате рјечи: „да ћете послати патријаршији писмени одговор на мој Такрир,“ којим одговором држао сам, да ће Висока влада, и овај пут увиђајући неизбјежну нужду и потребу вјечних права православне цркве, дати им нову потврду, усљед које би настала тишина у цркви; надао сам се, да ће послје моје тврдње: „да је давање берата Архијерејима *шизматичне* бугарске Ексархије сасвим нешто протурелигијозно, које самртно вређа цјелокупно православље,“ Висока влада увидити и сама, да је на тај начин немогућ опстанак православне цркве у отоманској држави, и да нити ја нити други ко може узети на себе оваку огромну одговорност према свима осталим црквама, што би имало непредвиђених, али замашних посљедица. Услјед свега тога, дакле, држао сам, да ћу убједити високу владу, да не стреми даље; надао сам се, да ће се мој глас

као глас повјерене ми цркве услишити и то на добро и високе владе и моје цркве.

Али на жалост! не само што нисте ми послали обећани писмени одговор, него сте додали још већа безакоња, која потврђују ријечи ваше: „да бисте искоренили превјечна моје цркве права“ и противу толико важних и од свију славних султана бератима и ферманима потврђених привилегија најмудријег и најоштроумнијег политичара, оног великог завојеватеља *Мухамеда II*, који је изриком тадањем патријарху написао и дао, говорећи: *Уживај у миру све привилегије, који су твоји предшественици уживали и ш. д.*

— противу званично дате ријечи Високе владе цјелој Европи устима Министра Решид паше, који је 26. Маја 1853. год. званично објавио цјелој Европи: „да сама част Високе порте захтјева, да она штити и брани, и у садашњости и у будућности, против сваке уврједе и нападавања од свију Султана подарена права и привилегије у православној цркви;“ још и преко у политичној способности чувеног Министра Алипаше, који је тврдио писмено пред цјелом Европом: „да цариградска патријаршија централизира у себи цјелину грађанских и религиозних права тако, да може човјек заиста казати: да осим подаништва православних Хришћана у отманској држави управљају се, суде се и уређују се више од хришћанске, него ли од муслиманске Владе,“ и то је рекао и писао поменути министар Али-паша баш онда, када се оно бијаше заузео, да одбије одговарање руске Владе која је пред цијелом Европом тврдила у мјесецу Мају 1854. год. да се отоманска влада непосредно мјеша у унутрашње ствари православне цркве, вређајући њене установе, под изговором реформе, и т. д.; — противу, велим, самих божанствених правила и установа православне цркве, које сад Висока Влада као да замјењује с другим својим законом, шаље у Епархије, које имају своје каноничне Архијереје, друге владике и то припадајуће бугарској шизматичној Ексархији називајући их у својим бератима оним именима, као што назива наше праславне владике; будући Висока влада каже: да је наклоњена својим православним поданицима, и да је досљедна у свима од толико вјекова пред цјелим свјетом датих поштенних ријечи о правима православне цркве, која права сачињавају непромјењиви склоп моје цркве, те када би усљед тога

требало да Висока порта одбије сваки незаконити нападај од стране Бугара, који у опасност ставља моју цркву.

Будући, Ваша Висост, да се наша црквена права, без којих као што мало пре рекох, опстанак православне цркве не има мјеста у отоманској држави, и данас још систематично газе;

Будући издањем царских берата епископима бугарске Ексархије, без да се разликују у њима као шизматици од православних Архијереја, само се православље смртно врјеђа;

Будући, ма да сам више пута и усмено и писмено достављао велику важност ових догађаја и њихове опасне посљедице, којих превелику одговорност не могу даље да носим на себи, нисам послушан;

Тога ради, дакле, ограђујући се противу онога, што је узрок оваког жалосног стања моје цркве, полажем оставку на Васионски Престол, коју сам оставку поднио двјема корпорацијама, т. ј. Светом Синоду и смјешаном Савјету, и само јављам о томе Вашој Висости, задржавајући себи право, да се оправдам за то пред цјелим православијем.

23. Јулија 1890.

Дионисије с. р.

II.

Писмо смјешаног Савета и Светог Синода Министру предсједнику о патријарховој оставци.

Његовој висости, предсједнику Министарства.

Ваша Висост!

Са највећом жалости достављамо Вашој Висости, да је Његова божанственејша Весветост, Васионски Патријарх Дионисије V. положио данас двјема корпорацијама, т. ј. Светом Синоду и смјешаном Савјету своју оставку на Васионски Патријаршески престол, у којој набраја и разлоге оставке, рекав, да ће то све и Високој Влади послати. Будући, пак, узроци, који су изазивали ову оставку Његове Весветости, нису од оних, које предвиђају свети црквени канони и народни устави, који једино могу изазвати и наложити оставку Патријарху, нити пак посљедица какве неусугласице између Патријарха и Св. Синода или смјешаног народног Савјета, него на против од неумјесног држања Високе царске владе према привилегијалном питању усљед берата бугарских владика, као што је то и у

самој оставци Патријарховој разложено: да је једини узрок ово питање, које је приморало Његову Весветост, да даде своју оставку, које разлоге признајемо и ми, да су умјесни, те за то није нам никако могуће, да примимо такову оставку нашега патријарха, него на против молимо Високу царску владу, да и она неприими ту оставку, него да одузме узроке, који су је изазивали, повраћајући на тај начин мир и тишину православној цркви, и да нежели, да је примора на крајње парализирање.

23. Јула 1890.

(Сљеде потписи чланова Светога Синода и чланова смјешаног народног Савјета).

III.

Разговор ираклијског Митрополита Германа са великим везиром.

Васељенски Патријарх Дионисије дао је своју оставку 23. Јулија т. г. у понедељак а у четвртак 26. Јулија позвао га је велики Везир себи на договор; но патријарх нехтједе му отићи. Ни на опетовну молбу министрову нехтједе му патријарх отићи, него мјесто себе посла ираклијског Митрополита Германа, који се разговарао са В. Везирем читав сат и по. Овај разговор православног јерарха са министром предеједником био је врло жесток и буран. Велики Везир се више пута распалио усљед одважних ријечи православног јерарха, који је категорички обједио Високу порту, да је дрзнула увлачити се и мешати у догме хришћанске вјере. Упорно је В. везир одбијао овај приговор Ираклијског Митрополита да се т. ј. Исламска влада мјеша у Хришћанске догме; али је Герман остао необорим у тој својој тешкој категорији противу Високе порте. Везир се онда позвао на један пријашњи случај, наиме: да су и прије руско-турског рата биле одређене бугарске владике, а за то није никако протестирао Патријаршија. Јуначки се на то Герман одпирао Великом Везиру, и порицао основаност његовог тврђења те га упутио на архиве Високе порте, додавши, да ни ферман од 1870. год. недопушта издавање тих садашњих берата бугарским владикама. Доказао је даље Герман В. Везиру, да ни сами споменути ферман нема никаква разлога ни важности последије оног великог противу Бугара Синода од 1872. „Само ако се Бугарима наложи промјена свештеничког одјела и назове их Висока порта неправославнима,

може патријаршија признати бугарску цркву. Везир на то одговори суво, да је царска Прада за берате издата, и да ће се она додјелити бугарским владикама; јербо све европске силе притискују Високу Порту на то, понајвише пак Руеија, и да ће бугарске владике одјако различиту пошњу носити, само се неће они прогласити за неправославне.

Ираклијски Митрополит озбиљно погледа Великог Везира и рече: „Господару, могуће да не само те силе, које си напоменуо, траже тако што, него и цјела Васнона; ал ти ја кажем, да православије на то непристаје, па неће ни бити“.

А шта Ви можете учинити? рече Велики Везир.

„Позваћемо се на међународне уговоре одговори му Герман достојанствено; особито пак на париски и берлински уговор; позваћемо се даље и на рукопомоћ свију на свјету православних народа и независних цркава, *прогласијући уједно трбу православноу цркву костанџинополску, као у стању гонења од отоманске владе.*“

Везир се на то помамио.

А шта се ви мјешате у међународне уговоре, и каква Ви имате посла с њима?

Ево каква посла имамо, рече Герман. Ви, Господару, да бисте спасли државу своју од туђег утицаја, помјешалисте 1856. г. у Париском, а после и у берлинском уговору и Патријаршију, сљедователно и ми можемо и дужни смо, кад нас гоните, да се мјешамо са тим међународним уговорима.

А које ћете цркве, рече Везир, позвати у помоћ?

Грчку, господару, Руску, Српску, Румунску. Много је још оштро говорено усљед тога са обеју страна, и на посљетку разбише се при отвореној тврђви Ираклијског Митрополита, који рече Великом Везиру:

Господару, ти си видио она зазијана врата на цркви. На њима су висила чешир патријарха, па макар висео на њима и садањи патријарх и ја с њим; али, Господару, отворено ти кажем, да Патријаршија неће ни пошто трпити никакво мјешање Високе порте у ствари православне цркве.

*

*

Овоме не треба коментара. Из ових акта види се јасно, како цариградека столица мушки и одважно брани своја права према *нехришћанској вјери.*

Прво пастирско писмо православног епископа далматинско-истријског.

НИКОДИМ,

по божјој милости православног епископа далматинско-истријског, пречасноме клиру и свему православном народу епархије своје, мир и благослов од свемогућег и благога Бога.

Настојањем позваних чињеника, доброта и милост Његовог Величанства нашег витешког Господара, Цара и Краља, поставила ме за поглавицу православне далматинско-истријске епархије, а свети синод буковинско-далматинске митрополије саопштио ми је благодат архијерејства, и тијем ми повјерио врховну духовну управу овом епархијом, да пречасни клир руководим у вршењу свештеничке његове службе и да вјерни народ упорављам на пут спасења и да га учим свему, што је добро и поштено.

Велика је и тешка архијерејска служба; велика је и страшна одговорност са њом скопчана. Као многогодишњи учитељ у задарекој богословији, ја сам имао прилике, да дубоко и свестрано проучим ту службу, да схватим узвишеност и тежину њезину, а уједно и одговорност, која лежи пред Богом и пред људима на ономе, који прима на себе ту службу. Кад се почело говорити о могућности, да се мени повјери та служба у овој епархији, ја сам стрепио размишљајући, да ли би ја кадар био достојно засејсти на архијерејски пријесто, да ли има у мени довољно снаге, да би могао савјесно одговорити свима дужностима, што су са том службом скопчане, да ли имам ја толико знања и вјештине, колико треба, да се потпуно постигне епископски позив. Воља Царева, надахнута божјим промислом, ријеша моју службу; и ја, покорављујући се тој вољи, казах пред олтарем Бога живога, а пред светим архијерејским збором, који је призвао на мене небеску благодат, да се примам службе, која ми се повјерава. Казах да је се примам, али одмах јавно исповједих своју слабост и зебњу, да ћу кадар бити поднијети терет, што ми се налаже, и покорно замолах великодушну помоћ пресвештенога збора.

Ово исто исповиједам сада пред вама, љубазни клире ове епархије, драга моја у Христу браћо и помоћници моји по служби; исповиједам ово и пред вама, Богом дарована ми мила паство моја, дични православног српског народа горњег

Приморја. Исповиједам своју слабост, исповиједам своју немоћ. Много се од мене данас тражи: тражи се, да будем врховни учитељ вјере и морала у повјереној ми епархији; да будем прво-свештеник, те да ја и све подручно ми свештенство достојну жртву Богу приносимо за спасење свију; да будем архипастир, који има да мудро води клир и паству, и да у свему право управља; тражи се од мене, да будем свјетлост свима, да будем свима огледало свију хришћански врлина. Стрепим и сада, кад је благодат Духа светог на мене сишла, при мисли о страшним и великим дужностима, које сам, као епископ, на себе примио. Али тјеша ме вјера у божји промисао, који, изабравши мене слаба и немоћна за оруђе своје, упоравиће стопе моје по премудрости својој и ојачаће малу снагу моју на славу цркве свете. Тјеша ме даље то, што ми високопреосвештени архијереји наше митрополије, моја старија у Христу браћа, обећаше великодушно своју помоћ у свему, што се тиче добре управе и духовнога напретка ове епархије. Тјеша ме за тијем поуздање, што имам у свијест пречаснога клира ове епархије, који, проникнут узвишеношћу своје службе и потребом, да се својски и озбиљно ради на њиви Господњој, како би она најбогатији плод донијела, знаће и хтјеће доћи ми на ушет и уредно ми помагати, да најбоље одговорим опћем нашем свештеничком позиву. Тјеша ме најпослије потпуно увјерење што имам у снисходљивост вјернога народа према мени и мојој немоћи. На први глас мог именовања за епископа, потеклоше ми са свију крајева простране ове епархије стотине брвојавних и писмених честитака од свега свештенства, од манастира, од парохијских црквених старатељства, од одбора, који управљају добротворним закладама, од угледнијих грађана свију наших главних мјеста; дичне црквене опћине Задра, мог одадашњег сталног мјеста борављења, и Шибеника, мог родног мјеста, такмише се међу собом, која ће ми свечаније изказати радост своју; високоштована господа

начелници свију наших опћина у име своје и подручног им православног народа, одушевљено поздравите моје именовање и изјавите ми своју љубав и повјерење. Овијем ја сам се осјетио охрабрен, осјетио сам нову снагу за добро дјело; побудила се у мени чврста нада, да ћу, уз милост промисла, при помоћи епископата, при судјеловању клира и при љубави вјернога народа, моћи ипак у довољној мјери надопунити оно, што ми лично, као слабомоћном човјеку, недостаје. Сретан сам уз све ово, што добро познајем високи позив једног епископа, и што сам свијестан дужности, које сам на себе примио; па проникнут том свијешћу, ако и не будем кадар био достигнути савршенства у испуњавању свију тих дужности, свакако ће ми оне свагда пред очима бити, и знаћу бар тежити, да им чим боље и чим потпуније одговорим. С вама ми је, браћо свештеници и љубезна паство моја, вијек вјекovati, с вама дијелити добро и зло, радости и жалости; па оно повјерење, које ми исказасте први дан мог именовања за епископа, будите увјерени, да као што сам га уважио први час, кад ми је очитовано било и на које вам овдје сада јавно моју дубоку захвалност изричем, — да ћу то повјерење кроз сав мој живот знати цијенити и све силе моје улагати, да га и дјелом оправдам. Готов ћу бити, по примјеру вјечнога Доброга Пастира, све да претрпим за добро свију и свакога у повјереној ми епархији и спреман ћу свагда бити, да за то и душу своју положим. Обраћајте се за то к мени увијек са онаквом искреношћу и поуздењем, као што то данас чините, и искреношћу ћу вам се свагда одазивати и све учинити, што се буде тицало опћега добра и напретка цркве наше; чућете од мене свагда добру ријеч, која ће ми, проникнута жарком љубављу, из чистога срца потицати.

Прву такву ријеч да кажем данас, на овај свечани дан, кад је благодат Духа светога на мене сишла, и кад врховном Државном вољом и молитвама светог архијерејскога збора ступам први пут, као законити ваш епископ, у вашу средину.

Вјечни Архиепископ, Господ наш Исус Христос, за вријеме земаљског свога живота, напућујући апостоле своје, како се имају владати, кад ступе у збор, наређује им, да прије свега назову мир, и тада да отпочну рад свој.¹⁾ На-

стојећи да слиједим у свему примјеру Доброга Пастира и апостола његових, називљем и ја вама данас, љубезни моји, мир. Називљем га свима у опће и свакоме посебице, без разлике сталеза, доби и пола; називљем вам га од свега срца и свом душом. Мир је основа среће земаљске; мир углађује пут к небеској срећи. Једна од највећих и најнеопходнијих хришћанских врлина јесте љубљење мира и настојање, да се свагда, свугдје и међу свима мир очува. Исус Христос у својој светој заповиједи на срце нам полаже старање да будемо једнодушни и у миру међу собом; а животом својом показао нам је, да је сам он књаз мира и да је дошао на земљу, да оснује царство мира. Долазак његов међу људе он је хтио да буде баш онда, кад је под царем Аугустом сав свијет у миру био. Рођење његово прате анђели са пјесмом мира: **Слава въ вѣшнихъ Богѹ, и на земли миръ, во чловѣчѣскѹ благоволеніе.**¹⁾ Цркву своју он оснива као царство мира, и препоручује шљедбеницима својима, да непрестано његују мир и љубав међу собом, по чему ће их имати свијет да позна, да су ученици његови.²⁾ Од ученика својих он ништа толико није желио, колико да у љубави и миру буду свагда међу собом;³⁾ а на крају земаљског живота свога истим ученицима његовим заједно са свима, који ће у будућа времена исповиједати име његово, он предаје у наслѣдство онај мир, који је он крвљу својом учврстио на крсту међу Богом и људима.⁴⁾ Вјерни тумач заповиједи Господње, велики апостол народа Павао, поучавајући Ефеске хришћане, а кроз њих и све нас, каже: **Молю васъ азъ юзникъ о Господѣ, достоинно ходити званіа, въ неже званіа высте, со всакимъ смиренномудріемъ и кротостію, съ долготерпѣніемъ, терпѣше другъ друга любовію: тѣлесна блости единеніе духа въ союзиѣ мирѣ.**⁵⁾ — Слиједећи заповиједи овој наше вјере, његујмо, љубазни моји, свим срцем и свима силама нашим међусобни мир; снисходимо у свему један другоме; праштајмо великодушно и хришћански уврједе, што нам неко нанесе, и живимо свагда у међусобној љубави, те ћемо тијем достојни бити имена хришћанског, којим се дичимо, и благослов ће божји бдити над нама и над сваким нашим подузењем.

¹⁾ Лук. 2, 14.

²⁾ Јов. 13, 35.

³⁾ Еф. 2, 17.

⁴⁾ Еф. 2, 34.

⁵⁾ Еф. 4, 1—3.

У свези са међусобним миром и у тијесној зависности од њега стоји друга хришћанска врлина — слога. Колико је узвишена и колико је Богу угодна ова врлина, и како никада није доста препоручивати је свагда и свугдје, а поглавито међу нама, при вјерском и народном положају нашем у овој покрајини, — о овоме ја мислим да би чак сувишно било и спомињати. Међусобну слогу ми морамо да чувамо, колико с тога, што нам вјера наша то налаже, толико исто, што ћемо кроз слогу постати јаки, те уједињеним силама лакше постигнути оно, што нам по закону и правници припада, а што би нам иначе, разједињенима, тешко било добити. Сложној браћи обећава Бог свој благослов овога и онога вијека: **Се што добро, ми што красно, но еке жити брати крвни; ксметъ бо Господъ обѣца животъ вечный.**¹⁾ Исус Христос не престаје кроз сав свој земаљски живот препоручивати ученицима својима слогу и међусобну љубав, јер, каже им: **о семъ разумиють вси, яко пон ученицы есте, аще любовь имате междѹ собою.**²⁾ Високо уздижући ову хришћанску врлину и приказујући зло, које од неслоге потиче, споменути апостол пише Коринтеким хришћанима: **Молю вы, братіе, именемъ Господа нашего Исуса Христа, да тожде глаголете вси, и да не будѹтъ въ васъ распри, да будете же утверждени въ тоже разуміеніи и въ тоже мысли.**³⁾ Први хришћани, којима је само заједничком љубављу и слогом могуће било одржати се између сваковрсних непријатеља хришћанских, који су свима средствима настојали да сатру и само име хришћанско, ти први хришћани главно што су настојали при таквом положају своме било је, да чувају једнодушност и слогу међу собом.⁴⁾ Слога чини браћу јаком и чврстом противу сваког спољног нартаја. И мала снага, кад је уједињена и учвршћена унутрашњим споразумом појединаца, те кад су сви сложни међу собом, и мала снага, велим, постаје моћном да савлада и највеће потешкоће. Погледајте непријатеља шта ради, кад хоће да сатре неку заједничку снагу. Он се стара најприје да разједини сложну браћу, да посије раздор међу њима; и кад је то постигао, он је тада сигуран за успјех. Па треба ли још, послије овога, да размишљамо о потреби слоге међу нама, поглавито пак кад се

сјетимо свију оних жалосних пошљедица, које је неслога повела за собом у неколико историјских прилика нашега народа?

Истакнуте сада двије хришћанске врлине — мир и слога, имају један извор, из кога потичу, на име — љубав. Љубав је прва и главна заповијед хришћанске вјере. **Возлюбивши Господа Бога твоего всемъ сердцемъ твоимъ, и всею душею твоею, и всею мыслию твоею. Сіа есть первая и большая заповѣдь. Вторая же подобна ей: возлюбивши искреннаго твоего яко самъ себе.** — заповиједа основатељ цркве, Господ наш Исус Христос;¹⁾ а поучавајући ученике своје каже им: **заповѣдь новую даю вамъ да любите другъ друга: якоже возлюбихъ вы, да и вы любите себе.**²⁾ Љубав к Богу условљена је љубављу к ближњима нашим. Без ове пошљедње није могуће угодити Богу, јер, каже апостол: **аще кто речеть, яко люблю Бога, а брата своего некаждитъ, ложъ есть: ибо не любяи брата своего, егоже видѣ, Бога, егоже не видѣ, како можетъ любить?**³⁾ Па каква треба да је љубав, коју ми морамо гојити према ближњима нашим а да угодимо Богу и да достојни будемо имена хришћанскога? **Любы, одговара апостол Павао, долготерпѣтъ, милосердствуетъ: любы не завидитъ: любы не превозносѣтса, не гордитса, не безчинствуетъ, не ищетъ своихъ си, не раздражаетса, не мыслитъ зла, не радуется о неправдѣ радуется же о истинѣ: вса любитъ, всему вѣрѣ смелетъ, вса чюваетъ, вса терпитъ,** — а то ерпски значи: „Љубав дуго трпи, има милосрђе према свему; љубав не завиди; љубав се не велича, не горди се, не мисли о злу, не радује се неправди, а радује се истини; све љуби, све вјерује, свему се нада, све трпи.“⁴⁾ Потпуно је жива ова слика, коју нам апостол даје о каквоћама хришћанске љубави, — и ја не би знао каквим би је другим ријечима могао јасније приказати. Опћи је извод тај, да љубав мора бити права и истинита, а да буде **союзъ совершенства.**⁵⁾ Бива пак таквом љубав, ако је она света у основи својој и света у пољедицама. Она је света у основи, кад ми љубимо новјека искрено и од срца, јер је он божје створење, јер је створен, по обличју божјему, јер је искупљен крвљу Спаситеља свијета и јер у свакоме човјеку ми морамо да видимо равнога себи, коме не смијемо

¹⁾ Мат. 22. 37—39.

²⁾ Јов. 13, 35.

³⁾ I. Кор. 1, 10.

⁴⁾ Дјел. ап. 2, 46. 4, 32.

¹⁾ Мат. 22. 37—39.

²⁾ Јов. 13, 34.

³⁾ I. Јов. 4, 20.

⁴⁾ I. Кор. 13, 4—7.

⁵⁾ Кол. 3, 14.

да учинимо ништа таквога, чега не би жељели да други нама учини. Не ће према томе бити света у основи она љубав, коју ми показујемо насипрам неких ради земаљских каквих разлога, што нам је можда неко учинио какво добро, или рачунамо да ће нам учинити; кад љубимо некога док је на власти и богатству; а сутра му окренемо леђа, јер није више на власти, или је осипромашио, или је пао у какву невољу. Биће света по пошљедицама својима љубав, кад са исказима љубави у ријечи буду скопчана и дјела. **Чадца моа, каже апостол Јован, не мислимо словомъ ниже изыкомъ, но деломъ, и истинноу: и о семъ разумеемъ, ако отъ истиннмъ есмь.**¹⁾ У помагању сиротињи, у похађању болесника, у жртвовању на корист сиротне и напуштене дјеце, у старању о њиховом добром васпитању, у прилагању на добротворне сврхе и у сличним побожним дјелима показује се права хришћанска љубав к ближњему, јер је плодотворна и света по пошљедицама. Овакву љубав ми смо дужни као хришћани да гојимо и да је свагда показујемо. Овакву ћу вам љубав, љубазни моји, ја непрестано проповиједати, а настојаћу свима средствима и да дјелом оправдам моју проповијед о љубави и да вам, колико више узмогнем, будем примјер у томе.

Чувајући и хранећи узајамну, искрену и братску љубав, ми смо тијем добили чврсту основу за међусобни наш мир, добили смо јамство, да ће и слога међу нама владати и трајном бити. Па колико нам треба да гајимо ове врлине као хришћани и ради оне наше добробити, толико исто ми се морамо старати да их чувамо и да се у њима учвршћујемо и ради личности наше вјереке и народне.

Ми исповједамо вјеру православну, — а то је она вјера, коју апостоли Христови проповиједаше, којој нас учи символ никео-цариградски, коју утврдише седам светих васељенских сабора и која је данас онако исто чиста и неповријеђена, као што је била у прве дане хришћанства. Она је онај свети аманет, који је сам Христос предао апостолима, а ови својим наслѣдницима и до данашњег дана. Као такву ми смо дужни ту свету вјеру чувати као нашу највишу светињу, дужни смо је непрестано његовати у срцима нашим и наших синова, тврдо убјеђени, да ће нас она, уз добра дјела наша, повести к вјечном спасењу. — Чуварем те свете вјере

јест православна црква, која је „**единл, свята, соборна и апостолска.**“⁴¹⁾ Она је она света не-вјеста Христова, с којом је он обећао, да ће бити до краја вијекова Она је онај стуб истине, који не може никад клонути. Она је оно царство благодати, које паклена врата не ће никада надвладати. Љубимо, љубазни моји, свим срцем нашим нашу свету православну цркву; будимо јој свом душом одани; будимо готови за њу положити и живот свој, — па вјерујући у божанску установу њену, у њену непогрјешивост, надајмо се са пуним поуздањем, да ћемо се удостојити божјег благослова, како у овоме, тако и у будућем вијеку.

Поред цркве православне, које имамо срећу бити синови, чувајмо, љубазни моји, и оно што саставља наше обиљежје међу другим народима, што саставља наш народни значај, — чувајмо нашу еписку народност. Народност је наша славна по историји својој, славна је по данашњем њеном значају у свијету, а славна је и као чувар и носилац најплеменитијих грађанских врлина. Историја вам је њена позната, — па из примјера прошлости научимо се љубити своју народност, бити јој свим бићем нашим привржени и бити готови све да претрпимо на свијету радије, него ли да јој изневјеримо.

Ако ми будемо чували и његовали као што треба нашу еписку народност, ми ћемо тијем заједно сачувати и приврженост нашу и нашу љубав к православној цркви. Српска је народност везана тијесном везом са православном црквом. Са православљем почиње хришћански значај наших славних предака; православна им је црква била ослон, кад су највећа и најславнија дјела чинили; она им је народност сачувала у оним тешким часовима наше прошлости, кад је варвар хтио да нас уништи, кад је изгледало, да Србина не ће више бити на свијету. Наши стари ово су добро разумијевали, те од туда оно настојање њихово, да се свагда старају о једној ради друге, о цркви ради народности и о народности ради цркве. Благодарећи епискоме свештенству народност се наца могла очувати; благодарећи њему ми можемо данас да се дичимо нашим именом, нашем историјом, нашим народним особинама. Примјера нам доста наша историја пружа о страдањима епискога свештеника за свој народ, а није мање примјера о борби, коју су наши

¹⁾ I. Јов. 3, 18, 19.

⁴¹⁾ 9. чл. Символа вјере.

славни претци у разним тешким приликама са највећим самопрегорењем издржали са душманима ради очувања своје вјере и своје народности. Данас, буди Богу хвала, таквих прилика већ нема, нити се ми имамо да боримо за очување наше вјере и наше народности са онаким противничким силама, с каквима су наши стари имали да се боре. Под закриљем основних државних закона у нашој монархији, ми можемо јавно и слободно његовати наше вјереке и народне особине, и имамо право на државну заштиту противу свакога насиља, које би се ма с које стране јавило. При таквом нашем данашњем положају, на нас лежи двострука дужност да будемо одани нашој цркви и народности нашој, и да удвојеном снагом од наших отаца радимо и настојимо о напретку онога, што саставља наш понос и наш значај пред другима. Ову нашу оданост према цркви нашој показујемо данас тијем, ако будемо ујерно похађали свете храмове, ако се будемо старали о украсима црквенима, ако будемо настојали, да нам чим сјајније буде богослужење и чим боље обезбјеђено свештенство. Показујемо љубав нашу према нашој народности, ако будемо настојали, да се народни обичаји свугдје чувају, да се српска књига свугдје шири, да се српски језик свугдје његује; ако будемо оснивали закладе за васпитање српских младића у средњим и вишим школама; ако се будемо старали о издржавању и напредовању закладних српских школа за дјецу нашу; ако будемо пружали помоћ младићима, који ће бити учитељи у српским мјестима, — једном ријечју, ако будемо дјелом засвједочавали ону љубав, коју ријечима изказујемо, да гојимо према својој народности. Овијем ћемо не само одати достојну пошту нашим славним претцима, учврстићемо пред свијетом наш значај у садашњости и зајамчићемо срећнију будућност нашим потомцима, него ћемо узбудити према себи и поштовање других, који, видећи нашу оданост к вјерским и народним особинама нашим, мораће нас више цијенити и уважавати, те се односити к нама, као народу од значаја.

Истакнувши вјерски и народни значај наш, ја сам тијем већ истакао и прве дужности, које према томе значају имамо да извршимо; дужности свете и непромјенљиве, које су на нас Богом и природом наложене, и које кад не би

извршивали, гријешили би противу самога Бога и противу природе. Поред тих дужности, вјера нам наша налаже и друге разне дужности јавнога значаја, од којих двије ја хоћу да данас напоменем, кад први пут ступам у заједнички духовни живот с вама.

Између тих дужности прва је она, која нас везује према држави. Држава је наша једна од најнапреднијих, јер се у њој његује све оно, што се у опће тиче грађанске добробити свију, и јер поданици њени уживају све оне благодети, које слобода може да даде грађанима. Већ као таквој, ми смо дужни вјерно одани бити нашој држави и свима силама нашим настојати о добру и срећи њезиној; али као православни, ми имамо и посебан разлог гојити искрену љубав према њој. Не чинећи упоређења, како стоји православна црква у другим државама, ми имамо задовољство што можемо казати, да у нашој држави ми уживамо онакву слободу у исповједању наше вјере и онаку равноправност уредо са другим вјероисповијестима, о каквој су наши претци тек жељу могли да имају. Чињеница, да у нашој држави нема „владајуће вјере,“ има велики значај за нас православне, кад се сјетимо, какав је некада био положај наше цркве у овим предјелима. Ова чињеница тијем већи за нас значај има, кад нам је основним државним законом зајамчено право, „да јавно и заједнички можемо исповиједати своју вјеру, самостално уређивати и управљати своје унутрашње послове, посједовати и уживати своје заводе, закладе, имовину и све, што је намјењено богослужењу, настави и добротинству.“¹⁾ При томе, при сиромашном имовинском стању наше цркве у овој епархији, о државном се трошку у њој издржава средишња епархијска управа, издржава се завод за васпитање свештеничког нараштаја, подижу се цркве, зидају се куће за парохјско свештенство и потпомаже се свештенство за душе-старатељску службу своју. Ако уз ово узмемо још у обзир, да подлежи казни по закону свака уврједа, коју неко нанесе православној цркви, ми ћемо лако разумјети, каквом приврженошћу и коликом љубављу морамо бити одани нашој држави.

Са таквим одношајем нашим к држави неразлучно је везана љубав и поданичка вјерност наша према освећеној особи Његовог Величан-

¹⁾ 15. чл. основн. државн. закона 21. дец. 1867.

ства, нашег најмилостивнијега Цара и Краља Франца Јосифа I. Заповјед је наше свете вјере, да будемо покорни владоцу и да га поштујемо. **Бога контеса, цара чтите, ако есть кола божиа,** каже нам новозавјетно св. писмо.¹⁾ Али да и нема те тако изричне заповиједи, ми православни би дужни били штovati и љубити данашњега нашега Цара и Господара због његовог брижнога старања о добру и напретку наше цркве. До времена, кад ће ступити на пријесто наш данашњи Цар, црква је наша у овим крајевима била тек само трпљена. Прве године његове владавине већ јој се признаје у основи слобода и равноправност са другим вјероисповијестима у држави;²⁾ и та слобода и равноправност њена све се више и више проширује, док најпослије она не достизава данашњи свој положај потпуне слободе и једнакости са свима осталима, признатима у држави, вјероисповијестима. Ово је установљено и утврђено данас основним државним законом. Али и осим тога, ми имамо разлога бити обвезанг захвалношћу према нашем свијетлом Владоцу, што он и лично у свакој прилици чинима показује своју наклоност према православној цркви и према служитељима њеним.

Ове двије дужности наше према држави и према владоцу ја сам сматрао за дужност своју да напоменем данас, кад сам постао духовним поглавицом ове епархије. Хоћу још да споменем о једној прилици, која је од великога значаја за наш јавни живот. У нашој Далмацији ми православни налазимо се у непрестаном саобраћају са иновјерним нашим суграђанима, с којима нас везује мноштво разних заједничких интереса. Па какав мора да је одношај наш према њима? Као што је тачна и опредјељена у свему наука наше цркве, тако је она опредјељена и у одговору на ово питање. Ја сам већ споменуо, а сада опет понављам, да између темељних хришћанских врлина прва је љубав, коју нам јеванђеље заповиједа, да гојимо како према Богу, тако и према свима ближњима нашим. Хришћанска наука не чини разлике између тих ближњих наших, као да би неке ми имали да љубимо више, а неке мање. Сви су људи равни пред Богом, свима је он опћи отац, те сви су дакле браћа међу собом. Па кад нас јеванђеље тако учи, било би с наше стране хтјети поступати

противу јеванђеља, кад би ми неке љубили с тога, што једнако мисле и вјерују као ми, а друге пак мрзили с разлога, што друкчије мисле и вјерују од нас. Плод је хришћанске љубави и вјерска сношљивост, па као што смо дужни љубити све људе без обзира на њихов друштвени положај, тако смо исто дужни бити сношљиви према свима и у вјерском одношају. Исповиједајмо ми нашу православну вјеру јавно и отворено, будимо јој свом душом и свим срцем нашим одани, казујмо истину наше вјере свакоме, ко хоће да је чује, али силом и недопуштеним средствима не намећимо је никоме, него будимо према иновјерцима онако сношљиви, као што то желимо и имамо права тражити, да буду они сношљиви према нама. Љубав прашта, па тако и сношљивост. Несношљивост с једне стране изазива несношљивост с друге, изазива међусобну мржњу, а на штету хришћанства, на зло човјечанства. Његујући вјерску сношљивост, ми смо се тијем сачували и од онога зла, које руши у основи друштвени мир, сачували смо се од прозелитизма вјерског, који је осудио у своје вријеме велики апостол народа, и који већ с тога, што не разбира средства, којима ће до своје цијељи доћи, противан је јеванђељу. Клонимо се браћо свега тога, па чврсти и непомични у нашој светој вјери, имајмо поуздања у божји промисао, који ће упоравити свима људима према вјечноме нацрту своме.

И овијем, љубазни моји, ја хоћу да завршим прву моју ову ријеч с вама. Много имам још да вам говорим,¹⁾ те ћу вам за то често управљати моју ријеч, јер је заповијед Господња веома широка,²⁾ — а сада, припомињући оно, што сам у почетку овог мог говора казао, обраћам се свима и свакоме са топлом молбом за усрдну и братску помоћ у предстојећем мом трудном архипастирском раду. Обраћам се најприје са таквом молбом пречасноме клиру ове епархије. Ја сам признао своју немоћ и своју слабост, а признајем је ево и исповиједам још један пут. Будите ми, браћо свештеници, једног и другог чина, искрени и добри другови; подпомажите ме својим добрим савјетима, својим искуством, а по највише својим радом. Ма колико настојао ја сам, и трудио се о доброј управи, ипак би мало могао успјети без вас, без ваше

¹⁾ I Петр. 2, 15, 17.

²⁾ Царски патенат 4. Марта 1849.

¹⁾ Јов. 16, 12.

²⁾ Пс. 118.

Удјелатне помоћи; а ту ћете ми помоћ ви најбоље пружити, ако будете ревносно вршили дужности, које сте на себе примили, ако будете настојали, да чим боље и чим потпуније одговорите светом позиву своме, те дакле сав живот свој будете посветили црквеној служби и народној просвјети, и клонили се у опће учествовања у политичким питањима, а у приликама, кад по грађанској дужности будете морали учествовати на јавни живот, да настојите утишавати страсти, и да мир и братску љубав проповиједате, једном ријечју, ако се будете старали, да радом и животом својим послужите за примјер и углед вјерноме народу. Тијем ћете ми највећу помоћ пружити и највише олакшати труд мој тешки у управи ове епархије, у којој много и много има да се ради. Без договора с вама и не чувши ваше мишљење, ја не ћу хтјети никакав важнији посао да предузимам, нити шта одлучнијега да изводим. Можда ћу кадгођ приморан бити да употребим архијерејску власт и каноничку строгост, да се каквом злу на пут стане и да се нешто на боље упорави; па и то ћу гледати, с вама у договору да чиним и пошто чујем од вас, да се у даноше случају мора строгост закона да употреби. Често ћу к вама долазити, а често ћу вас и к себи дозивати, да чујем вашу братску ријеч, за заједнички вијећамо о црквеним потребама, те да договорно утврђујемо што нам треба радити за опће добро и напредак цркве. Узајамним повјерењем и сложним нашим радом све ће се на добро упоравити и благослов ће божији, увјерен сам, бдити над овом епархијом.

Обраћам се и к вама, Богом дарована ми драга паство моја, молећи тако исто за помоћ у трудној мојој архипастирској служби. Бринути ми се је, да нам црквена имовина добро управљана буде, да нам добротворне закладе буду напредне и да цијељи својој одговарају, да нам се школе множе и да добро буду похађане. У свему томе и другом сличноме позвани сте по праву и ви, љубазни моји, да учествујете и да просвјећену вашу дјелатност улажете. Па настојте, по примјеру наших славних предака, да ревносно и од срца то радите, те ћете тијем послужити Богу, послужите светој цркви, послужите народној просвјети; а мени ћете тијем пружити велику помоћ, да достојно и у томе одговорим моме позиву, а на славу православне вјере и на процвјетање наше српске народности.

У пуној нади, да ћете сви хтјети к срцу примити ову усрдну моју молбу, коју сам вам сада управо, на закључку хоћу да извршим једну од најпријатнијих првоесвештеничких мојих дужности, која ће бити излив моје жарке љубави према вама и моје искрене вам оданости. У топлој молитви за вас пружио сам сада жртву вјечноме Богу, па хоћу сада да призовем благослов његов на све вас скупа и на свакога посебно.

Нека благослов свемогућег Бога буде на вас родитеље, оце и мајке, да вам дјеца ваша буду свагда здрава, да вам буду добра и послушна, у учењу напредна, у побожности и родољубљу примјерна, у сваком људству угледна, да у њима утјеху своју нађете и да вам буду дика и потпора у старости.

Нека благослов свемогућег Бога буде на вас, који вршите разне јавне службе, да у страху божјем све радите, да право управљате повјереним вам пословима, те да постигнете хвалу и признање, како од претпостављених вам власти, тако и од браће своје и од народа.

Нека благослов свемогућег Бога буде на вас, који се трговином бавите, да се свако добро подужеће ваше успјехом увјенча, да вам радња сретна буде, да божја рука њом управља, те добитак да вам обилат буде, како би могли тада лако притећи у помоћ и цркви светој и посветити своју пажњу на народне добротворне установе.

Нека благослов свемогућег Бога буде на вас, који се земљорадњом бавите, да вам поља буду плодородна и свака радња ваша напредна, то да узмогнете располагати богатим средствима и на корист цркве и на корист школе и свега осталог, што је добро и племенито.

Нека благослов свемогућег Бога буде на вас, учитеље и учитељице. Ваш је посао између најплеменитијих, ваша задаћа између најсветијих, али и ваш труд међу најтежима; па дао вам Бог, да се посао ваш увјенча најбољим успјехом, да задаћу вашу најсјајније извршите, а труд ваш да вам буде награђен захвалношћу родитеља повјерене вам младежи, захвалношћу народа, коме ћете спремити честите раденике, захвалношћу цркве, којој, као вјерни синови, пружите добре снаге за будуће достојне служитеље њене.

Нека благослов свемогућег Бога буде на све вас, ученике и ученице. Свет је позив ваш, јер је ваша будућност, јер ћемо ми старији оставити вама у аманет све оно, што је за нас данас

најсветије. На вама ће остати, да се старате о напретку цркве свете, да сачувате наше народне обичаје, нашу књижевност, наш језик, и да то предате будућим нараштајима онако неповријеђеним, као што ћете то од нас примити. Па молитвама првог просвјетитеља нашег, светитеља Саве епископа, дао вам милостиви Бог моћ, да свагда свјесни будете своје задаће, просвјетлио ум ваш чистом истином, облагородио срце ваше свим што је најплеменитије и уздржао у вама свагда чврсту вољу и постојанство у науци, како би достојно и потпуно могли одговорити позиву вашем.

Нека је најпослије благослов свемогућега Бога на све оне, који су одеутни, а који су мили и други ерцу нашем, на све путнике по суху и на мору, и на све оне, који су у јединству духа и хришћанске љубави с нама, — а вама свима присутнима кажем са светом црквом: **БЛАГОДАТЬ ГОСПОДА НАШЕГО ИСУСА ХРИСТА, И ЛЮБА БОГА И ОЦА, И ПРИЧАСТІЕ СВАТАГО ДУХА БУДИ СО ВСЕМИ ВАМИ. АМИНЬ.**

У Бечу, 16. септ. 1890., дан мог посвећења.

НИКОДИМ
епископ.

Свештеници и учитељи као наставници пољопривреде.*)

Пише **В. Ђ.**

(Наставак.)

Није потребно да поново истичемо важност унапређења пољопривреде у опште, јер смо то већ у току овога чланка довољно разјаснили. Навели смо разлоге, који су за уважане пољопривредне наставе у основне школе. Истакли смо, да око унапређења пољопривреде ваља сви да настојимо па разумије се и свештеници. Свештенство треба поред свог узвишеног задатка, што је нашљедило од нашег Спаситеља, да прими на себе и племениту задаћу, којој је циљ да поучи човјека, како ће поштеним радом и трудом заслужити хљеб насушни и бити у стању да под овијем зачета тешким околностима живи од поштене зараде, без да пожели ишта туђе.

Христос Спаситељ да избави свијет од неваљалства, у које је загрезао, настојао је, као што нам и његов рад показује да искорјенује из народа све што је зло, осуђивао је сваки поступак, који би могао уродити рђавим плодом и поучавао је народ не само богобојазливости, моралу, љубави ближњега и т. д. већ свачему што је ишло у прилог тијем и осталим врлинама. Његов рад није био ограничен већ свестран, а за то је било потребно свестрано знање и дубоко познавање тадашњих прилика, као што то бијаше случај код њега. Па као такав је наш Спаситељ не само ријечју већ и добрим примјером предњачио те је ушљед тога зачета његова наука морала освојити свијет. Па зар наши свештеници као последоватељи његови и његовијех ученика нијесу позвани да, познавајући данашње окол-

ности, не само поучавају народ хришћанској науци већ свему, што би било у стању да му олакша испуњавање хришћанске дужности, зар нијесу позвани да се, узевши данашње прилике у обзир, не ограниче само на излагање злијех пошљедица пијанства, лијености, крађе, мржње ближњега и осталијех порока, већ и на то да поуче народ шта и како да ради, па да и не дође до злијех мисли а камо ли да зла чини? Сумњамо да ће ико рећи да није.

Борба за живот је у данашње доба врло тешка, ко није у стању да је издржи, тај пропада, па или постаје туђ слуга или се лаћа свијех срестава да се само одржи, ма се иста противила и земаљским законима и хришћанској науци, та нужда и закон мијења. Ни једно ни друго није добро па ако овлада једнијем народом тога брзо нестаје са лица земље. Та борба се сада даде извојевати једино бољим радом и већим трудом, ушљед чега не емијемо у томе ни најмање заостати за напреднијим народима ако желимо себи добра, па ушљед тога настојмо да их стигнемо, како би се могли међу њима одржати. Ко ће да поучи наш неуки народ бољем раду, ко да га ободре на већи труд? Без сумње је то дужност сваког пријатеља народа а највише нашег сваштенства, које има највећи утицај у народу, па које ће ушљед тога моћи у том правцу најусијешније и радити. Немој дакле драги брате свештениче одбијати од себе ову племениту дужност, кад ти је Бог дао ту срећу, да код

*) Види 12 свеску овог листа од прошле 1890. год.

народа уживаш велико повјерење. Употријеби ту прилику те уложи сву своју, снагу на то да своју паству учврстиш у народности и вејри, и поучиш свачему што би му могло олакшати живот и борбу за опстанак.

На унапређењу пољопривједе а тијем и материјалног стања нашег народа, ваља наше свештенство да настоји већ и самог себе ради. Да је тако одобриће нам сваки кад га подејетимо на ту околност да га за његов рад сам народ плаћа и издржава, а плаћа га онако како може. Неко новцем, неко житом, неко сијеном, неко мрсом и т. д. неко богме ни чим, јер скоро нема ни сам од чега да живи. Не плаћа га дакле сваки подједнако, већ по свом стању и могућности. Исто су тако разни приходи и појединијех свештеника према томе да ли су им парохијани газде или сиромашн. Да народ свог свештеника плаћа било је до сад а из неких разлога, које не наваљамо, јер не засијеца у обим овог чланка, треба увијек и да буде. Па кад је тако, зар онда не захтијева и интерес самог свештеника, да настоји, да му парохијани материјално напредују? Тај материјални напредак пак постичи ће се код нашег сељака, као што већ више пута споменуемо, једино на тај начин ако га поучимо бољем раду и вредноћи. Свештеник дакле, који живи од народа мора њега и самог себе ради примити на се дужност и учитеља пољопривреде, те упућивати народ у оном начину привређивања, којим ће под садашњим околностима бити могуће, да му се поправи материјално стање.

Узмемо ли још у обзир да су приходи нашег свештенства, бар у већини случајева, ушљед слабог материјалног стања нашег народа доста малени, тада се не смијемо чудити томе, што се многи наши свештеници сем своје свештеничке дужности занимају и којим другим радом. Они то морају чинити ради осигурања свога и своје породице. Већина наших свештеника занима се у тијем приликама као и њихови парохијани пољопривредом али истим примитивним начином као и ови потоњи. Како би јадно овај живот проводили многи наши свештеници тек онда,

кад им не би било те споредне мал' да не речемо главне заслуге. Сасма је оправдан њихов поступак у том погледу а племенитијег занимања поред свог узвишеног свештеничког позива запста није могао сеоски свештеник ни одабрати него ли пољопривреду. Ни једно му друга занимање не пружа толико доказа о величини славе Божије, ни једно му не открива тако љепоте красне божије природе, ни једно занимање не доводи човјека тако често до тога, да Бога спомине да му се моли и сво своје уздање полаже у његову свемогућност и милост, ни код једног занимање нема оне међусобне сношљивости између људи као у пољопривредника, који не само да један другом не злобе и не завиде, већ се искуетвом међу собом испомажу, савјетују и у раду поучавају. Код другијех занимања траже се патенти и посебне привилегије на нове проналаске, код пољопривредника тога нема. Је ли који пронашао успјешнији начин рада одмах тежи да то и други не само сазнаду већ да науче и тако да раде. Па кад узмемо на ум, колико нам вриједна мала челица сем користи пружа поуке и лијепијех примјера како се удруженом снагом много постигне, како међусобна слога, поштовање старијег, ваљана подјела рада и вредноћа кућу пуни и богати, тада запста морамо са задовољством одобрити избор нашијех свештеника у погледу споредног занимања. Једино што нам се не свиђа то је, да се и наши свештеници при том раду владају као и сељаци по оној старој „плете kotaц ка' и отац“. Но тијем начином рада као што већ рекосмо не можемо данас успјети. Истина данашњи наши свештеници нијесу као ни сељаци имали прилике да се науче напреднијем пољопривредном раду, но ипак свештеници знају читати па треба бар читањем стручнијех пољопривреднијех књига и чланака да се колико могуће користе и у пракси поуке извађају. Тијем би користили и себи а уједно примјером показали својим парохијанима да се бољим радом постиже и бољи успјех. Њихове усмене поуке биле би у том случају од много већег уцљива и рађе би наше одзива и послушности у народу.

(Наставиће се.)

Ријеч,

коју је говорио у новој српској цркви прота и професор рељевске богословије **Томо Алагић** по опијелу проте и конзисторијалног савјетника **Стевана Прокопића**.

Тужни зборе!

Судба наша на овом свијету доноси, некад да се радујемо, а некад да плачемо; па за то и нема у животу нашем на земљи, ни плача, који не усише, ни радости, која се не прекида. — Тужни глас звона огласио нам је јуче плач над једнијем новијем гробом. Пред нама су још за који часак хладни тјелесни остаци, премилог и незаборављеног оца и супруга, љубезног брата, друга и пријатеља, проте и конзисторијалног савјетника *Стевана Прокопића*; али је његова племенита и добра душа прешла од смрти у живот, који краја нема, из плача у вјечну радост.

Плач и вапај његове троје сирочади, топле сузе његовијех пријатеља и поштоватеља свједоче, да се је под ударцем грозне и неумитне смрти угасио живот пун супрушке доброте, пун очинске бриге и љубави, пун жара за своју свету православу цркву и за свој дични српски народ. Сад је све легло е' покојником у хладни гроб, остао је само спомен имена и живота његова, који ће се по својијем врлинама вјечно блистати над гробом његовијем. Коло живота српског борца и свештеника *Стеве Прокопића* кретало се по врлетном путу, гониле су га разне прилике мјеста и времена, у коме је покојник живио.

Прота и конзисторијални савјетник *Стеван Прокопић*, — кога ми оплакујемо, и коме ми данас спремамо пошљедњу духовну брашненицу, — рођен је 11. јула 1856. године у селу Тимару код Бањелуке, од родитеља Николе Прокопића и Стоје рођ. Стевић, тежака. Његов отац, који је науку и слободу много цијенио, дао га је, кад је навршио 8 година, да учи. Основну школу учио је у Бањојлуци и Приједору; за тијем је ступио у бањалучку богословију шк. год. 1869/70. У почетку друге школске године умрије му мати, те пошто сврши II. разред богословије, одважи се са још некијем друговима, да продужи богословску школу у Биограду, камо је стишао 1871; ал' га тамо не послужи срећа, јер нити би примљен у богословију, нити доби какве потпоре. Другови му се разиђоше, неки у Нови Сад, неки у Пакрац, неки се вратили у домовину; а он саставши се са др. Миланом Јовановићем, пође шњиме у Нови Сад, те буде уписан у тамошњу

српску гимназију. По свршетку I. разреда год. 1872. врати се кући, те због слабог здравља не смјеше даље да се напреже, и видећи, како је тешко сиромашу изучити све школе редом, ријешити се да доврши и III. разред богословије у Бањојлуци. Те шк. год. 1872/3. умрије му и отац, а он, пошто сврши богословију, потражи мјесто да учитељује; ал узалуд, нешто стога, што бијаше одвише млад, а нешто стога, што се тада већ спремаху бурна времена за српски народ, који је покојник љубио нада све благо овога свијета.

Године 1874. буде на препоруку искушаног родољуба, трговца градишкога Васе Видовића, изабран за учитеља у тамошњој српској основној школи. Ту је учитељовао само годину дана. У томе букне устанак 1875., и он пребјегне у Славонију, гдје се задржи до августа 1876., најприје као помагач при подизању устанка, за тијем као члан усташког одбора мотајичкога, и на пошљетку као учитељ босанске дјеце у Окучанима, у II. школи, коју тада основаше за *српску* дјецу, познате српске добротворке, енглеске госпође Мис Ирби и Џонстон. Тога мјесеца напусти учитељовање, те у млађаном одушевљењу за слободом своје браће и за побједом њиховом над непријатељем, крене у Србију и ступи у добровољце, гдје је истрајао до свршетка првог српско-турског рата, борећи се са свакојаким невољама. Овдје је имао пок. *Стева* да издржи осим физичке борбе и још једну умну борбу са неким називи Србима, који су по своме умноме сиромаштву и напојени духом стране политике, покушали били, да у једном меморандуму оставе вјечиту љагу на својој српској браћи. Покојни је *Стево* као члан нарочитог одбора умно да отклони и сријечи тај меморандум. Иза тога се бавио неко вријеме у Биограду, па у манастиру Шишовцу у Фрушкој Гори, а за овијем се опет врати у Славонију међу пријатеље и познанике. Пошто је год. 1877. слушао учитељски курс у Пакрацу, буде опет постављен од поменутих племенитих госпођа, за учитеља босанске дјеце у Новој Градишци. Кад престаше ове школе у Славонији, априла 1878. поменуте српске добротворке познавши у *Стеви* тврд карактер и вриједна раденика и васпитача, премјесте га у Далмацију,

гдје је учитељавао, најприје у Полачи, за тијем у Плавну све до год. 1879. Те године врати се у Градишку за учитеља, и ту га изабере општина у јуну 1880. за пароха, те оженивши се са Милком рођ. Поповић из Уљме, крене у Сарајево ради рукоположења. Ту буде 31. октобра 1880. рукоположен за ђакона, а 1. новембра исте године за свештеника, од сад већ блаженопочившег митрополита Антима. У Градишкој је по томе служио и као свештеник и као учитељ; а по посвећењу Саве Косановића за митрополита, као надзиратељ градишкога протопрезвитерата. Кад је ушљед превишег ријешења од 17. октобра 1882. установљена српско-православна митрополитска конзисторија у Сарајеву, тада је он на предлог Високопреосвештеног митрополита, господина Саве, изабран и потврђен за редовног конзисторијалног члана, и у томе је својству остао све до своје смрти. Поред конзисторијалне службе предавао је прве године неке предмете у ново основаној богословији, па је тамо и економијом управљао. Године 1888. произвео га је садашњи наш Високопреосвештени митрополит госп. Ђорђе Николајевић за протопрезвитера, цијенећи његову прошлост, његов примјерни свештенички живот, његов озбиљни и промишљени рад око бољитка у црквеном и народном животу.

Тако је текао живот покојников; текао је патњом и чемером! Кад је требао највишу његу да ужива, морао је да издржи најтеже ударце своје судбине; они су му и нацијели немилу болест, која му већ толико година подгриза корјен живота, и која га је ево раставила са душом и са овим бијелијем свијетом, при свем том, што је покојник умјерено живио, у породици задовољан био, а од стране своје честите супруге Милке,

кроз толико година таку његу уживао, каква се у данашњем свијету и вијеку не може свагдје наћи.

Ах, грозна смрти, ти најжешћи злотворе рода човјечјег! Што укиде живот човјеку, који је истом прешао половину људскога вијека? Што одузе оној нејачи брижљива чувара и хранитеља, вриједна и милостива оца? Што угуши срце, које је тако јако куцало за свој мили род? Што покоси човјека, који није никога увриједио, никога саблазнио? Што затвори за навијек уста проповједнику слоге, мира и љубави међу браћом?

Тужни зборе! Још који часак, па ћемо се за увијек растати са покојником; њега ћемо до мало још предати хладноме гробу, његовом вјечитом боравку; њему ћемо пошљедњу почаст да укажемо; ал' му се још нијесмо тијем свестрано одужили. Иза покојнога *Стеве* остаје његова тужна супруга са троје сирочади, троје небригнуте дјеце: Олгом, Светозаром и Јованом, који са уздахом и сузним очима погледају на оне, који су у власти и положају, на свако добро и милостиво срце. Потребан је овако младој породици и морални закон, морална утјеха у данашњем бурном и промјенљивом друштвеном животу. Недајмо мјеста изреци овог старог класичког пјесника: *док си срећан, много ћеш бројати пријатеља, а кад ти настану тамна времена, сам ћеш бити.*

Теби, мили покојниче, пошљедњу нашу жељу сад казујемо: *Лака ти црна земља, вјерна ти усповена!* А судећи по твојој жртви, коју си принио на олтар своје свете цркве и свога драгога народа, чека те овај поздрав у двору небеском: *Добро, слуго добри и вијерни, вијеран си ми био, уби у радости Господи својега* (Мат. 25: 21.)!

Три бесједе проте Стеве Давидовића.

I.

О страшном суду.

Браћо! — Данашње свето евангелије, као што сте чули, говори о страшном суду, — о другоме доласку сина Божијега на земљу. Сваке године св. црква кроз своје свештенике пушта нам у уши глас оне анђeosке трубе, која ће у пошљедњи дан затрубивши, оживити наше кости

да у цјелокупном своме саставку стану пред прави суд Божији. Ми то све чујемо и знамо; али и опет сваке године остајемо у гријеху, као и прије, Нека би сваки од нас браћо, почео зрело мислити, какав мора страх обузети онда грјешнике, какве ли ће смутње сносити, чујући укоре и ужасну осуду! То велим, који би од нас све знао, неби се по том ни један једини усудио ни један гријех ни преступ учинити.

www.unilib.rs
 УНИВЕРЗИТЕТ
 Београд
 Је ли истина браћо, када се земља кад-год силно потресе или сијевају муње, грми и громови пуцају, онда нам срце страшно бије, ми дркћемо, — страх и блједило на лицу нам се укаже. По шта ће бити при крају свијета, када се све ствари заколебају, замрсе и смијешају; када сунце помрча, мјесец крваву боју добије, звијезде стану с' неба падати, земља не престајући трести се, и, кад се зачују по ваздуху страшни гласови, те стане с' неба ватра сипати, која ће све у пепео претворити? — Свако ће онда нагнути да бјежи; али куда ће?, — сваки ће рад бити избјећи од једне ватре; али ће у другу упадати. Једном ријечи, онда ће бити таква смутња и жалост, каква никад дотле није била на земљи. Кад дакле све у ватри изгори, онда ће се на све стране заорити глас оне велике небесне трубе, која ће све људе од Адама, па до последњег позвати на суд. О! каква ће велика редост бити за праведне душе, кад се опет са својим тијелом — које је сјајно и свијетло — састану и када с' њим пођу у царство небесно? Каква-ли пак мука и жалост, када се грјешне душе састану са својим тијелом, које је црно, гадно и смрдљиво, па њим пођу у паклену муку?

Када се сви људи и народи састану, угледаће Исуса Христа, сина Божијега, ће силази с' неба на сјајноме облаку. Пред њим иде крет и прате га сви анђели његови. О! какав ће страх обузети грјешнике, када Бога виде у свој слави и сили, као најстаријега судију?! Но све им је узалуд. Сад није вријеме од помиловања, већ вријеме казни. Тада ће Христос послати анђеле своје, да разлуче зле и добре; добре стави ће с' десне своје стране, а зле с' лијеве. Праведни пуни радости, лети ће на суерет И. Христу; а грјешници оста ће даље, пуни стида и страха.

Тек што се тако раздијеле добри и зли, поче ће И. Христос свој велики општи суд. У тај час откри ће се све оно добро или зло, што је који учинио. Оне краће и пријеваре, оне освете и срамна дјела, они грјеси, који су због стида или злобе затајени при исповијести, све ће се то ту одједном открити и то не међу два или четири ока, него пред цијелим свијетом! Какав стид и сметња за ону жену, која се овамо показиваше добра и чиста, а кад тамо, а она безобразна и не чиста? Какав стид и срам за онога човјека, који се овамо показиваше да је поштен, када му се на страшном суду открију сва ње-

гова безакоња и зла дјела? Каква сметња и срамота за онога, који се овамо показиваше у овчијој кожи, када се тамо на једном појави, да је вук и грабитељ туђе муке био? Ах! драга браћо, када се човјек смете казати своје грјехе свештенику служитељу Божијем, то шта ће бити онда, када се његова зла пред толиким свијетом и пред самим Саваотом Богом, који нам је толика добра учинио, па и саму смрт за нас поднио — укажу?! Доиста грдна срамота, што ћоме се морати са великим стидом и страхом указати онда на страшном суду, т. ј. ако се не покајемо, док је за времена!

Но ко ће сада поднијети оне велике укорѐ Спаситеља нашег? „Ја сам — тако ће говорити грјешницима, — онај велики Бог, о коме сте толико пута чули. Ви упорни, не хтједосте ме прије познати за онога, који сам. Сад ћете ме по мојој великој правди познати!“ „Ја сам онај Бог, који вас је створио, својом неоцијењеном крви искупио, за вас мучен био, те и умр'о на ономе крсту, што преда-мном иде. Ви неблагодарни! чим ми поврати сте ову моју љубав? Мора-ли сте ме од свег срца љубити, морали сте ме, — шта сам вам учинио? Док сте ме вријеђали, добра сам вам чинио, док сте ви грјешили и од мене бјежали, ја сам за вама ишао и кроз моје свештенике опомињао, да се покајете, дајући вам опроштење“. Ах! какав ће стид и сметња обузети онда грјешнике, кад чују ове страшне укорѐ? Моли ће брда и планине, да их покрију због стида, али ће им све залуд бити, нити ће се моћи с' чим изговорити; јер ће казати Спаситељ: „ево овдје с' десне стране праведници, па и они су били од крви и меса, људи као и ви и лако су вршили моје заповиједи. Нема вам о! грјешници изговара! и могу-ли дуже трпити, да преда-мном стојите“?! Какав ће стид и страх обузети тада грјешнике, слушајући ове грозне укорѐ?

Но та сва мука, стид и стра' неће још довољна бити за грјешнике; још их гора и ужаснија мука чека! — Послије ови жестоки укора, ево оће божествени судија, да изрекне двије осуде, — једну за праведнике, а другу за грјешнике. Ах! каква ће радост и утјеха бити за праведнике кад им Исус љупким гласом рекне: „дођите к мени ви благе и блажене душе, ви сте за кратко вријеме живота вашег на земљи мени служили, и ја вас сад оћу да утјешим на небесима. Дођите дакле о душе, да наслједите оно вјечно царство,

које вам је још од постања свијета приправљено.“
 Каква на против смутња и ужас напасти мора грјешнике, када чују љуту осуду онога небеснога судије? „Ви сте — каза ће им — држали се стране ђаволске, а не моје. Идите дакле о проклети! ја вас бришем из моје књиге, вадим вас из мога срца, — ја више с вама посла немам! — идите! јер сте проклети од моје правде и свемогућства мога, коме сте се ругали; проклети сте и од мене; јер ја нијесам више ваш отац, него строги судија, — идите у огањ вјечни, јер сте служили ђаволу и ангелима његовијем!“ О! ужасне пресуде! о! страшна мучења! Онда ће рећи грјешници: ви праведне, чисте, изабране и сјајне душе, сад полазите у рај; а ми идемо у страшно дно пакла! Ви идете, да тамо вјечно уживате рајске насладе, а ми, да вјечно у паклу патимо у жестоком мукама и немиру. Јао наше љуте невоље!

На ово описивање општега суда Божијега, шта ћу даље да вам говорим, само једино желим и шаљем вас, да тражите себи закљона прије него што Христос дође на земљу. Приступајте светој исповијести и св. причешћу; опраштајте један другоме уврједу, дајите гладноме хљеба, жеднога напојте, страног у кућу своју уведите; голог одјените, болног посјетите, сужње у тавницама походите; јер страшни судија кад дође на земљу, пита ће вас особито о томе, — као што нас учи св. евангелије. О! каква ће нам радост бити, ако узмогнемо строгаго судији добар одговор дати!

Тешко нама, ако се на томе суду појавимо окаљани мреким и гнусним грјесима! Каква мука би ће онда, кад видимо грјешнике, ће на врат ударају у бездану ужаснога пакла! . . .

Но ти мили и дуго трпећи Спаситељу помози нам, док смо још на земљи, да се истинито покајемо, да хришћански живот проводимо; како би нам ти на праведноме и страшноме твоме суду негда живот вјечни даровао. — Амин.

II.

О посту. (На бијеле покладе).

Браћо! — Хвала буди милостивоме Богу, сво се саевијем приближи смо светом и великом посту. Св. црква већ данас чита свето евангелије, које нас опомиње на пост, и каже начин како треба постити, па да би досјели само до оне цијели, која се постом постизава. Потоме браћо, треба вријеме ово радосно да дочекујемо и да га по прописима матере цркве побожно

проводимо, а не да тугујемо, што се у посту овом морамо уздржавати од неки јела и свјетски забава и веселја. На против, радујмо се времену поста у коме кајући се за наше грјехе, уздржавамо се од душевни и тјелесни грјехова. Спаситељ наш казује нам, да будемо у вријеме поста душевно весели, а не притворни и тужни, да нас само други виде, — као што то чиняху фарисеји, који у посне дане иђаху тужни и погурени. Овијем говором ја ћу вам показати: 1, да је сваки хришћанин дужан постити; 2, начин, како треба постити, па да нам пост од праве користи будне.

Ко је пост установио? — Света црква. Грађански суд има право прописивати законе, којима се сви држављани покоравати имају; па кад свјетска власт себи присваја право за грађане своје стварати законе, то зашто, да и црква неби имала право наређивати законе својим духовним синовима? Свака је власт од Бога, и ко њене законе не слуша, ни Бога не слуша, који је одредио, да се мора црква слушати и који се њој неповинује, тај је незнабожац и одметник. Из тога се види, да се по црквеним законима морамо управљати, ако оћемо, да се с правом синови цркве називамо.

Познато је, да данашњи свијет много грјешни и из једног зла у друго уваљује се, па да нас Бог неби су чим већјем казнио, црква нам наређује пост, да са тијем заслудимо наше грјехове; јер због наши безаконја, Бог би нас и тежом казни казнио, те за то како реко, мати црква милостиво заповједа својим синовима пост, уз који још више, да се шаљу молитве Богу, нашто он онда као милостив, одвратића свој праведни гњев од нас људи.

Но многи ће можда повикати: зашто толики велики и тешки постови? — но зашто велим опет ја, толики грјесци, зла и пријеваре? За то и у старом завјету, коме Бог покору наређује, томе и пост заповиједа. При свем споменутом, о, колико их има који закон овај о посту преступају, и са тим себи на штету, а другоме на саблазан живе? Питам вас, који без праве потребе преступате закон о посту и мреите, кажите ми право, шта морају рећи оцадници наше вјере и закона, кад виде, да ви газите пост? Неће ли нам казати, да смо једне варалице, који се нашем закону ругамо? Ви, који сте већ у томе, неби требало, да друге варате и у пропаст вучете; јер знајте, да, одвраћајући од поста друге,

бивате највећи њиови непријатељи. Помислите, какав одговор морате дати Богу за оне душе, које су се прије страшиле на то и помислити! — Но када сам слаб, рећи ћеш, црква ме разрјешаву од поста. То је истина, али само с' уговором; да твоја слабост не будне лажна и притворна. Шта ће бити, ако ваши изговори, да не можете постити, буду измишљени; ако се лицем претварате, само да вас виде свештеници и други људи? т. ј. да би ви радо постили; али да вам пост не прија и т. д.? Тијем би начином браћо у дво-струко гријешили, једно што мреите; а друго, што цркву варате.

Пост је казан за гријехове наше, и наређен је зато, да ослаби страсти у човјеку, и да кроз њега кајање примимо. Пост ће заиста и ослабити многога; но кажите ми, није ли право, да оно тијело, које је толике гријехе починило мало постом пропати? Није-ли праведно, да последије толико ноћи, које смо у весељу провели, коју ноћ да проведемо и будни у покорни? Оће-ли рђаво бити, да оно бистро око, које је себи другога мило, да то мало постом потавни? — да она рука, која је на крађу и остала зла пружена била, мало постом изнемогне; јер, ако је пост тежак, онда је баш и полезан. У посту треба, да се оставимо свакога неразумног весеља, — али, зар ви мислите, да онај право пости, који се игром, шалама и забавама бави? У вријеме дакле посно, нека су сва свјетска увесељења од нас удаљена, него у то вријеме особито треба сви, и старо и младо у цркву Божију да идемо и за учињене гријехе да се кајемо. За тијем, да се сиротињи помоћ пружа; да походимо сужње и немоћне; да вријеме у радњи сви проводимо и нашијем млађима добар изглед дајемо.

Који жели, да му пост користан буде, нека се стара, да се у свему исправи, да очисти срце своје од зли страсти и навика, да настоји, да више не краде, да не жели туђу ствар, да је благ и смирен; јер без тога, пост нам слабо помаже. Ко оће да пости право, тај треба да се чува од свакога зла и гријеха. Сам Бог кроз пророке говори: „Истина, да вам је тијело постом ослабило; али су вам жеље једне и исте“. „Ви ме молите, да вам опростим гријехе, а сами гоните и кињите вашу браћу; иштете од мене мир; а сами са вашом браћом у свађи и немиру живите; желите опроштење, а оћете да се освећујете. Не, није то пост, кога вам ја заповиједам, о лажљивци!

Нијесам задовољан само с' тим, што сте блиједи у лицу, што сте погурени вашијем главама и, што на послетку посна јела једете; него да вам је срце чисто од сваке неправде, да одпустите невољнога у слободу, раздерите свако неправедно писмо, подијелите хљеб ваш са сиромасима, голог одјените,“ и т. д. Ето љубезна браћо, какав се пост од нас изискује; јер није само доста уздржавати се од јела, него се треба чувати од сваког зла и гријеха; друкчије радећи, пост нам слабо помаже.

Света мати црква одредила је четири велика годишња поста, затијем сриједу и петак преко године, по том два Крстова и Усјечење главе св. Јована Крститеља. Пост, који би Архијереј у вријеме какве опште несреће н. пр. глади, помора, суше и т. д. одредио, сматра се тако исто законитијем. Што се тиче осталије постова, то исти или по тјелу од некога завјета или зато, да би дотични могао св. причешће примити и т. д.; те отуда у нас, пост: Мале Госпојине, Св.Петке, Покрова Богородичног, Св. Аранђела и т. д.; но на те poste није нико обвезан, шта више, једна прквена наука говори, да је противно постити онда, кад се мрси, колико и мрсити, кад се пости.

Драга браћо! Укратко и опет понављам, да смо на прагу светог поста, у које вријеме треба, да се за спасење наше душе и тијела постарамо, и издржавајући се по пропису цркве од мрси јела; а уз то и од сваког гријеха и прилике на зло, да тако и опет милост Божију добијемо и царства небеснога у своје вријеме да се удостојимо. — Амин.

III.

О језику.

Драги слушаоци!

На једном мјесту, казује нам св. евангелије за једнога оца, који имађаше сина нијема, који говорити не могаше. Зато отац овај пун вјере и уфања у И. Христа, обрати се њему и моли га, да му ослободи сина од те велике муке; на које божанствени Спаситељ даде сина довести преда се и великим својим гласом рече: „душе нијем и глухи, ја ти заповиједам, изиђи из њега!“ — на које чудо, младичу се одма одријеша језик и почне говорити. Чим је дакле проговорио, одма поче хвалити и славити Бога, на толикој његовој милости. Из тога видити нам је, да нам је Бог дао језик само зато, да га као Творца хвалимо

и славимо. Но браћо, ми видимо, да баш на против језик наш употребљавамо на гријешење и на штету нашије ближњи. За то моја је дужност описати и казати вам, да мора сваки свој језик обуздати и не допустити му, да свашта без обзира говори. Молим дакле, послушајте ме!

Са језиком не треба бити брз и шалити се много, него добро треба пазити ријечи када и зашто се има говорити, и нашто наше ријечи испасти могу. Кад се оће да утврди један град, није доста да га само ошану зидом, него још ископају многе рупе наоколо и наспу насипима, да је сигурни од непријатеља, који би га могао оплијенити. Тако исто и природа се постарала за језик наш, и оградилa га зубима и уснама, да не забаса и да неби грјешно говорио. Видите љуб. моји, да и сам Бог иште, да у говору и ријечима опасни будемо, зато је и стављена на језик наш таква ограда. Да је то Бог учинио зато, види се и из тога, што нам је све удове тијела створио по двоје, а језик нам је само један дао. Тако имамо двије руке, двије ноге, два ока и два ува, а само један језик; да два пута више слушамо, док само једном проговоримо. Даље кад у ратно доба ухватите какво велико и знаменито лице, одведу га у сред табора и ставе под стражу, да не побјегне. Тако и Бог је ставио наш језик у сред главе и оградилo га свима частима тијела, да пазе, како неби говорио рђаве и неподобне ријечи. И на послетку, као-год што љутог пса вежемо у ланце да не побјегне, тако је исто и природа свезала наш језик за гркљан, да не лети у сваке разговоре; јер разговори опадају и руже друге и чине премноге гријехове на штету другије.

Језик је казаљка наши мисли — добри или зли навадa. Као-год што казаљка на часовнику казује које је вријеме од дана, исто тако и језик показује какви смо ми. Мудри Сократ је казао једноме младићу: „говори младићу, да те познам“! т. ј. говори, и из твојих ријечи познаћу, какав си ти. Кад год говоре вјештаци о својим вјештинама, учени о својим наукама, занатлије о своме занату и т. д. — то се лако из

њи'ови говора даје познати, какав је који унутра; јер језик открива све тајне мисли срца нашег.

То све значи, да не треба свакоме и свашта говорити без обзира, не треба велити, да језику узду попуштамо, јер друкчије радећи, свако ће нас презирати и као отровне куге клонити се. Да се наша праматер Ева није онако не разумно упуштала у разговор са змијом, неби Бог ни нас ни њу из краснога онога раја у трудну ову земљу и на муке истјерао био. Да је апостол Петар више пазео на свој језик, заиста неби се три пута свога Господа и учитеља одрекао. Као год, што граду једном помаже, ако га брани каква тврдиња, тако исто и човјеку помаже, ако има јака врата на устима, па као год што тврђава отискује непријатеља од града, тако и онај човјек, који држи језик обуздан, одбија од себе лукавог и рђавог човјека. Сам Бог у своме св. евангелију говори: „ко много ријечи просипа, тај ће сагријешити; а кад мучи, сачува ће се од гријеха“. Зато и цар Давид вели: „кад ме год нападне мој душманин, ја га вазда побједим ћутећи и неодговарајући му“.

Премудри Соломон каже: у рукама језика је и смрт и живот. Св. Арсеније мољаше Бога, да му покаже пут спасенија и чу једном глас с неба, који му говори: бјежи од људи и мучи! На ово иети светитељ остави сву славу свјетску, па отиде у пустињу, да Богу служи. Тијем дакле Бог људима казује, да човјек не може на бољи начин себи спасење придобити, него кад се остави не пристојног брбљања, и разговора и кад на језик и ријечи своје добро пазе.

Требали браћо и је ли потребно више говорити, да се увјерите, да није добро с језиком шалити се? — да није добро језику узду пуштити? За чудо је, говори апостол Јаков — да човјек умири и припитоми и најљућу звијер, а да свој језик не може зауздати и припитомити!

Молимо се Богу, љубазна браћо, да нам уши увијек отворене будну на слушање његове свете науке; а уста да су нам отворена само толико, колико његов свети закон заповиједа т. ј. да га увијек хвалимо, славимо и прослављамо. — Амин.

Отворено писмо.

Као одговор на критику г. Милорада Јелића свештеника (Б. Х. Источник св. 9 и 10 од 1890. г.), на чланак „Свештенство и проповједање“, упућено господину уреднику истог листа од писца критикавног чланка.

Господине уредниче!

Ако би какво дијете из безазлености или обијести изазивало каквог човјека свјесног свог мужанскога достјанства на преширку ма о чему, како би се тај човјек у таком случају имао држати? Оваково питање наметнуло ми се сада при почетку овога писма, и, вјерујте ми, не могу никако да га се отресем, и то тим мање, што су околности, у којима се сада налазим, и које су повод дале овоме писму, на длаку налик околностима човјека у овом претпостављеном примјеру. Да се у озбиљну преширку упусти са дјететом, које још није зрело за озбиљан разговор, направно би се смијешним, а то би било на уштрб његовог мужанског достојанства. На таква изазивања, или ће озбиљан човјек одговарати шалом, или се неће ни обзирати на дјетиња зановјетања.

У тако сличном положају, као што рекох, налазим се и ја сада, само са том разликом, што сам морално присиљен одазвати се тим дјетињастим изазивањима.

Вама ће, г. уредниче, познато бити, да је г. Јелић критиковао мој чланак „Свештенство и Проповједање“. Том критиком г. Јелића доведен сам у неприлику и то тако, да у први мах нијесам знао шта да радим. Критика, као ђачки почетни рад, није заслуживала никаква обзира; па ако би хтјео да досљедан будем својим назорима у овом погледу, не би ни смио мислити на какав одговор, и то не само због тога, што би се и ја, одговарајући на исту, правно смијешним и дјетињастим, него и због тога што је критика по својој садржини безпредметна, а по форми замршена, неразумљива и боцкава; а не одговорим ли пак, могло би се намјерно узети, е нијесам довољно снажан оправдати моје назоре, поткријепити моје тврдње, нападнуте његовом критиком.

Због тога сам дакле, г. уредниче, принуђен, да морам одговорити на критику г. Јелића. Но пошто г. Јелић као свештеник, с једне стране, сувише високо стоји и одвећ самостално мисли, да се ја макар и као (и годинама и некуством) старији свештеник, не би смио усудити какву поуку му дати; а с друге пак, овај његов рад (критика) сувише ниско стоји — испод обичног нивоа, који

би се као озбиљан на јавност дати могао — није ми могуће, да са њим непосредно о овом предмету расправљам, јер не држим — поред најбоље воље, да га не увриједим — да је дорастао озбиљном стварном разговору. За то сам, г. уредниче — овим околностима нагнан — дошао на ту мисао да с вама овај предмет расправим; да објасним и оправдам моје назоре, и поткријепим моје тврдње додирнуте критиком г. Јелића, пред штованим читаоцима овог листа, у овој форми — форми отвореног писма на Вас, те Вас молим, да ми поклоните Вашу пажњу течајем писма, а и дате простора у цјењеном „Источнику“.

Али прије него ћу се упустити у одбрану нападнути тачака мога чланка, мислим, да ми је слободно проговорити неколико ријечи о побудама г. Јелића, које су га покренуле, да са онаком одлучношћу подигне се против мога чланка, јер тврдње његове стоје на тако лабавом темељу, докази на сасвим кривом мјесту, да сам одма морао посумњати, да нијесу биле побуде те критике оне тачке, које је г. Јелић критиковао, него да је то узгредно, а нешто сасвим друго, да је главно што га је тако на мој чланак огорчило, да је, тако рећи, тражио длаку у јајету.

Мојим чланком „Свештенство и Проповједање“, ја сам ишао за тим, да се проповједи сваке недјеље и празника по црквама за вријеме Богослужења држе, даље, био сам против читања проповједи, даље, одлучно сам био против оних који у свештеничком позиву, траже и оће да нађу чак начин живљења, укупно рећи, тражио сам од свештеника да буде потпуним свештеником — правик пастиром стада Христовог. Па да ли нијесам много тражио од г. Јелића?! Али не, то нећу рећи, јер има још један узрок, који га је могао потетаћи, да се противу мога чланка окоми, на име, младићска пушта жеља за славом, коју би као стручан критичар у повољном моменту пожети могао. Но ако ово и изгледа као накосно нагађање с моје стране, то ипак могућност није искључена, јер је г. Јелић не само по свом јавном раду него и по годинама јако млад свештеник.

Но сад, било да је жеља за критичарском славом, било да је огорченост против мојих опомена

на нужно потпуно вршење свештеничке службе, дала повод тој критици, примјетити ми је, да је од једног свештеника недостојно заподијевати борбу из личних обзира. А да ово пак није начелна борба, доказујем — упуштајући се у предметну расправу — тиме, што је сам г. Јелић признао јавно, да је моја намјера „учити науке“ племенита, даље што против изложеног напутка о начину спремања за проповјед у цјелој својој критици није ни ријечи прословио, а све, што је у критици навео, односило се на порицање, да је наше сеоско свештенство дорасло проповједању. То порицање поткрепљивао је на недопуштен начин појединим изразима из мога чланка, хотјевши истовремено тиме доказати и моју недосљедност. Остали пак дио критике, бави се споредним питањима — појединим мојим изразима, које је својеволјно претурао тамо амо, склапао од њих нове појмове, извртао им значење, и — ваљда нехотице — цитатима из св. Писма потврђивао баш оно, против чега је ишао, цитате не умјесно употребљавао и т. д.

Па да се увјерите, да је заиста овако, како наведох претрешћу тачку по тачку од свега, што је у мом чланку нападнуто.

Г. Јелић замјера им најприје, што ми је уводни дио чланка превелики, што почињем од „Адама до данашњег дана“, те га читајући, махом заборавља на насловну мисао, те се губи у смјеси неких штудија, те не зна каввом га предмету све спрема, те пита, да то није какав природословни увод? па пронашавши мој израз „и на посљетку свега не стаје“ открива у њему својим проналазачким даром некакав „камен спотицања“, те ме том приликом упућује на 11 и 12 члан симбола вјере, даље, поучава ме са доминирајуће висине о употреби израза „неки“, „постојеће“ и „уништавају“.

Доста људи на овом свјету има, који су са каковим природним недостатком на овај свјет дошли. Неки има велику главу а мали труп, неки пак обратно, али сви ти људи нијесу криви што су такви, што су им поједини дијелови тјела не сразмјерни, Бог их је такове створио, и ја држим, да никако није лијепо, ако би се таквим људима у том погледу ма што замјерало. Па као што то тако стоји са људима, којих ми спољне природне недостатке на први поглед примјеђавамо, тако исто може бити људи са унутрашњим природним недостатцима, који се тако лако

не примјеђују. Тако је, на примјер, познато, да мозак по својој форми — моделу — количини и густоћи има уплива на умне радње човјечје, па због тога по неки умни раденици, потребују више израза, више мисли да изређају, док некажу оно што хоће, док на против, други може то исто са неколико ријечи и *много љепше*. Па треба ли за то замјеравати што ономе, који би такође желио да буде јасан и кратак? Ја држим, не, јер то не зависи од тога раденика, па због тога мислим, да је било дјетињасто од г. Јелића, што ми је замјерио, да сам из далека од Алфе — од Адама — отпочео.

Даље, г. Јелић би хтио, да у једно исто вријеме на три стране мисли, т. ј. да мисли о наслову предмета, да пажљиво чита, и на посљетку да погађа, шта ће од свега тога бити.

Мени није познато да би ма и ко могао у једно исто вријеме на двије или више страна мислити, као ни то, да ће књига, макар каквог била садржаја моћи пажљивог читаоца непрестано на насловну замисао за вријеме читања потцељати. Зар кад се какова књига чита, мора се непрестано наслов њен на уму држати? Зар није довољно, да у читању пратимо пажљиво правац мисли, ток догађаја, развитак предмета, па зар је нужно да задубив се у то непрестано мислимо на циљ књиге? Не, то не би било могуће, јер ако нијесмо слободни у размишљању, нећемо моћи поклањати пажњу ономе што читамо, а то нам је од пријеке потребе, ако хоћемо и да разумијемо оно што читамо, и то тим прије, ако какав предмет критичким оком посматрамо. Према овоме дакле једном критичару неопходно су потребне ове врлине које ће условљавати зрео и непристрастан суд, и то: стрпљење, да цио предмет потпуно проучи; разумјевање, да потпуно разумије, оно што је прочитао; знање, да узмогне предмет оцјенити; и непристрашност, да предмет праведно оцјени. Ако дакле критичар ових врлина нема, онда он неће ни моћи вршити онога задатка, који се од њега захтијева, на име, да оно што не ваља жигеше, и да стане на пут, те да не практичне и не цјелисходне мисли у народ не продиру. Чини ми се, да г. Јелић није знао за ово, те се није ни испитао, да ли он посједује те критичарске особине, јер, да се испитао увидио би најприје да нема стрпљења, јер без да је прочитао увод до краја одма се у почетку пита „на што нас ово спрема предмету?“ Да је

прочитао што увод, видео би чему га то спрема на би тек онда могао свој суд изрећи, т. ј. је ли то спремање не потребно било и зашто, с којих разлога? Даље, фалша му је моћ схваћања, јер није разумио оно што је прочито, даље фалшо му је и знање, јер у оцјени поједини тачака одвајао се од предмета не остављајући никакве свезе са њим, те у више прилика обратно доказивао и доказао баш оно што није хтјео; на посљетку није био ни безпристрастан, јер је у више прилика друкчији смисао дао мојим изразима који се никако не моглоше онако разумјети, како их он претстављаше.

Да докажем ово. Мој чланак почео сам овако :

„Сва Божија створења имају на овом свјету извјесну задаћу, и ништа на овом свјету не постоји, што не би било подложно вјечним божијим законима“. Овакав почетак јасно доказује и не треба објашњавања, да ја нијесам пишући овај чланак гледао на цијели свјет филозофским гледом, што у осталом не би предмету самом ни најмање удило, и то тим мање, што у данашње вријеме не само да филозофија као наука није забрањена свештеницима, него се шта више захтјева и од оних, који се искључиво свештеничком позиву посветити жеље, да неколико разреда, — а негдје и цјелу — гимназије сврше; а да гимназије још у нижим разредима полажу у младеж основ филозофског посматрања васионе — држим, да није нужно да доказујем. Но без обзира на ово, почетак мога чланка ипак јасно доказује, да ја мојим чланком нијесам филозофски посматрао овај свјет. Кад сам дакле овако почео, како се онда може разумјети оно, што сам таком почетку непосредно надовезао, и које гласи: „све долази на свјет, живи, бори се и т. д. и на посљетку свега нестаје, по неким сталним, вјечним непромјенљивим законима“. Ја сам говорио о овоме свјету, као што се види из горњег, гдје сам то поменуо два пут, па и мој израз: „и на посљетку свега нестаје“ није израз једног невјерника, које ми злочио потури г. Јелић, јер се не односи на онај него на овај свјет, на ком је све пролазно на ком и човјека, ма да је по образу и подобију Божијем створен, ипак нестаје „на основу неких вјечних закона.“ Овај израз није независан од горњег почетка мога чланка, него шта више са почетком сачињава један период, па би само злоба или незнање могли пронаћи у овоме недосљедност, т. ј. да у једној разгранатој реченици са бого-

словског прелазим на филозофско становиште. А што употребих за законе Божије израз „неких“ те ме због тога г. Јелић са професорским тоном поучава, да закони Божији не могу бити „неки“, примјећујем, да г. Јелић или није хтио или није имао моћи да мало дубље промисли о умјесности и оваког израза, јер да је о томе дубље промисљао сигурно не би то питање ни додирнуо. Ријеч „неки“ јест замјеница, коју употребљујемо, кад хоћемо да изразимо неку неодређеност, па говорећи дакле, о вјечним сталним законима Божијим, нећемо се огријешити ни најмање, ако се послужимо и таквим изразом. Наш разум је ограничен и ми законе Божије знамо и појимамо само дјеломично и то у толико у колико је потребно да Бога познамо, те да га достојно узмогнемо оvdје на земљи прослављати. Па према овоме дакле ријеч „неки“ у оваким и подобним приликама, не само да није омаловажавајућа него је, управо рећи умјестна.

Овако је дакле г. Јелић пропратио увод мог чланка, па пошто му је замјерио и опширност, о којој сам већ поменуо, дужност ми је, да и о томе неколико ријечи проговорим.

Подужим уводом мога чланка, била ми је намјера та, да претставим нашем сеоском свештенству историјски развитак потребе проповједања. А да томе циљу доспијем осјећао сам, да морам издаје почети, те да, пратећи развитак човјечанства, проучим напоре оконости, у којима су се разни сталежи у народу образовали, као и узроке пропадања моралности. Па проучавајући те узроке, усљед којих човјечанство морално падаше, доказах неопходност проповједања. Ову неопходност поткријепих и дужношћу нашом — свештеничком, пошто нам је та у аманет повјерена самом главом наше цркве Господом Исусом Христом. Толико ради објашњења због мог мало дужег увода. А шта је хтио г. Јелић и какву је намјеру имао са мојим чланком јасно је, јер му је већ у почетку и не прочитав га потписао смртну пресуду: „ . . . Не знате ли, да мало квасца све тијесто укисели“ (кор. I. 5—6. Рим. 11 : 16).

Прелазећи на оцјену самог чланка пребацује ми г. Јелић недосљедност, коју ваљда нико осим њега неће ту пронаћи. Рекао сам ово: „Вјером се стичу душевна блага, а моралношћу омогућава се друштвени живот оvdје на земљи. Вјера и морал јесу двије чињенице, које се не даду раздвојити,

јер је морал основ свакој вјери.“ Ја заиста не знам какова је оvdје недоследност ни сада, када сам изавазат, да ју силом изнађем. Вјера и морал јесу једна цијелина, коју ја нијесам по пода пресјекао, а што горњим изразом дефинишући добитке кроз вјеру и морал, одвојено их поменух, имам оправдања баш кроз оно, кроз које ме присили г. Јелић, да сада о томе говорим. Дотле, док су вјера и морал у једној цијелини, дотле ће вјера бити права а не привидна, а морал прави а не усиљени. Па ако ја горе наведох, да се вјером стичу душевна блага а моралом да се омогућава друштвени живот овдје на земљи, то ипак отуда не следи тврдња г. Јелића, као да се и вјером омогућава живот а моралом стичу душевна блага. Највећи научењаци прошлих а и данашњег вјека већином бијаху материјалисте, који дакле не имадоше праве вјере, па се њима ипак не могаше пребацивати, да нијесу имали морала. Прости крадљивци пак, вјерују у Бога, црквене установе и т. д. извршују оне обавезне прописе, које од њих њихова вјера захтјева, поште уредно, пристунају исповједању, причешћивању, те се као блудни синови кају, али — послје опет краду. За њих се може казати, да они немају вјере, ако немају морала. Они вјерују у Бога и ако немају довољно снаге, да и испуњавају Божије заповјести. Према овоме јасно је да материјалисте са својим моралом неће етећи душевна блага, као што ни крадљивци неће својом вјером поспјешивати друштвени живот на земљи.

У истом ставу рекао сам и ово: „морал је основ свакој вјери“ а на ово одговара г. Јелић: „Хришћански морал није основ Талмуду.“ На ово — јавно признајем — не умијем одговорити, јер не само што нијесам рекао да је Хришћански морал основ свакој вјери, него тако шта није ми досад ни у сну на памет дошло, па за то остављам штованим читаоцима, да сами пресуде, е да ли г. Јелић на оваква критиковања у опште заслужује да му се озбиљно одговори.

Даље г. Јелић пориче да је морал основ вјери, и вели, да је с богословског гледишта морал плод вјере. Али све што се каже, треба и да се докаже. Ја пак рекох да је морал основ вјери, и остајем при томе док ми се противно не докаже, премда могу допустити г. Јелићу да и он право имати може, и то е тога разлога, што ја сматрам вјеру и морал као једну нераздвојну

цијелину, па био морал плод или основ вјере, не би на предмету самом ништа мјењало.

Г. Јелић рече даље ово: „Збркано је мислити да морал облагорођава срце и ум човјечији“ па се онда пита, кад се каже, да моралне поуке код људи какав успјех имају, зашто се прећутало какав успјех има вјеронаука. Оваким питањем показао је г. Јелић, да не зна шта је то вјера, шта ли вјеронаука, а још мање, да има одређен појам о моралу. Мени овдје није сада до тога да га томе поучавам, јер такав задатак према г. Јелићу не би се усудио на се узети, али ћу ради штованих читалаца рећи, како ја о томе мислим.

Под ријечи „вјеронаука“ ја подразумевам у исто вријеме и вјеру и морал, па према томе ја сам мислио, ако се какав успјех постигне моралном поуком, да ће то ипак бити успјех вјеронауке, као што би се и сваки успјех вјерске поуке такође имао приписати вјеронауци. Да је г. Јелић имао прави појам о вјери и моралу, сигурно не би се онако одлучно изјавио, да је збркано мислити, да се моралом облагорођава срце и ум човјечији.

Ако сам добро разумио, г. Јелић не допушта, да се проповједањем о моралу могу бавити поуке здравог разума. Овим направио је г. Јелић хаос од којекких реченица, тако да кад се човјек пуети у њих, нађе се ко у неком лабиринту из кога не може изаћи наћи. Па ако сам добро погодио оно, што је мислио, то ћу сада покушати, да на то и одговорим. Не будем ли пак погодно, нијесам ни дужан одговарати, јер немам дара за ријешавање ребуса.

Ако се проповједањем о вјери баве догматичке поуке, што допушта г. Јелић, какве су онда поуке о љубави — десет Божијих заповјести, јесу ли и то поуке о вјери? Или, зар заповјести Божије нијесу поуке о моралу? Или зар заповјест, како требамо штовати наше старије, и како нашим ближњим не требамо никаква зла чинити, нијесу у исто доба и поуке здравог разума? Зар б. заповјест Божија, која гласи „не уби“ није г. Јелићу и заповјест његове савјести, његовог разума? Зар му његов здрави разум не дицтира ту заповјест. По томе дакле, не може никако бити говора о том, да ће се здравим разумом стварати моралне поуке које не би имале ослоња у светом Писму. Ја би жељан био чути ма само једну моралну изреку од хришћанског проповједника, која не би имала ослоња у светом Писму,

на пошто ми се чини, да таквих не може ни бити, сигуран сам, да је не би могао измислити својим проналазачким умом ни сâм г. Јелић.

Сад г. Јелић повраћа се натраг и оставља ред претресања без обзира на то што је већ у Палинеји своје критике обећао „држати се реда, којим је што изнешено“, те цитира један мој став из увода: „Прва грана свештеничке службе свршава се код нас црквено — славенским језиком, дакле језиком кога народ потпуно не разумије“ те у исто вријеме одговара на то, те вели да ја губим с ума, да то треба објаснити народу. У мјесто одговора на ово, ја би ставио питање да ли је г. Јелић тако забораван, да је већ заборавио, да мој чланак има ту задаћу да покреће свештенство на вршење и проповједничке дужности, у коју несумњиво спада и објасњавање свих народу неразумљивих предмета тичућих се вјере? Но било сад да је заборавност или што друго н. пр. нехатост, зла намјера и т. д. узрок, ове његове сасвим неумјесне и не потребне примјетбе, јасан је доказ, како не појима озбиљност јавних радова, јер је готов да их осуди, и ако потпуно разумио није. Површно посматрање појединих предмета не може се препоручити никоме, а једном критичару по најмање, јер у најповољнијем случају важиће као човјек, који није дорастао томе задатку.

Посретством неких реченица, које ја — искрено признајем — не могах разумјети, прелази г. Јелић на то, те пориче, да наши свештеници јесу, и да би могли бити, добри психолози (познаваоци природе човјечије душе), те надовезује да су овакови захтјевни већи и тежи него ли и сам истакнути циљ, те извињава свештенике, који не проповједају јер им стручно изображање мањка.

На овакове наводе г. критичара Јелића имало би се најприје установити то, да ли је Психологија као наука таква, да се она само теоретично, дакле по школама научити може. Па ако би то тако било онда би г. Јелић могао и потпуно право имати, јер наравно је, да наши свештеници, који таквих школа не похађаше не би имали прилике да добију ни појма о тој науци. Али на жалост, и овдје морам примјетити да г. Јелић нема правог појма ни о томе, јер Психологија као наука није никла, развијала се и достигла ступањ своје данашње висине, научним испитивањем мртвих објеката у затворном простору, него научним посматрањем и испитивањем

душевних особина људи, кретајућих се у друштву и живећих у разним фазама овоземног живота. Па према овоме и свештеници, који у народу живе, те који се дакле у друштву крећу и без икаквих школа, могу, практичним путем дакле, прибавити себи онолико психолошког знања, колико им је потребно да потпуно познају околину у којој живе. Ово ће свештеницима бити тим лакше, у колико повјерење у народу уживали буду. Но то би било још наопако, кад свештеник не би познавао природу своје околине, у којој ће као свештеник дјеловати; то би значило толико исто, ко кад би какав чобан имао пред собом стадо или чопор какав, па неимајући ни појма о природним особинама тога блага, терао би н. пр. крмке у шипражје да брете а козе у папрат да рију. А зар је психолошко знање у обичном животу тако тешко, да га не могу свештеници у свом практичном опхођењу с народом да постигну? Не само свештеници као разборитији људи, него и прости сељаци имају ту моћ, да могу проучити човјека. Зар нема и међу сељацима људи, који у својој околини као неки „политичари“ важе, а до тога свог угледа они су дошли тим, што су своју околину добро упознали. Па зар се не примјећује код тих људи, кад желе о чему да се обавјесте, па сумњају, да ће им се на непосредно питање, жељени одговор дати, почињу из далека, те неосјетно прећу оном предмету, о ком желе да се информишу; та свој нашој сабраћи сеоским свештеницима познато је, како је сељак, коме претстоји вјенчање у породици у свом понашању према свештенику много предусретљиви, док вјенчање не прође, а свештеник, ако му та предусретљивост као необична у очи падне, зна од које стране вјетар дува. Сељак зна, да се предусретљивошћу може наклоност задобити, па рачунајући на то нада се, да ће свој посао са свештеником лакше обавити моћи, а свештеник пак зна, по тој већој предусретљивости свог парохијанина, да ће га тај у скоро потребовати, па према томе и удешава своје понашање, како ће му као свештенику или као човјеку најбоље годити. Па сад да се запитамо, зар тај сељак нема ни мало психолошког знања, или, зар тај свештеник није провидио намјеру тог сељака, зар га не познаје тако рећи и душу, те му може погодити и онаку намјеру, која је још у будућности. Овако што неће бити познато само оним парохијалним свештеницима, који

истина у парохији живе, али својим начином опхођења одбијају од себе поверљивост народну, оним дакле, који никако не долазе с народом у блиски додир, оним дакле, који требник и епитрахил сматрају главним алатима свештеничког заната, те своје молитве строго по одмјереној такси наплаћују, па свршив молитву и наплатив ју по пропису сматра се у души својој задовољним, савјест му је мирна, е је своју дужност тачно обавио. А и како може свештеник у парохији живити као пастир са повјереним му стадом, а да стадо своје не познаје. Ја држим да нема свештеника, који не би познавао природу људеку у опште, т. ј. да човјек може бити и добар и хрђав; та то у свакодневном саобраћају с народом има увјек у живим егземпларима пред собом, па му за то и не треба нарочитих штудија. А зар је опет тако страшно тешко проучити парохију, у којој се свештеник налази па да јој потпуно позна њене душевне слабости, те да их као позван лијечи. Зар ће тешко бити свештенику испитати религиозност у својој парохији? Похађање цркве према близини или даљини, бројно приступање исповједању и причешћивању, извршивање других вјерских прописа, извршивање нијетета према умрлим и т. д. даће му потребите разлоге, да створи логичан закључак у погледу дубљине и снаге вјерске расположености. Псовке пак, цјанство разна злочинства, која се у паро-

хији не могу догодити, а да свештеник о њима не сазна, јесу сигурна мјерила моралног стања подручне му парохије. Та нема ни од сеоских свештеника, који су без стручног изображења а на једној су парохији подуже времена, ни једног а да не познају сваког свог парохијанина и с религиозне и с моралне стране. Упитајте макар ког сеоског свештеника за макар кога његовог парохијанина, он ће вам га одма описати или као поштенос доброг Хришћанина или као лопова — несретника. — Оваково познавање парохијана захтјева сама служба свештеничка, и као што се види, није то никако тешко, јер свештеник проучи то стање без икаквог напора свог, проучи га непрестано живећи у народу. Ово проучавање потребно је и због тога, што ће свештеник знајући ране народне, тек тада моћи их еходним лијековима и лијечити. Ако је дакле и таковој парохији овладала страст пића, псовке, крађе и т. д. да онда и поуке своје удешава против тих мана, које су тако рећи на дневном реду у тој парохији.

Ја држим да сам довољно доказао, да познавање природе човјечије у опште а и парохије посебно, не само да је могућно, не само да није тешко, него шта више, да је врло лако а и неопходно потребно свештенику на парохији, а сад — појимо даље.

(Наставиће се.)

Просте народне молитве.

Сабрао их Ђорђе Свитлић учитељ.

1. Теби се Господе молим! Под твој се престо поклоним! Оче и Сине. Својом си вољом јакостан, да ме избавиш од лукаваго, на праведни пут изведеш Оче и Сине; да ме оклониш од муке и биједи и јада видовна и невидовна и од некршћене руке. Господу се молим, св. Јовану кретитељу, преславној слави небесној, да размисли мојијем животом, да ме заклони од сваке муке и болести. — Кадар си Боже мили, за то ти се и молим што желим да ми удијелиш. Да ми уздржиш свлада и среће, свјетлога образа међу браћом, да се не застидим. Преславној Богородици се молим, да ми буде помоћница на сваком страшну и стидну мјесту, да ми буде подпомоћ

свемоћница. — Оче и Сине свети Теби се молим. Свети Јоване, Ангелија, св. Петре, св. Павле молим вам се да ми удијелите срећу и здравље. Амин. (Овако се моли Богу Димитрије Ђукановић из села Кацевца, Зворничког котара).

2. Во имја Оца и Сина и свјатаго Духа. Амин! Помози ми св. Илија и св. Пантелија, и света Богородице богом лијепа мајчице. — Помози ми св. блажена Марија. Помози ми св. Петре и св. Павле и св. Аранђеле шестокрили. — Помози ми св. Саво српски учитељу, помози ми св. Ђурђе огријано сунце и помози ми св. Ангелић (Евангелист) Марко. Помози ми св. Петко и Недјељо. Помози ми св. отац Василија, помозите

ми свети оци Богоносци, који сте сабор саборисали, закон поставили, вјеру утврдили.

Помози ми св. Архангел Михаило, помози ми и обрадуј ме и сачувај ме од зли људи, и нареди ми душу у царство небеско.

Помози ми св. отац Никола и помози ми св. Јован Крститељу, помози ми и обрадуј ме. Боже ми се дај радовати и Боже ми се дај грјеха опростити. Помози ми св. Стјепан-ђакон, помози ми обрадуј ме и сачувај ме од сваке мукe и пекијанске руке. Боже ми се дај радовати, Боже ми се дај грјеха опростити. С крестом и с Анђелом и светијем Духом. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин.

(Овако се моли Богу Крето Лазих из села Крћине кот. Зворник).

3. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин. Мили Боже молим ти се помози ми! Боже помози ми, срећу и здравље и ратлук. Помози ми св. Петре и св. Павле и св. Аранђел шестокрили. Помози ми св. Илија и св. Пантелија и света блажена Марија. Помози ми св. Ђурђе огријано сунце. Помози ми св. Јоване Крститељу, моја лијепа славна слава крена свијећо, помози ми и обрадуј ме. Помози ми св. оче Нико путниче, ришћански помоћниче, помози ме и обрадуј ме на сваком броду сачувај ме, сачувај ме од сваке мукe и пекијанске руке. Помозите ми свети оци Богоносци, који сте сабор саборисали, закон поставили, вјеру утврдили. Помози ми св. Архангел Михаил, сачувај ми душу од зли људи. С крестом и с Анђелом и светијем Духом. Амин.

(Овако се моли Богу Филип Миличевић из села Крћине кот. Звор.

4. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин. Да ти се уетрим (ваљда са страхом) Господу Богу помолим и преклоним часном крету, благом Ристу, св. Тројици, св. Богородици и св. оцу Василију. Помози ми Боже и Божићу. Помози ми св. Саво ерпски учитељу, научи ме твоју вољу творити. Помози ми Госпо Мала и Велика, помози ми Боже и св. Ђорђија, помози ми Боже и св. Христово Васкрсеније. Помози ми Боже и св. Видосаве, помози ми Боже и св. царе Костатине. Помози ми св. Илија, помози ми св. Павле помози ми Боже и св. Пантелија. Помози ми Боже и св. Богојављеније, јави ми се срећа на претка, здравља, весеља и житног рођења. Помози ми Боже и св. Спаситељу, помози ми Боже и св. Јоване Крститељу, који кретиш и небо и

земљу. Помози ми Боже и св. Аранђеле, помози ми св. Никола путниче брзи помоћниче, помози ми на уранцу и на устанку, и на дану и на тавној ноћи и на мутној води. Помози ми св. Тројето небеско, помози ми Боже и св. Стјепане, помози ми Боже и св. Петре. Амин.

Ову молитву зна на изует мој ученик Анто Николић из села Српске Трнавe, а научио је од свога оца Новака.)

5. Помози ми Боже и сви божји свеци, божји угодници богомилосници. Ја се вама једнако молим и које знам и које незнам, будте мени грешном на помоћи, молте се Богу за нас грјешне и за нашу грјешну душу. Недај мени Боже смрти безумне и без покајанија. Помози ми св. Илија громовити и света Марија Богом мајка огњена. Помози ми св. Јоване Крститељу и св. Саво ерпски учитељу, и св. Марко и св. Димитрија и св. Петре и Павле, будите ви мени грешном на помоћи, ја вам се молим и поклањам Христу и сјајном часном крету, ја вам се молим и поклањам за моју грјешну душу. Недај ми Боже смрти без покоја, Христовог лијепог закона, ја вам се молим грјешник. Помози ми моја крена свијећо, сачувај ме Боже биједи невидовне, поклони ми Боже здравља и весеља. Помози ми св. Христово Васкрсеније ја ти се молим и поклањам. Молте се Богу за вјеру хришћанску и за хришћански род, милостивни будите до вијека. Амин.

(Овако се моли Богу Јовица Видаковић из села Бјелошевца кот. зворнички)

6. Во имја оца и Сина и св. Духа. Амин, Помози ми Боже и св. Ђорђе и св. Троица. Свети Петре и Павле. св. Илија и св. Пантелија и блажена Марија и четврти стуб небеса, св. Госпо Мала и Велики, св. Лука и св. Митре и св. шестокрили Аранђеле, и св. Јоване Златоусте и свето Ваведеније и св. отац Никола. — Помозите ми св. Млађенци и св. Материце и св. оци Богоносци, који сте сабор саборисали, закон оставили. Помози ми свето Ристово Рожанство, св. ђаконе Стјепане, и св. Василије, и свети начални крети, св. Јоване Крститељу, св. Ристово Богојављење и св. Саво живи царе. — Помози ми св. Лазаре ришћанско обрадовање, и св. Петко и Неђељо и ришћанско крено (ваљда красно) обрадовање, и помози ми свети Авраме. Амин.

(Овако се моли Богу Стоја Новаковић из села Бјелошевца.)

7. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин. Помози ми св. Нико путниче, буди ми на помоћи, и на дневи и на ноћи и на путу и на суду, на устанку на уранку и на сваком мјесту. Помозите ми св. Млађенци и св. Материце и св. оци саборници, који сте сабор саборисали, закон оставили. Помози ми Ристово Рожанство, св. Ђаконе Стјепане, св. Крститељу Јоване и лијепо Ристово Богојављење и св. царе небески Саво. Помози ми св. Лазаре на дневи и ноћи, св. Петко у Неђеља и св. Ристово Воскресеније и св. Ђорђе. Помози ми св. Троице и св. апостол Петре и Павле, св. Госпо Мала и Велика. Помози ми св. Лука и св. Митре. — Помози ми св. шестокрили Аранђеле и св. Авраме. Помози ми св. начални крет којијем се кретим и дан и ноћ. Помози ми св. Јоване Крститељу који си крстио Христа у ријечи. — Помози ми св. Марко, помози ми св. Мратињ-дан, помози ми св. Трипуне и св. Спасоје. Помози ми св. Благовијест, св. Госпо Мала и Велика, помози ми св. Тома, помози ми св. Николаја, помози ми св. Алимпијев-дан, помози ми св. Климуњ-дан (Климент), помози ми св. Богородичин празник, помози ми св. „Госпина Почивала“. (За Госпина Почивала веле: да пада тај празник други дан по Великој Госпоини). Помози ми св. Срђев-дан, помози ми св. Воведеније, помозте ми свете Задушнице. Помози ми св. Мали Божићу, помози ми св. Максим владико. Помози ми све девет Јована светије што долазите у години заједно. Помози ме и обрадуј ме св. живоначални крет. Амин.

(Овако се моли Богу Стеван, најамник Станке Николића из Бјелишевца, а он научио од покојног Стојана Поваковића).

8. Во имја Оца Сина и св. Духа. Амин. Помилуј нас Божји свеци, св. Троица, Богородица, св. Троицо помилуј нас. Свети Ђорђија, св. Јоване, св. отац Никола, св. Петре и Павле, св. Илија и Пантелија, света Петка и Неђеља. Свети кренки, свети бесмертни помилуј нас сви Божји свеци и Ристово Рожанство помилуј нас. Кретово Богојављеније, Оче наш иже јеси, часни посту рипчански закону, јарко сунце обрадуј нас. Драги Боже помози нам на страшној и мутној води. Свети Митре, св. Лука помозите. Свети Игњатија, свето кандило Божије враги побједи, душмане смети. Трипуне свети и Саво свети учитељи народа помозите, живе животом и здрављем, мртве рајом и покојом. Помози св. Стјепане. Амин.

(Овако се моли Богу Станко Спасојевић из села Ченгића, Зворнич. котара).

9. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин. Помози ми Боже истини самоздани. Помози ми св. Никола, који помажеш и у гори и на води, сачувај ме мутне водике и живе ватрице. Помози ми св. Игњатија, помози ми св. Ристово Рожанство, помози ми св. Стјепане, помози ми св. Василија, помози ми св. Ђакон Стјепане, помози ми св. Саво ерпски учитељу. Помози ми св. Богојављеније, помози ми св. Јоване Крститељу, помози ми св. Трипуне, помози ми св. Лазаре помозте ми св. Цвијети, помозте ми св. Благовјести, помози ми св. Воскресеније, помози ми св. Томин-данче, помози ми св. Ђурђу, помози ми св. Марков-дан, помози ми св. Спасов-дан, помозте ми св. Троице Божије, помози ми св. Петре, помози ми св. Илија, св. Пантелија, св. Госпо и једна и друга. Помози ми св. Аранђелов-дан, Томо свети и сви божји свеци у години дана. Помозте ми божји свеци, Господе Боже, смети ми душмане и некејане. Кретом се кретим, Господу се Богу молим. Крет ме чува до по ноћи, а Божји Анђели од по ноћи, сам Бог до вијека. Помози ми св. Авраме, помози ми св. Аћим и Ана, помози ми св. Богородица, помози ми св. блажена Марија. Амин и да Бог да! Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин.

(Овако се моли Богу Марија Симић из Срп. Трнаве, кот. Звор.)

10. Боже помози, буди мени на помоћи, ја се теби молим, Господе Боже опрости ми што сам сагријешо. Боже милостиви, ја се теби молим, помози ми са свију страна понајвише с небеса, лијепа слава небеска ја се теби молим. Лијепи Филипе апостоле, ја се теби молим, опрости ми моје гријехе, што сам сагријешо. Свети Јоване милостиван, св. Саво ерпски учитељу, св. Никола, св. лијепи отац Игњатија, св. Ристово Рожанство, св. Ристово Богојављеније, вечерашња вечерице по богу мајчице ја се теби молим, јутрашње сунашце, во имја Оца и Сина и крет часни и анђели Божји. Смети Бого душмане и некејане, помози ми Бого својом вољом и невољом.

(Овако се моли Богу Марко Гаврић из Срп. Трнаве.)

11. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин. Помози ми Боже и св. живоначални крет, којијем се кретим и дан и ноћ. Боже ти мени буди на помоћи, и св. Митре и св. Лука, и св. Авраме

и св. Аранђеле и св. Климуњ-дан, и св. Алемпијев-дан, и св. Отац Никола, и св. Млађенци и св. Материце и св. оци Богоносни, и св. Ристово Рожанство, и св. ђаконе Стјепане и св. Трипуне, и св. Јоване Крститељу, и св. Крстов-дан, и св. Ристово Богојављење, и св. српски Саво учитељу и св. Ђорђе и св. Марко и св. Троице и св. Апостоле Петре и Павле. Помози ми, обрадуј ме свети Громовниче Илија, и свети Видов-дан и свети Ивањ-дан и свето Ваведеније и свети Варин-дан, Томо зимни, пресвети Василије помози ми и обрадуј ме, буди ми на помоћи и опрости ми сагрешеније и смилуј се на ме и буди ми на помоћи на путу, на суду на сну. Помози ми св. Лазаре и обрадуј ме, смети ми душмане и пексијане. Помози ми св. Сретеније и св. Обретеније и св. Симуњ-дан и св. Цвијети. Помози ми св. Ристово Васкресеније, буди ти на помоћи, смети ми душмане и пексијане и у крати им руке. — Помози ми св. Теодорова Субота, буди ми на помоћи и опрости сагрешеније, смети ми душмане и пексијане. Помози ми св. Благовијести, Госпо Мала и Велика буди ми на помоћи и опрости ми сагрешеније. — Помози св. Велики Петак, буди ми на помоћи и опрости ми сагрешеније. Помози ми Анђелис (Евангелист) Матија, смети ми душмане и пексијане. — Помози ми св. Макивије и св. Богородични празник. Помози ми св. Јован Анђелисте, буди ми на помоћи и опрости ми сагрешеније. — Помози ми св. Николаја и св. Спасов-дан, помози ми свети Ђилит и Улик. Помози ми Риза и појас (појас Богород.) и св. Мијољ-дан. Помозите ми свети Макивије и дванес Јована у години. Помози ми Мартињ-дан, помози ми св. Петко и Неђељо, буди ми на помоћи и опрости ми сагрешеније. Помози ми св. Игњев-дан (Игњатијев-дан) помози ми св. Тома и св. Срђев-дан, помози ми св. Јевтимије и св. Антоније. Амин.

(И ову молитву зна Стоја Новаковић из Бјелошевца на изуе.)

12. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин.

Помози ми Боже и св. Петко и св. Неђељо.

Помози ми св. отац Никола, помози ми св. Јоване Крститељу, помози ми св. Трипуне, помози ми св. Марко, помози ми св. Ђорђија, помози ми св. Богојављење. Помози ми св. Саво, Сретеније Обретеније, Симуњ-дан, Тодорова Субота, Благовијести, Лазарев-дан, Цвијети, велики Четвртак, велики Петак, св. Васкресеније, св. Ђурђе,

Марков-дан, св. Троице, Велика Госпоја, Мала Госпоја, Аћимов-дан, Лучин-дан, Митров-дан, Аврамије, Врачи, Аранђелов-дан, Јован-дан, Анђелист Матија, Ваведеније, Богородичан празник, дванес Макивија, св. Јован Златоуст, св. Николаја, Миољ-дан и св. Спасов-дан. Амин.

(По казивању Стоје Новаковић из Бјелошевца.)

13. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин.

Помози ми Боже и св. Троице по богу мајчице и опрости ми сагрешеније, и св. Госпо Мала и Велика буди ми на помоћи. Помози ми свети Богородичин празник и св. Петре и Павле апостоле, и св. Илија и св. Пантелија буди ми на помоћи, самилуј се на ме грјешника и опрости ми сагрешеније. Помози ми Мијољ-дан и св. Лука, и св. великомученик Митре и св. Аранђеле и св. Савин-дан и св. Никола и св. Алемпијев-дан и Климуњ-дан и св. Млађенци и св. Материце и св. оци Богоносни, који ете сабор саборисали, ришћанску вјеру утврдили. Помози ми св. Ристово Рожество, помози ми смилуј се на ме грјешника. Помози ми ђаконе Стјепане, и свете Задушнице и св. Трипуњ-дан и св. Саво српски учитељ и св. Крстов-дан, буди ми на помоћи и опрости ми сагрешеније. Свето Христово Богојављење и св. Јоване Крститељу и св. Тодорова Субота, буди ти мени на помоћи и опрости ми сагрешеније и смилуј се на мене грјешника. — Помози ми св. Лазарев-дан, помози ми св. великомученик Ђорђе, помози ми св. Марко, помози ми св. Спасов-дан, буди ми на помоћи и опрости ми сагрешеније. Помози ми св. Ристово Васкресеније, помози ми св. Мартин-дан, помози ми св. Видов-дане, помози ми св. Ивањ-дан, буди ми на помоћи и опрости ми сагрешеније, смилуј се на ме грјешника, сачувај ме од тешке муке и душманске руке. Помози ми дванес св. Макивија, саклоните ме од ватре и воде. Помози ми св. Улит, помози ми св. Филипе апостоле, помози ми св. Николаја, помози ми св. Риза и појас, помози ми св. Ваведеније, помози ми све девет Јована, буди ми на помоћи и опрости ми сагрешеније, смилујте се на ме грјешника, сачувајте ме од муке и душманске руке и саклоните од ватре и воде. Амин.

(Казивала у перо Стоја Новаковић из Бјелошевца.)

14. Боже помози и св. Ђорђе јарко сунце, св. Илија и св. Пантелија, св. блажена Марија,

св. Петко пеђељина мајко, св. Нико путниче, св. Варваро мученице, св. Саво еписки учитељу и св. оци Богоносци. Помози ми Боже и св. Ристово рођанство, св. Ђаконе Стјепане, помози ми св. Василија, помози ми св. Јоване крститељу, св. Богојављеније јави здравље и весеље житнијем рођењем. Помози ми св. Игњатија, помози ми Боже и св. Трипуне, св. Аранђеле и Божи Анђели. Помози ми св. Лука који душе дијелиш. Помози ми Боже и св. божи свеци у години и које знам и које незнам једнако се Господу Богу молим. — Помози ми св. Спаситељу, помози ми св. Петре и Павле, помози ми Боже и св. Тројство небеско. Помози ми Боже и св. Госпо Мала и Велика, помози ми Боже и св. Мијајло, помози ми боже и св. Марко и Матија, помози ми св. Алемпијев-дан и Климуњ-дан, св. Симуне и св. Ваведеније и св. Андрија. Прости ми Боже и божи свеци. Амин. Господи помилуј.

(Овако се моли Богу Василија Бабић из Срп. Трнавe.)

15. Боже помози. Боже опрости и услиши моје мале молитве. Помози ми Боже и сачувај ме од душмана и пексијана. Помози св. Петка и Неђеља и мајко божија, и које знам и незнам свијем се богу молим и у дневи и у ноћи, и на суду и на путу, није те боже не забораваљам, не заборави и ти мене грјешнога боже. Моје су мале молитве, мало ти се молим, много ти се грјешим. Молим се Крису Богу милостивом и божијим свецима. Часним бијесним проклетим некршћеним синовима, који мени о злу раде, смети душмане и сачувај ме бијезде видовне и невидовне. Четири велика ступа кремалулука, анђели Матија чува до по ноћи.

(Овако се моли Богу Васо Кнежевић из села Главичица Звор. котар.)

16. Помози Боже и св. отац Никола путниче, буди ми на помоћи и на дану и на ноћи, на сваком мјесту у помоћи и у гори и у води буди ми у помоћи. Помозите ми св. оци Богоносци. Боже и св. Игњатија и лијепо Ристово Рођанство. Помози Боже и св. Василија и Ристово Богојављеније, св. Јоване Крститељу, св. Димитрија и св. Трипуне апостоле. Помози ми св. мати Крестова, св. Троице славна небеска. Помози Боже и св. Лазаре и св. Ристово Благојвешченије. Помози Боже и св. Ђурђу, помози Боже и св. Петре и Павле апостоле, и св. Илија

и св. Пантелија, блажена Марија, Ристова Госпо и св. Лука, св. Аранђел, св. Саво еписки учитељу, св. Митре, св. Петко и Неђељо, помози ми и обрадуј ме и опрости ми сагрешеније. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин.

(Овако се моли Богу Митар Видић из Срп. Трнавe.)

17. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин. Света Недељица, св. Петка, св. Троица помјани ми душмана. Боже ти помилуј, теби се молим и св. Николи, св. Ђорђија, св. Петре и св. Јоване обједи (ваљда објави) ми душмана и пексијана који мени зло мисли. Св. Крстов-дан у здрављу и ратлуку да нам дође. Господе Боже теби се молим, боже и божија Мајко и сваки год да нам у здрављу и срећи дође. И наше владичице и нашије калуђера и цркава. Св. Богородица и часни крстови помилуј нас. Амин.

* * *

Владичице благаја, владичице премилостиваја, богомајко Богородице, прими молитву нашу и избави нас од свјакија нужди и печали. Амин.

(Овако се моли Богу Сава Мичић из Главичица.)

18. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин. Помози ми Господе Бого и обрадуј ме својом милости. Боже ми смети мога душмана, који мени о злу мисли и од мога тјела. Боже ти мени дај лаку ноћ и сретну помоћ. Премилосни Господе Бого обрадуј ме својом милости, смети ми душмана и пексијана од мене и мога тјела. Мили, истини, самознани Господе Бого обрадуј својом милости и мудрости. Помози мени св. Нико путниче, помози мени и моме евлладу. Буди ми у помоћи и у страшној ноћи, смети мени онога који мени о злу мисли, помози ме и обрадуј ме својом милости. Господе Исусеу Крису помилуј нас, теби се молим са свију страна. С небески висина уби Боже нечастива и несретна, услиши Боже наше ријечи и помилуј. Господе Боже смети ми душмана од мене и мога тјела. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин.

(Овако се моли Богу Даница Малић из Српске Трнавe.)

19. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин. Помози ми св. Јоване и св. Ђорђија и св. Аранђел Гаврило. Помози ми св. Јаковљев-дан и св. Сава. Помози ми св. Мратин-дан и св. Марко

и св. Илија и св. отац Николаја и св. Симуне и св. Тривуне и св. Климуне, св. Ђаконе Стеване. Помозите ми сви свеци божји угодници, које знам и неznam, и још се молим и поклоним св. Троици. Амин.

(Овако се моли Богу Анђа Деић из села Бањице кот. Звор.)

20. Во имја Опа и Сина и св. Духа. Амин. Једном истом Богу слава. Помози ми Аранђеле божји Анђеле и св. Никола путниче и св. Саво српски учитељу. Помози ми св. Богородице

богомајко, помози ми св. Ђурђе и св. Марко и св. краље, помози св. Петре и Павле и св. Илија и св. Пантелија и блажена Марија, четири ступа небеска будите ми на помоћи. Смети Бого душмана нечастивога од мога тјела кршћенога и сколи га Бого, обезуми га и о злу забави, да се о свом злу забави. Крст ме чува до по ноћи, а анђели од по ноћи са Бог до вијека. Господи помилуј, буди мени грешном на помоћи. Амин.

(Овако се моли Богу Стана Јаковљевић из Српске Трнавце.)

Народни катихизис.

(О св. Троици.)

Пит. Ко си ти?

Одг. Ја сам Ришћанин.

П. По чему си ти Ришћанин?

О. По Ристу.

П. Ко ти је Ристос?

О. Син Божији.

П. Колико је богова?

О. Јес Бог један.

П. Колико је у Бога лица?

О. Јесу три.

П. Изброји ми која су?

О. Једно отац Бог, друго Син божији, треће Дух свети.

П. Кад тебе Бог отац сатвори?

О. Кад сам био у утроби матере своје зачет.

П. Кад тебе Кристос син божији искупи?

О. Кад је био (својом милосном крви) на крсту разанет.

П. Ја кад тебе Дух свети посвети?

О. Кад сам кршћен водом и духом светим.

П. Ја зашто тебе Бог отац сатвори?

О. За то да ме умудри и разуми и на свако добро дјело научи.

П. Ја зашто тебе Кристос син божији искупи?

О. Да га славим, фалим сваки дан и сваки час.

П. Ја зашто тебе Дух свети посвети?

О. За то зарад љубави божествене.

(По казивању Савке Ђукановић из села Бјелошевца котар Звор.)

Ђ. С. уч.

Разно.

Рад главног одбора за подизање споменика Сими Милутиновићу, сарајлији у Сарајеву. Још прије, него што се одбор изабрао, овдашња српско-православна црквено-школека општина, у средини мјесеца новембра 1890 год. држала је своју сједницу, у коју је још позвала и прваке од еснафског и трговачког сталежа. — У истој, општинској, сједници изабран је одбор за подизање споменика Сими Милутиновићу, Сарајлији, и то

ова лица: г. г. Васо С. Краљевић, Ристо Ђ. Бесаровић. Јефтан Деснић, Стјепо Српкић, Максим Бабић, Аћим Бабић, Ристо Х. Дамјановић, Глигорије М. Јефтановић, Јово Ђ. Бесаровић, Лазар Пупић, Нико М. Бесаровић, Мито Ст. Клицин, Никола Т. Кашиковић, Стево Калуђерчић, Коста Травањ, Ристо Максимовић, Јово Митричевић, Ђорђе Петровић кундурчија, Гавро Авдаловић, Ђорђо Васковић, Васо Дурић, Ристо Петровић,

Милан Илић, Ристо Мајсторовић, Васо А. Станишић, Перо Маљукан и Милош Зеленовић.

Овоме изабраном одбору овдашње српско пјевачко друштво „Слога“ уступило је своје историје на расположење.

Прва сједница овога одбора држана је 20. новембра 1890.

На предлог неких особа одбор је проширен још са овим лицима: г. г. Ђорђе Петровић свештеник, Перо Максимовић свештеник, Јаков Х. Трифковић, Сава Савић, Ристо Самоуковић, Алекса Михаиловић, Ристо Маркичевић, Илија Илић, Јово Перовић, Ристо Ј. Бесаровић, Ристо Бујак, Јован Јевтић, Мићо Вељић и Никола Савић. Привремени пресједник одборски био је г. Ристо Ђ. Бесаровић.

На предлог неких чланова изабран је, тајним гласањем, ужи одбор од дванаест лица, који ће сав посао вршити, и о свршеном раду шири одбор обавјештавати. — У ужи одбор ушла су ова лица: г. г. Глигорије М. Јефтановић, Васо С. Краљевић, Ристо Ђ. Бесаровић, Јефтан Деснић, Ристо Х. Дамјановић, Лазо Пушић, Никола Т. Кашиковић, Ђорђе Петровић кундурџија, Стјено Српкић, Стево Калуђерчић, Ђорђе Петровић, свештеник и Ристо Макенмовић.

Записник ове сједнице послат је вис. зем. влади на одобрење и вис. зем. влада својим актом од 24. децембра 1890. број 1 одобрила је овај одбор и дозволила, да се могу купити прилози и експлати пододбори за подизање споменика Сими Милутиновићу, Сарајлији — у свој Босни и Херцеговини.

Ужи одбор прву своју сједницу држао је 30. децембра 1890. год. у којој су се прво конституисали. За предеједника би изабран г. Глигорије М. Јефтановић; за подпресједника г. г. Васо С. Краљевић и Ристо Ђ. Бесаровић; за благајника г. Јефтан Деснић; за перовође г. г. Никола Т. Кашиковић и Стево Калуђерчић. — Почем је перовођа Никола Т. Кашиковић болестан, то за перовође буде изабрани још и г. г. Мито Ст. Клицин и Коета Травањ, и тако сада у ужем одбору има свега четрнаест особа.

Друга сједница ужем одбора одржана је 4. јануара 1891. год.

У овој сједници одбор је ријешно да се споменик може подићи мртви од камена, и живи — какова заклада „која би носила име Симе Милутиновића, Сарајлије. Све ће од тога зависити

каков буде одзив са прилозима. Ако се Српство добро одазове, одборска је жеља да се обоје подигне, а ако буде одзив слаб, онда је одбор себи оставио на вољу, да ријешни које је корисније.

У овој сједници је још ријешено да „проглас“ на народ састави: један, г. Ђорђе Петровић, свештеник, а други опет један од перовођа; — и подијељен је рад перовођа.

Трећа сједница ужем одбора одржана је 19. јануара 1891.

У овој сједници читана су и претресана оба „прогласа“, и закључено је: да се четверици од одбора повјери, који ће из ова два „прогласа“ саставити један трећи.

Четврта сједница главног ужем одбора одржана је 24. јануара 1891.

У овој сједници поново су претресана оба „прогласа“, те је повјерено г. Ђорђу Петровићу, свештенику и г. Стеви Калуђерчићу, да њих двојица из та два „прогласа“ саставе један трећи.

Пета сједница ужем одбора одржана је 28. јануара 1891.

У овој сједници у цијелости усвојен је „проглас“, кога су поднијели г. Ђорђу Петровић, свештеник и г. Стево Калуђерчић, учитељ.

Исти „проглас“ послан је — на захтјев — владином повјереништву на одобрење.

У овој сједници још су неке ствари претресане, које се односе на споменик Сими Милутиновићу.

Чим „проглас“ буде одобрен, даће се у штампу и онда ће се даље приступити раду.

Светосавска слава у Сарајеву. Као и прошле године тако и ове прослављена је светосавска слава овдје како треба. Из јутра се најприје одслужила св. литургија у новој цркви, којој су присуствовали сви православни ученици са дотичнијем професорима, овдашњијех основнијех комуналнијех школа, гимназије, политехнике, трговачке школе и војне дјечаке школе (пензионата). Иза литургије одоше ученици у дворану препарандијског конвикта, гдје се одржала водича и прелило кољиво. По том је држао лијепи и пригодни говор г. Петар Ђенић, катихета. У 8 сати пак почела је литургија и у старој цркви, при којој је чиновјествовао високопреосвештени г. митрополит са шест свештеника. У старој цркви били су сви ученици и ученице, са учитељскијем збором, овдашњијех српских основних школа и велики број народа. По свршетку св.

литурђије, г. митрополит са свештенством и народом као и сви ученици отишли су е литијом у пространу општинску дворану, гдје се такођер освештала водица и прелило кољиво. Учитељ IV. раз. основ школе г. М. Клицин, држао је говор о некадашњим и данашњим занатима, као и о значају српске школе.

У вечер пак била је забава у позоришној згради, која је изведена на опште допадање.

Добротвор народни. У Биоград умро је Моја Гавриловић, државни савјетник у пензији у 93 години, родом из Ср. Карловаца. Сву своју имовину оставио је добротворнијем заводима и то: 5000 динара „гимназији у Карловцима“ гдје се учио; 5000 динара „друштву св. Саве“; 5000 динара „дому за сиротну и напуштену дјецу“; и 5000 динара „колу јахача кнеза Михаила“. Слава добротвору народном!

Позиви на Светосавске бесједе у год. 1891., које је уредништво овог листа примило и које су се бесједе обдржавале у Босни и Херцеговини а на име: 1. У Пријавору, у корист српске школе; 2. У Крупој, у корист грађења нове српско-православне школе; 3. У Доњем Вакуфу, у корист српске школе; 4. У Тешњу, у корист српске школе; 5. У Коњицу, у корист српске школе; 6. У Дервенти, у корист сиромашни ученика српске школе; 7. У Модричу, у корист сиромашни ученика српске школе; 8. У Мостару, у корист сиромашни ученика српске школе; 9. У Фочи, у корист фонда српске школе; 10. У Вишеграду, у корист срп. прав. цркве; 11. У Чајничу, у корист српске књижнице; 12. У Биџаћу, у корист за грађу нове цркве; 13. У Лијевну, у корист српске школе; 14. У Бос. Градишци, у корист српске школе; 15. У Бос Новом, у корист школеког фонда; 16. У Вар. Вакуфу, у корист српске школе; 17. У Чађавици, у корист школеког фонда; 18. У Зворнику, у корист школеког фонда; 19. У Градашцу, у корист градње нове школе; 20. У Бијељини, у корист српске школе; 21. У Високом, у корист школеког фонда; 22. У Бањалуки, у корист сиротне школске дјецe; 23. У Брчком, у корист школеког фонда.

Српско-православна црквено-школска општина у Бос. Новом, послала је Његовом Високопреосвештенству митрополиту г. Ђорђу Николајевићу, допис од 24. I. о. г. број 6. овог садржаја: „Глас о вашој родољубивој одлуци, којом сте о ового-

дишњој светосавској слави даровали своту од 15.000 фор., на подигнуће и опетанак српске школе у Блажују, узела је ова српска православна општина на угодно знање. И тронута у срце овијем вашим племенитијем дјелом, којим поновно докажете своју велику љубав на прама Српству и православљу, не може а да вам овијем не изрази своје одушевљено признање и топлу захвалност на тој знатној и за наше прилике врло значајној просвјетној задужбини, којом још овјековјечисте ваше честито име у нашем потомству — кличући вам једногласно: Хвала Ти, и вјечна ти слава неумрли архијереју и велики српски добротворе наш!!!

Поклон цркви. Госп. Јово Милановић гостионичар (сад у Бијељини), изволио је српско-православној цркви у Б. Градишкој даровати једну икону св. Јована Крститеља и 2 фор. 40 новч. да се његова жива и мртва имена при св. служби спомену, што је већ и учињено. Хвала му!

Диван споменик. Дични Дубљани намјеравају да у спомен славне битке на Дубљу а у славу неумрлог ослободиоца Србије *кнеза Милоша* подигну цркву у Дубљу; па позивају све родољубиве Српкиње и Србе да их у овоме патриотском и побожном дјелу прилозима потпомогну.

Текелијанум. Кућа коју је неумрли патриота Сава Текелија оставио да се у њој издржавају српски ђаци у Пешти и у којој су толики заслужни Срби одгајени, продата је општини пештанској (вели се због регулације) а за „Текелијанум“ подићиће се по обећању нова зграда.

Нова српско-православна вјероисповједна основна школа. У манастиру Гомионици код Бањелуке, настојавањем врједног свештеника и настојатеља Гавре Стојнића, отворна је српско-православна школа на дан 20. јануара о. г. Учитељ јој је Петар Иванчевић препаранд.

Освећење цркве. Као што „Глас Црногорца“ јавља, освећена је у недељу пред Божић, 23. децембра 1890, нова православна црква у *Оцињу* (Улцињу) у приморју црногорском. Црква је посвећена св. оду Николају, а намјењена је помену јунака, који су погинули при освојењу Оциња. Освећење је извршио високопреосвештени митрополит Хаџи Сава Косановић, а уједно даровао је 500 фор. овој цркви.

Српско-православно црквено-пјевачко дрштво

„Слога“ у Сарајеву држало је своју другу редовну главну скупштину 27. јануара о. г. У 3 сати послје подне констатирао је предједник госп. Ристо Х. Дамјановић, да је на окупу 106 чланова, — дакле натполовична вечина, — и отворио скупштину кратким али лијепим поздравом, у ком је нагласио, да друштво напредује и да је у њему вазда била најљепша слога. За тим је г. Мита Ст. Кљичин прочитао извјешће о раду друштва у 1890./91. друштвеној години и његово стање на крају те године. Из извјешћа видимо ово: друштво има 17 утемељача, 134 помагача и 60 судјеловача пјевача и пјевачица, свега 211 чланова; приредило је двије бесједе и судјеловало је добровољно на овогодишњој светосавској бесједи у корист српске школе; од почетка до данас научило је 30 свијетски пјесама; у цркви је пјевало о свима већим празницима, еснафским пировима и црквеним свечаностима; научило је и Слава и њиње: *Тобе одјејунчагосја* (у мјешовитом збору) које је пјевало при изношењу плаштанице на вел. Петак прошле год.; знаде у мјешовитом збору рандхартингерову литургију и појање при погребу, опијелу и вјенчању. — Приход је био 2101 фор. а расход 772 фор. дакле чиста прихода 1329 фор. Осим тога има друштво 27 књига разног садржаја, 7 књига црквених пјесама и 35 свјетовних, а поред тога сав потребни намјештај и једног послужитеља. За тим је усвојен одборов приједлог о прорачуну у цијелости, те је установљен приход са 950 фор. а расход 940 фор. У параграфу 18. 22 и 32 друштвених правила учињена је измјена.

Међу приједлозима одбора био је важан приједлог о набавци хармонијума за друштвену потребу ради лакшег изучавања ноталног појања. За набавку хармонијума тражио је одбор да му скупштина одобри 200 фор. из друштвене главнице. Но на приједлог г. Васе С. Краљевића да се за друштвени хармонијум не узима новац из главнице и благајне друштвене, него да се покупи у скупштини добровољним прилозима, једногласно сво је друштво у скупштини на то пристало и уписао је на ту цијељ за 1/2 сата 210, фор. Г. Васе С. Краљевић дао је у ту сврху најприје 50 фор., а за тим опет 10 фор. Живио!

У цијеломе раду, као и у овоме дјелу пожртвовања показало је друштво „Слога“ да одговара управо своме имену.

Нови одбор овако је састављен по избору главне скупштине: за предједника Ристо Х. Дамјановић; потпредједник Ристо Максимовић; благајник Васо Ј. Станишић; перовођа Мита Ст. Кљичин; књијжничар Коста Травањ, који је уједно и хоровођа. Одборници су: Стјепо Српкић, Ђорђе Петровић ципелар; Стево Калуђерчић учитељ; Ристо Ђ. Маркичевић; Мићо Б. Авдаловић и Илија Илић.

Скупштина је закључена у 6 1/2 сати у вечер.

Манастири и калуђери у Русији. По извјештају главног прокуратора руског св. синода, има у Русији до 673. манастира, међу којима је 469. за мушке, а у том броју 60. архијерејских домова, 4. лавре, 230 државних и 175 самоуправних манастира. Међу државним мушким манастирима је 7. ставропигијалних (ставропигија је манастир, који је под непосредном управом св. синода), 45 прве класе, 62 друге и 115 треће класе. Женских манастира има 202 — Монашких лица има 6950 мушкараца и 6289 женских? послушника 4711 а послушница 16.865 Укупни број свију, који припадају монашком чину и који се спремају за исти, износи 11.661 мушких, 22.974 женских, свега 34.635.

Колико ријечи и слова има у библији. Један ревностни читалац слова божја подручно се да израчуна колико има стихова, ријечи и слова у библији, и постигао је овај резултат: У библији има 31.173 стиха, 773.692 ријечи и 3.566.480 слова (т. ј. писмена). Ријеч „*Јехова*“ (Бог) долази у библији 6. 855 пута, ријеч „*и*“ 46.277, а ријеч „*Господ*“ 1855 пута.

Светосавска прослава у селу Хравици (сребренички протопрезвитерат). Као сваке године тако и ове прослављен је празник св. Саве свечаним начином овдје у Хравици, у маленом селу српском. Тога дана служио је у цркви часни госп. Ристо Поповић парох Дубровачки. На причасној говорио је речени свештеник сходну и пуно значајну бесједу. Послије литургије и отпуста кренула се литија — уз пјевање светосавске пјесме „*Ускликнимо*“ — у школеку собу Школека соба — која је довољно пространа — била је дупком пуна народа обојега пола сељачког. По освећењу водиче и преливана кољива, држао је лијеп говор учитељ Васе Петковић.

Тога дана, кад је сав овој цркви и школи припадајући српски народ дошао, да се за подмладак српски помолити заштитнику српске цркве

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

и школе, приређена је била школска забава, која је одржана послје пола дана, а не ноћу као што по варошима бива обзиром на удаљеност околних становника.

Прошле године било је у овдашњој школи девет сиромашних ученика, којима сметаше сиромашно стање да уживају плод науке. Наш добри духовни пастир и узор свештеник г. Ристо Поповић притекао је у првом реду у помоћ са добровољним прилогом. На њега се угледаше и остали Срби, те у помоћ притрчаше и прошле године издржаше сиромашну дјецу у школи. Васо Петковић учитељ изабрао је лијецу прилику да екупа са сиромашком дјечицом изјави најердачшију захвалност просвјетним добротворима, што је и учинио при свршетку школске забаве на дан прославе св. Саве.

По свршеној благодарности, у првome реду притрча часни госп. Ристо Поповић, а на њега се угледаше и остали Срби, те своја имена записаше у књигу дарезљивости, који новцем, а који храном помогоше, да се и за ову годину сиромашни ученици издрже у школи. На ту племениту цијељ допринијели су своје дарове елиједећи српски добротвори: г. Ристо Поповић, свештеник и пресеједник црквеног и школског одбора у готовом 5 фор., 100 ока кукуруза и 1000 квадр. мет. земље за сађење духана; Цвијетин Петковић полодјелац из Зелиња 4 фор.; Стојан Поповић парох у мјесту 3 фор.; Васо Ерић општински началник, Недељко Зарјић општински писар, Ђорђија Дејановић наредник оруж. постаје из Зелиња и Ристо Милосављевић из Магаша по 2 фор.; Јевто Николић из Бањика и Пајо Ристић кнез из Бањевића по 1 фор.

Па што ћемо, овдје нема простора да се сви приложници наведу, него свега пало је 23

фор. 50 новч. 370 ока жита, 5 ока сира, 1 ока масти 1 заклано у пријесно прасе.

Нека се српском роду хиљаде онаки дични свештеници као што је часни г. Ристо Поповић народни свештеник из нашег лијепог мјеста Кравице, те да свој мили српски род поведу срећнијој будућности, као прави потомци св. Саве.

В. Е. чл. од.

Дар српској школи у Травнику. Михаило Панић трговац у Травнику даровао је 150 фор. српској школи у Травнику. Хвала му.

Добротворка. Госпођа Смиљана удова по којног консула српског Маринковића, убијеног у Приштини, предала је друштву св. Саве своту од 12000 динара у злату с молбом, да се од тих поваца издржава и образује један ђак из старе Србије.

Добротвор. Ђорђе Иконић, парох у Санатима, умро је на св. Саву. У тестаменту оставио је црквеној општини, врло лијеп виноград, из чијег ће се прихода сваке године одијевати неколико школске дјеце. Вјечна му успомена.

Исправак.

У овој свесци поткрале су се неке погрешке, које се овијем исправљају: На стр. 5. у чланку „Нада“ одозго у 9 реду мјесто слаее треба да се чита *славе*; на истој страни одозго у 20 реду мјесто хеалећи треба да се чита *хвалели*. На стр. 6. у бесједи на св. Саву, одозго у 1 реду и одозго у 1 реду мјесто: „да и сви једно буду, да и они у нама једно буду, да и свијет да си као ти оче, што си у мени и ја у теби; ме ти послао“ — треба да се чита: „*да сви једно буду, као ти оче, што си у мени и ја у теби; да и они у нама једно буду, да и свијет вјерује да си ме ти послао.*“

Рукоположени.

Јерврем Станковић из Чечаве (котара Тешањ), селеки учитељ и приватни клирик, син свештенички, а на молбу парохијана Чечавски, српско-православне црквено-школске општине у Тешњу и свега свештенства протопрезвитерата

тешањског — ушљед оскудице пароха — рукоположен је 6. децембра 1890. год. за ђакона а 9. истог мјесеца и године за свештеника; и одређен је за привременог администратора парохије Чечаве.

Премјештени.

Коста Новаковић парох Граховски премјештен је на парохију Петровачко-Колуничку, а уједно предат му је Петровачко-Басташки протопрезвитератеки уред и назорништво мјесто садашњег проте Илије Билбије.

Илија Билбија, протопрезвитер и надзиратељ Петровачко-Басташког протопрезвитерата, премјештен је на парохију Грахово у протопрезвитерату Лијеванском.

Ч и т у љ а.

† **Василијан Петровић**,
владика бачки

Умро је у Новом Саду, ноћу од четвртка до петка. Родио се у Темишвару на нову годину 1820. Постао је владиком бачкијем о Петрову 1882. По смрти патријарха Германа, именован је био за администратора патријаршије и ту је дужност вршио до избора новог патријарха. Умро је ненадно од кашље. У четвртак у вече до близу 11 сати видјела се свијећа у његовој соби, што значи да је још био на ногама. Сутра дан остала му је за дуго соба затворена, те је позван бравар, да је отвори. Владиком су нашли мртва на поду са свученијем јорганом, дакле снашла га је смрт у часу, кад је угасио свијећу и пошао у постељу. Тако остаде опет једно владичанско мјесто празно.

† **Стеван Прокопић**,
протопрезвитер и конзисторијални савјетник
српско-православне АЕ. М. Конзисторије у Сарајеву. 23/7 1856—15/1 1891.

Овај вриједни радник вртограда Господњег и вјерна слуга олтара Христовог, последије дугог тешког боловања у 36. години живота преминуо је и преселио се у вјечност 15. јануара о. г. у 6½ сати изјутра, оставивши за собом тужну супругу и троје ситне дјеце.

Покојник је био родом из Тимаре у котару Бос. Градишком; прве школе и богословију свршио је у Бањојлуци а неко вријеме био је и учитељ.

Рукоположен је за ђакона 30. октобра 1880. а за свештеника 1. новембра и. г. у Сарајеву од митрополита Антима; и као свештеник постављен је на парохију Градишку, гдје је пастирску

дужност савјесно вршио на опште задовољство своје духовне власти и повјерене му пастве све до наименовања за конзисторијалног члана царским ријешењем од 17. октобра 1882. год. За ревносно обављане службе и рада у конзисторији: одликован је црвеним појасом актом њег. високопреосвештенства митрополита Саве Косановића од 20. јануара 1883., а 14. јануара 1888. произвео га је на чин протопрезвитера садашњи наш архијереј високопреосвештени митрополит Ђорђе Николајевић.

За сво вријеме као конзисторијални члан радио свагда приљезно и савјесно свој реферат обрађивао, и ако је бијо слаба здравља. На по се својим разумним и савјесним понашањем, својом дружевном и умиљатом нарављу, својим племенитим намјерама и радом, покојник је пробудио вјечиту љубав у срцима евију оних, који га познају, а то је не увели вјенац који на мртвој глави покојниковој лежи и блиста за успомену као: брижљивом оцу, вјерном супругу, искреном другу и пријатељу цркве, школе и народа свога.

Тјело покојниково опојано је и сахрањено у сјајном спроводу 16. јануара о. г. у 2½ сата последије подне. Од покојникове куће до нове цркве допратио је покојника високопреосвештени АЕ и Митрополит Господин Ђорђевије са конзисторијалним члановима и осталим свештенством у мјесту, а пред спроводом иђаху богословци из Рељева, срп. правосл. пјевачко друштво „Слога“, препаранди, школска дјеца из срп. основ. школе и ученице из завода Мис-Ирбијева. У цркви су дочекали спровод поглавар земље и грађански доглавник њих. преузв. барон Апел и барон Кучера, подмаршал Хоце и Јегер, генерали Д' Елворт и Далагата, админ. директор витез Саурвалд, преједник врховног суда витез Шајер, владин са

вјетник К. Херман, многи виши официри и чиновници и повећи број грађанства.

Послије свечаног опијела говорио је професор богословије рељевске и протојереј г. Т. Алагић о покојнику, описао му живот и обиљежни племенит карактер покојников кано свештеника, супруга и родитеља.¹⁾ Послије тога спровод је кренуо кроз Ђемалушу на кошевско гробље, гдје су покојникови земни остаци спуштени у вјечиту кућу — гроб и предати мајци земљи, у присуству многобројног свештенства и народа. Овом тужном призору, у моменту при самом спуштању покојника у гробницу, стигли су железницом покојникови приени пријатељи и другови, руковођени братским и срдачним осјечајем према покојнику: прото бањалучки Вид Ковачевић, прото градишки Стево Давидовић и надзиратељ протопрез. маглајског Симо Бјелајац, да му посљедно с Богом кажу и с њиме се опросте.

Неможемо овдје пропустити а да не спомењемо брзојав од 28/1. о. г. по нов. кал. вриједне српско-православне црквено-школске општине у Бос. Градишкој, у којем је изјавила конзисторији своје сажаљење за покојником, као за својим бившим парохом, и који гласи: „Тужна вијест о смрти незаборављеног и опште љубљеног некадашњег грађанина, учитеља и свештеника Стевана Прокопића неописано је ово грађанство потресла. Изјављујемо добро сажаљење пречасној Конзисторији за губитком нашега примјерног друга и ревног поборника наше св. цркве и школе“. Конзисторија тронута одговорила: „На брзојавом изјављено саучешће поштоване општине и сажалене за прерано изгубљеним нашим поштованим сатрудником а сада блажено почившим протом и конзисторијалним савјетником Стевом Прокопићем: конзисторија се искрено, колико у име себе, толико и у име покојникове ожалашћене породице, поштованој општини најтоплије захваљује.

Врло је утјешно чуство што ја из освједочења о раду у животу покојника, а нарочито из свјесности родољубиве општине — поникло.

Конзисторија одавајући достојну пошту својем покојној другу, од свег срца жели: да свемилостиви Бог прими његову патриотичну, препаћену и врлу душу у своје рајско насеље а овој духовној управи подари достојна насљед-

¹⁾ Тај говор доносимо у овом листу стр. 52 на којем поштовани читаоци потанко вијети живот и рад покојников.

ника покојном њезином члану Стевану Прокопићу“!

† **Лазар Поповић**, свештеник и парох Дабарски у протопрезвитерату Сански Мост, напрасном смрћу у 53 години живота, пресељено се у вјечност дана 25. децембра 1890 год. у 9^{1/2} сати прије подне а сутра дан 26 и. м. у 3 сата после подне опојан је од двојице свештеника и сахрањен у присуству својих парохијана.

Покојник је рођен у Дабру 7 фебруара 1827.; рукоположен је за ђакона 5 априла 1849 а за свештеника 6 и. м. и године од митрополита Игњатија.

Овај смирени служитељ божјијег олтара никог од родбине није иза себе оставио а сва његова имаовина у покретном и непокретном имању износи у вриједности близу 100 фор.

Своје је парохијане ревно служио, и због тога стекао љубави код своје пастве.

Вјечна му памјат и рајско наслеђе

† **Илија Јовановић**, српско-православни рељевски богослов IV. год. пресељено се је у вјечност у 20. год. млађаног живота 30. децембра 1890. год.; а сутри дан т. ј. 31. децембра сарањено је тијело покојника у Сарајеву у кошевском гробљу уз пратњу г. ректора и разредника, и уз пратњу ожалашћених му садругова. При опијелу покојника које је обављено у старој сарајевској цркви, свештенодјејствовало је Његово Високопреосвештенство господин Митрополит уз припомоћ неколико свештеника; а одговорило је пјевачко друштво „Слога“. Пошље опијела говорио је један од садругова покојникових слово, укратко је истакао живот, и тугу за покојником; а на гробљу Јово Васић гимназиста VII. разреда, такођер је опширно описао житот покојника, пошто је то као земљак његов добро знао. Покојник је рођен 1870. г. у варошици Јањи котару бјелинском од оца свештеника Гаврила и матере Анђе, ђе је и основну школу са врло добрим успјехом свршио. Добри родитељи тежећи да што боље своје дијете васпитају у вјери православној и народности српској, дадоше га у манастир Тавну, ђе заиста покојник пробави неко вријеме у мирноћи и служењу к Богу. Но међу тим у то га вријеме задеси велика и кобна несрећа, умријеше му добри родитељи, оставивши за собом три сина — три сирочета. Покојни Илија да би помогао себи и својој браћи, замоли високу земљску владу

за једно питомачко мјесто у богословији; што му му иста заиста и допусти. Дошавши покојник у богословију труђаше се и дању и ноћу својем својим силама, да одговори што боље својим ђачким дужностима. Но на жалост од силног труда и других многих охолности еуетиже га већ у II. разреду несретна бољетица-сушица, ушљед које по препоруци докторовој и припомоћи в. з. владе остави завод и III. разред сврши учећи приватно код куће и поправљајући нарушено здравље.

При почетку ове школске године желећи за науком, дође да доврши богословију редовно, али му се не даде, јер онај црвић што се давно угњездно био у његова плућа све даље и даље гризаше, и њега обараше, док га напошљетку сасвим не обори, те онда мораде да напусти редовна предавања. По савјету доктора лежаше неколико дана у заводној болници; а пошље тежаше непрестано да иде у Сарајево у вакуфску болницу, у нади да ће се тамо излјечити, што му се заиста и допусти. Ту одмах други дан по доласку пресели се у вјечност.

Покојник бијаше веома марљив и добар ђак. — Нарави бијаше врло благе и веселе; он ти не знађаше за какав пркос или освету, нити се он и с' једним другом завади за вријеме свога ђачког живота, него са сваким живљаше у братској љубави. — Особито се одликоваше у црквеном правилу, тако да ниједан му не бијаше у томе раван; и сваки га за савјет питаше, а он опет увјек предуереташе са врло љупким одговором и поученијем. У опште бијаше украшен са таким врлинама, да су га г. г. професори веома омиљели и уважавали, а другови поштовали и обљубили, да га се заиста у свако вријеме могу сјетити и признати његову доброту, и да им он увјек за примјер послужити може.

Мислим да ће ова изненадна жалосна вијест ожалостити сваког његовог познаника а особито оне другове, који заједно са покојним Илијом хљеб једаше и с њиме се неко вријеме дружише, те га скроз и скроз упознаше. Сад брате Илија лака ти црна земља!!

Ђ. Ј. Р.

богосл. IV. год.

Мјесто досадашњег листа „Глас Истине“ изашао је из штампе нов лист

Српски Сион

Недељни лист за црквено-просвјетне и автономе потребе српске православне митрополије карловачке.

са благословом светог синода.

Власник: *Српски папирјарх Георгије.*

Уредник: *Сава Петровић.*

„Српски Сион“ излази сваке недеље на великом табаку. Цена му је: За Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину на годину 4 ф., на по године 2 ф. фор. а на четврт године, 1 фор. За стране земље на годину 5. фор. Из Србије прима претплату књижара В. Валожиха у Београду. Поједини бројеви стају 10 новч. Претплата и огласи шаљу се накнадној штампарији А. Пајевића у дунавској улици, а рукописи уреднику Сави Петровићу у Нови Сад. За огласе и објаве плаћа се 6 новч. од једног реда ситних слова, а за жиг сваки пут 30 новчића. Рукописи се не враћају.

Српски књижевници. I. део. За народ нашао Мита Калић. Накладом срп. књижаре и штампарије Браће М. Поповића у Новом Саду 1890. Цијена 10 новч.

Српске народне приповијетке, скупили их по Банату Коста Ристић трговац и Васа Лончарски ратар. Издање српске књижаре и штампарије Браће М. Поповића у Новом Саду 1891. Цијена 20 новч.

Невоља га дотјерала, приповијетка за дјецу. Превео с њемачког Ђорђе К. Трифковић. У Новом Саду издање српске књижаре и штампарије Браће М. Поповића. 1891. год.

Мајсторија козе пасе, приповијетка за дјецу. Превео Младен Симоновић. (Са сликама). У Новом Саду издање и штампа А. Пајевића. Цијена 30 новч.

Позив.

На молбу једног свештеника, сарадника овога листа, који је за овај лист вољан написати чланак о историји црквених звона, умољава се и позива од стране овог уредништва све оно преч. свештенство Босне, Херцеговине, Црне Горе, Србије и Старе Србије, које на својим црквеним звонима има старих и са историјске вриједности знаменитих звона, да би све оно, што о таквим звонима зна и. пр. годину саливања, мајстора који га је саљевао и т. д. заједно са тачним преписом можебитних натписа или каквих особитих знакова на звону, овом уредништву што прије доброту имао саопштити.

Топла благодарност дотичнима се већ унапријед овим изриче.

Уредништво „Б.-Х. Источника“.

Стечај.

Српско-православна црквено-школека општина у Бечу расписује овим стечај за попуњење свештеничког мјеста, са којим је склопана плата од 1500 форинти годишње и слободан стан у општинском здању.

Компетовати могу само свештеници удови и „самци“ или калуђери, и који могу доказати, да су свршили богословију и да потпуно знају њемачки језик. Осим вршења свих црквених вјерских функција, које ће дотични као парох морати безплатно вршити имаће и задаћу, да учи дјецу вјеронаук и српски језик. Компетенти ваља да пошаљу своје довољно инструсане молбенице потписаној општини на атресу (Wien, III. Bez. Veithgasse Nr. 3.) до 1. маја ове године са додатком curriculum-a vitae.

У Бечу, 1. фебруара 1891.

За одбор српско-православне црквене општине:

Перовођа:

Милан Ј. Пећанац.

Предеједник:

Ђоко Остоић.

Молимо наше старе претплатнике да обнове претплату као и оне, који су нам остали дужни за прошлу годину нека изволе што скорије послати.

„Босанско-Херцеговачки Источник“ излази у Сарајеву свршетком сваког мјесеца у свескама по два и по табака. Годишња цијена је 4 фор. Сви ђаци добијају лист у пола годишње цијене, ако унапријед пошаљу претплату. Рукописи шаљу се франкирано уреднику листа, а претплата власнику „српско-православној АБ. М. Конзисторији Дабро-босанске епархије у Сарајеву. Рукописи се не враћају.

Ради знања — а на питање многих наших поштованих читаоца, — овијем им одговарамо: да је 12 свеска овог листа од прошле године једино закаснила узроком штамарије и због тога прешао је овај лист у другу штамарију у половини јануара о. г. те због тога је ова I и II. свеска закаснила, и били смо принуђени да је за два мјесеца уједно издамо.